

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ulzhan KOISHYMANOVA

**KAZAKİSTAN'DA LATİN ALFABESİNE GEÇİŞ SÜRECİNDE KAMUSAL
İLETİŞİM POLİTİKASI VE HALKLA İLİŞKİLER**

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Ana Bilim Dalı

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ulzhan KOISHYMANOVA

**KAZAKİSTAN’DA LATİN ALFABESİNE GEÇİŞ SÜRECİNDE KAMUSAL
İLETİŞİM POLİTİKASI VE HALKLA İLİŞKİLER**

Danışman

Prof.Dr. **Ahmet AYHAN**

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ulzhan KOISHYMANOVA'nın bu çalışması, jürimiz tarafından Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : **Doç.Dr. Fatma ÇAKMAK** (İmza)

Üye (Danışmanı) : **Prof.Dr. Ahmet AYHAN** (İmza)

Üye : **Dr.Öğr.Üyesi Zuhale GÖK DEMİR** (İmza)

Tez Başlığı: KAZAKİSTAN'DA LATİN ALFABESİNE GEÇİŞ SÜRECİNDE KAMUSAL İLETİŞİM POLİTİKASI VE HALKLA İLİŞKİLER
--

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 09/07/2020

Mezuniyet Tarihi : 13/08/2020

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**KAZAKİSTAN’DA LATİN ALFABESİNE GEÇİŞ SÜRECİNDE KAMUSAL İLETİŞİM POLİTİKASI VE HALKLA İLİŞKİLER**” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Ulzhan Koishymanova

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Ulzhan KOISHYMANOVA
Öğrenci Numarası	20165220005
Enstitü Ana Bilim Dalı	HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANA BİLİM DALI
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof.Dr. Ahmet AYHAN
Tez Başlığı	Kazakistan'da Latin Alfabesine Geçiş Sürecinde Kamusal İletişim Politikası ve Halkla İlişkiler
Turnitin Ödev Numarası	1358552551

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam ____ sayfalık kısmına ilişkin olarak, 17/07/2020 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 9

alıntılar dahil % 11'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

17/07/2020

(imzası)

Prof.Dr. Ahmet AYHAN

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	v
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HALKLA İLİŞKİLERİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1.Halkla İlişkiler Tanımları	3
1.2.Halkla İlişkiler Amaçları ve İlkeleri.....	7
1.3.Halkla İlişkiler Araçları	9
1.3.1. Halkla İlişkilerde Kullanılan Yazılı Araçlar	10
1.3.1.1. Gazete.....	10
1.3.1.2. Bülten.....	11
1.3.1.3. Dergi.....	11
1.3.1.4. Broşür.....	11
1.3.1.5. Kitapçık.....	11
1.3.2. Halkla İlişkilerde Kullanılan Sözlü Araçlar	12
1.3.2.1. Seminer.....	12
1.3.2.2. Toplantı.....	12
1.3.2.3. Konferans.....	13
1.3.3. Halkla İlişkilerde Kullanılan Görsel-İşitsel Araçlar	13
1.3.3.1. Radyo.....	13
1.3.3.2. Televizyon.....	14
1.3.3.3. Film.....	14
1.3.3.4. Sergi.....	14
1.3.4. Halkla İlişkilerde Kullanılan Dijital Araçlar	15
1.3.4.1. İnternet.....	15
1.3.4.2. Web Site.....	16

1.3.4.3. Sosyal Medya.....	16
1.4. Kamu ve Halkla İlişkiler	18

İKİNCİ BÖLÜM

KAZAKİSTAN VE HALKLA İLİŞKİLER

2.1. Kazakistan Cumhuriyeti Hakkında Genel Bilgiler	21
2.1.1. Coğrafya.....	21
2.1.2. Tarih.....	22
2.1.3. Demografi	22
2.1.4. Ekonomik Yapısı	23
2.1.5. Kazakistan’da Yönetim Sistemi	24
2.2. Kazakistan’da Halkla İlişkilerin Gelişimi.....	30
2.3. Kazakistan’da Halkla İlişkiler Eğitimi	33
2.4. Kazakistan’da Halkla İlişkiler Ajansları.....	33
2.4.1. NASO Derneği	37
2.4.2. “PR-shy” Kulübü	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAZAKİSTAN’IN LATİN ALFABESİNE GEÇİŞ SÜRECİNDE HALKLA İLİŞKİLER UYGULAMALARI

3.1. Araştırmanın Genel Çerçevesi	40
3.1.1. Araştırmanın Yöntemi.....	40
3.1.2. Araştırmanın Amacı.....	40
3.2. Kazakistan’ın Ulusal Kimliği.....	40
3.3. Kazak Alfabetinin Tarihçesi.....	42
3.3.1. Kazak Devlet Kuruluşundaki Dil Politikası	45
3.4. Türkçe Konuşan Ülkeler Örnekleri: Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye	49
3.4.1. Özbekistan.....	49
3.4.2. Türkmenistan.....	51
3.4.3. Azerbaycan.....	51
3.4.4. Türkiye	51
3.5. Kazakistan’ın Latin Alfabetine Geçiş Nedenleri	54
3.5.1. Küreselleşme ve Modernleşme Yönleri.....	54
3.5.2. Siyasi Yönleri	55

3.5.3. Ekonomi Yönleri	55
3.6. Kazak Latin Alfabesinin Taslak Projeleri.....	57
3.7. Kazakistan’ın Latin Alfabesine Geçiş Süreci ve Aşamaları.....	63
3.8. Latin Alfabesine Geçiş Sürecindeki Halkla İlişkiler Uygulamaları	68
3.8.1. Halkla İlişkiler Uygulamalarındaki Yazılı Araçlar	70
3.8.2. Halkla İlişkiler Uygulamalarındaki Sözlü Araçlar	73
3.8.3. Halkla İlişkiler Uygulamalarındaki Görsel-İşitsel Araçlar	76
3.8.4. Halkla İlişkiler Uygulamalarındaki Dijital Araçlar	79
SONUÇ.....	84
KAYNAKÇA.....	87
EKLER -1.....	95
EKLER -2.....	106
ÖZGEÇMİŞ.....	107

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1.Kazakistan'daki Yerel Makamların Bölgesel Yapısı.....	28
Tablo 2.2. Halkla İlişkiler Forumlarının Konuları.....	38
Tablo 3.1. Kazak Kiril Alfabeti	45
Tablo 3.2. Nüfusun Çeşitli Amaçlarla Kullanılan Birincil Dil Oranı.....	45
Tablo 3.3. Kazak Latin Alfabetinin Ağustos Projesi.....	59
Tablo 3.4. Kazak Latin Alfabetinin Eylül Projesi	60
Tablo 3.5. Kazak Latin Alfabetinin Ekim Projesi	60
Tablo 3.6. Onaylanan Yeni Kazak Latin Alfabeti.....	62
Tablo 3.7. Latin Alfabetine Kademeli Geçişin Ana Programları.....	64

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 2.1. Kazakistan ve Komşuları.....	21
Fotoğraf 3.1. “Töte Jazu” Örneği	43
Fotoğraf 3.2. “Aqıqat” Dergisi	70
Fotoğraf 3.3. “Egemen Qazaqstan” Gazetesi	70
Fotoğraf 3.4. Yeni Kazak Latin Alfabesinde Basılan İlk Gazete	71
Fotoğraf 3.5. Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü Tarafından Hazırlanan Kitap	71
Fotoğraf 3.6. Almaty Şehrinde Bulunan Sokak Panosu.....	72
Fotoğraf 3.7. Sokak İsimleri	72
Fotoğraf 3.8. Devlet Kurumu İsimleri	72
Fotoğraf 3.9. Naurız Bayramı Afişi	73
Fotoğraf 3.10. "Yeni Yazım: Yapı ve İçerik" Semineri.....	74
Fotoğraf 3.11. “Tiltanym” Programı.....	77
Fotoğraf 3.12. "Ülke Çarpında Dikte" Yazma Kampanyası	78
Fotoğraf 3.13. “Qazaq Üni” Gazetesinin Web Sitesi	81
Fotoğraf 3.14. “Balatili” Web Sitesi	82

KISALTMALAR LİSTESİ

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AGİT:	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
BDT:	Bağımsız Devletler Topluluğu
BT:	Bilgi Teknolojisi
ICCO:	Uluslararası İletişim Danışmanlığı Örgütü
Kazak ÖSSC:	Kazak Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti
NASO:	Ulusal Halkla İlişkiler Derneği
OIC:	İslam İşbirliği Teşkilatı
OECD:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
SSCB:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK:	Sivil Toplum Kuruluşları
TÜRKSOY:	Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı
USIA:	Amerika Birleşik Devletleri Bilgi Ajansı
UNESCO:	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

ÖZET

Kazakistan’da alfabe meselesi çok uzun zamandır tartışılan ve gündemde olan bir konudur. Kamuda Kazak aydınları ve siyasetçiler arasında yıllardır süren çeşitli görüşler ve tartışmalar neticesinde, 2017 yılında uzun bir sürece dayanan ve kademeli olarak yapılması planlanan Latin alfabesine geçiş kararına imza atılmıştır. Bu karar doğrultusunda Kazakistan yeni Kazak alfabesine 2025 yılında tamamen geçmiş olacaktır. Bu araştırmada Kazakistan’ın Latin alfabesine geçiş sürecinde yapılan kamu çalışmaları ve halkla ilişkiler uygulamalarına yönelik uygulamalar irdelenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın temel amacı Latin alfabesine geçiş sürecinde halkla ilişkiler kavramının rolünü belirlemektir. Ayrıca çalışmada Kazak devletinin alfabeyi değiştirme kararını almasına neden olan siyasi dilbilimsel sebeplerden, bu konuyla ilgili çeşitli görüşlerden ve Kazakistan’da halkla ilişkiler kavramının gelişiminden söz edilmektedir.

Bir devletin temeli, her şeyden önce dil, din ve siyasetten oluşmaktadır. Dolayısıyla Kazakistan Cumhuriyeti’nin alfabeyi değiştirme kararı, devlet tarihinde yer alan en önemli adımlarından biridir. Modern bilim ve teknoloji diline daha yakın olmayı amaçlayan bu Latin alfabesine geçişin topluma etkisi, geçişe ilgili devletin topluma yönelik eylem programları ve yürütme çalışmaları, izlenilen kamusal politikaların incelenmesi tezin temelini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan, Latin Alfabesi, İletişim, Halkla İlişkiler, Halkla İlişkiler Çalışmaları.

SUMMARY

PUBLIC COMMUNICATION POLICY AND PUBLIC RELATION IN THE PROCESS OF TRANSITION TO LATIN ALPHABET IN KAZAKHSTAN

The issue of alphabet in Kazakhstan is a topic that has been discussed for a long time which is still have been on the agenda. As a result of various opinions and debates between Kazakh intellectuals and politicians in the public, the gradual transition to the Latin alphabet, which is planned and based on a long process, was signed in 2017. According to this decision, Kazakhstan completely will switch to the new Kazakh alphabet by 2025. And in this study, we will research public relations practices and public studies in the process of transition to Latin alphabet. The main purpose of the research is to determine the role of the concept of public relations in the transition to the Latin alphabet. The research will go through the reasons of the Kazakh state's decision to change the alphabet, including political linguistic reasons, various views about this subject and the development of the concept of public relations in Kazakhstan.

The foundation of a state consists primarily of language, religion and politics. Therefore, the decision of the Republic of Kazakhstan to change the alphabet is one of the most important steps in the history of the state. This Latin alphabet, which aims to be closer to the modern language of science and technology, the effect of the transition to society, the state's action programs and executive studies regarding the transition, and the examination of the public policies pursued form the basis of the thesis.

Keywords: Kazakhstan, Latin Alphabet, Public Relations, Communication, Public Relations Studies.

ÖNSÖZ

Bağımsız Kazakistan Cumhuriyetinin gündeminde yer alan alfabe reformu hakkında yerel ve yabancı medyada tartışmalar devam etmektedir. 2017 yılında onaylanan yeni Kazak Latin alfabesine 2025 yılına kadar tamamen geçiş yapılması öngörülmektedir. Bu doğrultuda devlet tarafından Latin alfabesine geçiş çalışmaları bu tarihte başlatılmıştır. Araştırmada Kazakistan'ın Latin alfabesine geçiş nedenleri, yeni Kazak alfabesinin taslak projeleri, günümüzde yapılan kamu çalışmaları ve halkla ilişkiler uygulamaları incelenmektedir. Toplumda kalkınma sembolü olarak algılanan Latin alfabesinin Kazakistan için hangi seviyede katkı sağlayacağı ve başarılı bir geçiş sürdürmek için nasıl bir kamusal politika yürütülmesi gerektiği konusunda söz edilmesi çalışmamızın amaçlarından birisidir. Çünkü hem sağlıklı hem başarılı bir reform yürütmek doğru kamu çalışmalarının yapılmasını gerektirmektedir. Ayrıca Kazak kamusunun yeni alfabeyi tamamen benimsemesinin, geçiş süreci içerisinde yapılan halkla ilişkiler uygulamalarına doğrudan bağlı olduğu söylenebilir. Daha önce üzerine çalışılmamış ve araştırılmamış bu konunun ileriki zamanlarda iletişim bilim çalışmalarına katkıda sunacağı düşünülmektedir.

Akdeniz Üniversitesi'nde öğrenci olduğum süreç içerisinde her zaman vakit ayıran, sürekli samimiyetle karşılayan, bu araştırma konumumu belirlemede yönlendirme yapan, araştırma esnasında destek göstererek, yardıma bulunan, benden desteğini, sabrını ve bilgisini esirgemeyen değerli hocam, tez danışmanım Prof.Dr.Ahmet Ayhan'a teşekkür ederim.

Türkiye'de bulunduğum eğitim ve yaşam sürecim hayatımda değerli bir tecrübe olarak yer almaktadır. Dolayısıyla bu bilim alma fırsatı sunan, hem bilimsel hem kültürel etkileşimde destek sağlayan, tüm dünya gençlerine eğitim kapısını açan T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına eğitim imkânlarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak benim hayatımın her anında aldığım kararlara saygı duyan, maddi manevi destek veren, hayatımda yalnızlık hissettirmeyen aileme ve tüm arkadaşlarıma, ayrıca çalışmaya başladığım Kazakistan Cumhuriyeti Antalya Konsoloslugu'ndaki iş arkadaşlarıma gösteren destekleri için sonsuz teşekkürümü sunarım.

Ulzhan KOISHYMANOVA

Antalya, 2020

GİRİŞ

Küreselleşme dünyanın her alanında birtakım hızlı gelişmelere ve değişimlere sebep olmaktadır. Bu değişimlerin ve gelişmelerin halkla ilişkiler kavramına da çeşitli etkileri bulunmaktadır. ABD’de temeli atılıp, yıllar süren bir gelişim sürecinden geçerek günümüzde dünyaya yayılan halkla ilişkiler kavramının değeri gün gittikçe her alanda artmaktadır. “Bir kuruluş ile hedef kitlesi arasındaki karşılıklı iletişimi, anlayışı, kabulü ve iş birliğini oluşturmaya ve sürdürmeye yardımcı olan” halkla ilişkiler kamusal iletişim kurma yönteminde çok değerli bir alana dönüşmektedir (Okay ve Okay, 2005: 2).

Çalışmanın ilk bölümünde halkla ilişkiler kavramına yönelik araştırmalar ele alınmıştır. Geçmişten günümüze kadar çeşitli değişimler göstermiş halkla ilişkiler kavramı incelenmekte, halkla ilişkiler fonksiyonundan ve halkla ilişkilerin kavramsal çerçevesinden bahsedilmektedir.

Çağımızda halkla ilişkiler batılı ülkelerde daha profesyonel seviyede araştırılıp, kamuda kendisine bir yer bulabilmektedir. Fakat Orta Asya ülkelerinde bu alanla ilgili araştırmalar pek yapılmamıştır. Kazakistan’da ise halkla ilişkiler kavramı temelinin son on yıl içerisinde oturmuştur. Bu alanla ilgili çalışmalar hala sınırlıdır. 1990’lı yıllarda Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan Kazakistan’ın kamusunda, halkla ilişkileri kavramı herkes tarafından anlaşılabilen bir kavram değildir. Bağımsızlıktan önce Sovyetler zamanında yetişen nesillerin düşüncesi ile bağımsızlıktan sonraki nesillerin düşüncesi farklılık göstermektedir. Dolayısıyla Kazakistan kamusunda ortaya çıkan yeni konuların yaygınlaşması zaman açısından uzun sürmektedir. Bu yüzden tez çalışmamızın ikinci bölümünde Kazakistan’daki halkla ilişkiler kavramı değerlendirilecektir. Bunun yanı sıra ikinci bölümde Kazakistan’a ilişkin genel bilgiler ele alınarak değerlendirilecektir.

Hali hazırda Kazakistan Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan ettiği günden itibaren gelişme aşamasındaki bir ülke olarak kendi ulusal kimliğini oluşturmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla kimlik oluşturma sürecindeki ülke, siyasal ideolojiye uygun toplumsal ve kültürel dönüşümleri gerçekleştirmektedir ve bu aşamada nesil geleceği için bazı kararların alınması gerekmektedir. Aldığı kararlardan birisi de 26 Ekim 2017’de eski Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev’in Kiril alfabesinden Latin alfabesine geçişle ilgili kararnameyi imzalamasıydı. Bu kararname hem tarihsel hem siyasal hem ulusal hem de kültürel anlamda Kazakistan için büyük öneme sahiptir. Çünkü Cumhuriyet’in tahayyül ettiği toplum modeline ulaşmak için attığı adımların en önemlilerinden biri de alfabe değişikliği olduğu söylenebilir. Kiril harflerinden Latin harflerine geçiş, cumhuriyet için sıradan bir yazım değişikliğinden öte bir

medeniyet değişikliği anlamına gelmektedir. Genç cumhuriyetin 2025 yılına kadar kademeli olarak gerçekleştirmesinde kamusal iletişim çalışmaları ve halkla ilişkiler uygulamaları büyük bir önem taşımaktadır. Bu konuda kitle iletişim araçlarının büyük katkısı olacağı söylenebilir. Bu nedenle çalışmanın üçüncü bölümünde, vaka analizi ve betimsel araştırma yöntemi doğrultusunda Kazak alfabesi tarihinden bahsederek, Kazakistan'ın Latin alfabesine geçişinin nedenleri, devletin kamusal dil politikası, halkla ilişkiler ile ilgili çalışmalarını incelemek ve araştırmak temel amacımızdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HALKLA İLİŞKİLERİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Halkla İlişkiler Tanımları

21. Yüzyıl, hızla gelişen bir teknoloji ve bilgi iletişimi dönemidir. Dünyada her alanda yaşanan hızlı gelişmeler, bilimsel araştırmalara ve bilim dallarına çeşitli değişimler getirmektedir. Bu değişimlerin halkla ilişkiler kavramının yeni boyutlarını meydana getirdiği bilinmektedir. Halkla ilişkilerin geçmişine bakarsak, Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayıp, dünyaya yayıldığını görülmektedir. Bu kavram ilk defa Ivy Lee araştırmalarında yer alarak, daha sonra Edward Bernays'ın yaptığı uygulamalarıyla gelişim göstermiştir. Ayrıca toplumsal ve kamusal koşullarda gazetecilik ve basın yayınlarının popüler olduğu zamanda halkla ilişkilerin hızlı bir şekilde ilerlediği bilinmektedir.

Halkla ilişkiler “halk” ve “ilişki” gibi iki temel terimden oluşmaktadır. Basit bir şekilde anlatmak gerekirse, halk - ortak ilgi ve özelliğe sahip insanlardan oluşan grup olarak tanımlanmaktadır. Halk düşüncesi 18. Yüzyılda Aydınlanma döneminde ortaya çıkmıştır. Bu düşünce o zamanlardaki kent koşullarından ve kentlerde yer alan basından ortaya çıktığı ifade edilmektedir. “Halk, tarihsel olarak haberleri tartışmak için toplanmış bir yabancılar grubudur”. Kent yaşamında birbirini tanımayan insanlar düzenli olarak birbiriyle çeşitli konularda iletişim kurmak için toplanmaktadır. Halkın toplanması için kamusal ortam olması gerekmektedir. Ayrıca toplanan halk arasında oluşan tartışma ve konuşma için ortak odaklanmayı sağlayan gazeteler ve broşürlerin olması gerekmektedir (Keloğlu-İşler, 2007: 75).

İlişkiler kavramı ise iletişimle yürütülen ve en az iki tarafı içeren amaçlı faaliyet olarak tanımlanmaktadır. Bu faaliyet iki şey arasındaki bağlantıyı ve karşılıklı ilgiyi içermektedir. Bu bağlantıda halkla ilişkiler alanında bulunan ilişki gerekliliği bir kölelik ya da zorunluluğa bağlı değil rıza ile katılıma bağlıdır. Siyasal bağlamda ise halkla gereksinim, en başta kamu gereksinimine dayanan demokrasinin gelişmesini gerektirmektedir (Keloğlu-İşler, 2007: 75).

Genel olarak halkla ilişkiler kavramı yaklaşık iki yüz yıldan beri vardır. Halkla ilişkilerin tarihçesine bakacak olursak, bazı araştırmalarda XII yüzyıldaki insan iletişimi ortaya çıkmış, insanların toplum haline gelmesinden itibaren halkla ilişkiler kavramının temelini oluşturduğu ifade edilmektedir. Eski Roma ve Yunan dönemlerindeki uygarlıklar boyunca, devletin topluma uyguladığı yöntemlerden günümüzdeki halkla ilişkilere

kapsamında uygulanan faaliyetlerin benzer oldukları ifade edilmektedir. (Akdağ ve Erdem, 2009: 5).

Modern dönem içerisinde halkla ilişkiler kavramı XIX. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Terim olarak ilk defa ABD başkanı Jefforson tarafından bir Kongrede “Toplumun iyiliği için yapılan eylem” anlamında kullanılmıştır. Ancak bugüne kadar halkla ilişkiler tek taraflı ve bir yöne ait şekilde yorumlanamamaktadır. Zira öznesi kamu ve insan olan sosyal bilim dalında somut bir tanım yapmak her zaman zordur. Özellikle halkla ilişkiler alanında hedef ve maksadına göre tanım yapmak, ayrıca tanımları bir çerçeve içinde oturtmanın imkânsız olduğu da söylenmektedir. Hem pazarlamada hem siyasette hem de iletişim alanında kendi özelliklerini bulunduran halkla ilişkilerin her alanda farklı tanımlamaları yapılmaktadır. Halkla ilişkiler öncelikle “bir iletişim sanatı olduğu için sanatsal bir etkinliği tanımlamak kolay değildir” (Ayhan, 2015: 36).

Halkla ilişkilerin türlü tanımlarını revize ederek, bu tanımlamaları dört gruba ayırarak ele almak mümkündür. Birinci grupta resmi statüde olan tanımlar, yani mesleki tüzüklerde ve çeşitli meslek kuruluşları tarafından benimsenen tanımlar yer almaktadır. 1978 yılında Meksika’da 30 ulusal ve bölgesel halkla ilişkiler derneği temsilcileri tarafından kabul edilen ve Meksika Halkla İlişkiler Deklarasyonunun tanımına göre halkla ilişkiler: “kamu uygulama dersleri ve eğilimleri analiz ederek, ortaya çıkan sonuçları tahmin etmek amaçla yapılan sosyal ve bilimsel bir yaklaşımdır. Ayrıca, kurum tarafından planlanan eylem programlarının uygulanması hem kurumun çıkarlarına hem de halkın çıkarlarına hizmet etmektedir”. Bu tanımlama çıktıktan birkaç sene sonrasında Amerikan Halkla İlişkiler Derneği üyeleri halkla ilişkileri şu şekilde yorumlamışlardır: “Halkla ilişkiler, karmaşık çoğul topluma daha verimli çözümler ve işlevlerin uygulanmasında destek vererek farklı gruplar ve kuruluşlar arasında karşılıklı anlayışa katkıda bulunur. Özel ve sosyal faaliyetlere uyum getirmektedir” (Novikov, 2013: 13).

İkinci grupta bilimsel sözlük tanımlamaları yer almaktadır. Sosyoloji Diksiyonu (1944) sözlüğünde, halkla ilişkiler – kamusal ilişkilerini düzenlemek için kullanılan yöntem olarak tanımlanırsa; Webster’s New World Dictionar for Young Adults (1994) sözlüğünde, halkla ilişkileri bir kuruluş tarafından toplumda kamuoyu üzerinde bir etkiye sahip ve bir hedefi olan, halkla yapılan bir ilişki olarak gösterilmektedir. Yabancı kelimeler sözlüğünde (1995) ise “halkla ilişkiler – kurum veya şirketin itibarını artırmak için en başarılı şekilde kullanılan kamuoyu örgütü, bütün toplumun çıkarlarına devlet kamu yapıları ve vatandaşlar arasındaki ilişkilerin sanatı” olarak tanımlanmaktadır (Novikov, 2013: 14).

Üçüncü grupta ise bilimsel ve profesyonel bakış açısından yapılan tanımlar bulunmaktadır. Yukarıda bahsedilen Edward Bernays ve Rex Harlow'un tanımı da bu grup içinde yer almaktadır. Rex Harlow altmış beş uzmandan elde edilen ve 472 farklı halkla ilişkiler tanımlamasından şöyle bir özet yapmıştır:

“Halkla ilişkiler bir kuruluşla hedef kitlesi arasındaki karşılıklı iletişimi, anlayışı, kabulü ve işbirliğini oluşturmaya ve sürdürmeye yardımcı olan, sorun ve problemlerin yönetimini içeren, kamuoyuna cevap veren, kamuoyunun bilgilendirilmesi için yönetimin sorumluluğunu tanımlayan ve vurgulayan, eğilimleri önceden tahmin etmeye yardımcı olmak için bir erken uyarı sistemi gibi hizmette bulunan, değişikliklerden etkin bir biçimde faydalanmak için yönetime yardımcı olan ve ahlaki iletişim tekniklerini ve araştırmayı kullanan ayrıcalıklı bir yönetim fonksiyonudur”.

Böylece ortaya çıkan halkla ilişkilerin bin tanımının ortak noktası karşılıklı bir ilişki kurmanın yönetsel bir fonksiyon olarak değerlendirilmiştir (Okay ve Okay, 2005: 2). 1990 yıllarında ortaya çıkan İngiliz halkla ilişkiler uzmanı Sam Black'in tanımı da üçüncü grupta yer almaktadır. Black, halkla ilişkileri “gerçeğe dayalı karşılıklı anlayışla uyum sağlama sanatı ve bilimi” şeklinde tanımlamıştır (Cutlip vd., 2003: 12).

Dördüncü grup halkla ilişkilerin diğer anlamları, yani, pazarlamaya yönelik boyutu ile ilgili yapılan çalışmalardan oluşmaktadır. Pazarlama tanımından en basit dilde bahsederek, onun asıl amacının kazanç sağlama, seçilmiş olan bir toplumun, hedef kitlesinin isteklerini karşılamak niyetiyle yapılan çalışmalar olduğu söylenebilir. Ancak yeni çağdaş pazarlama anlayışında, hedef kitlesinin kolay elde edebileceği durumundan öte, hedef kitlesi ile bir iletişim kurmak durumundadır. Dolayısıyla herhangi bir işletme varlığını sürdürürken topluma, halka yönelik plan yapmak zorundadır. Veksler (1999: 39), halkla ilişkileri “Kurum ile halk arasında başarısını, ruh haline ve görüşüne bağlı olan karşılıklı yarar sağlayan ilişkiler kurmak ve sürdürmek için bir yönetim işlevi” olarak tanımlamaktadır. Aleshinaya göre ise “halkla ilişkiler, bir örgüt ile halk arasında iletişim kurmak ve sürdürmek için bağımsız bir yönetim işlevidir” (Cutlip vd., 2003: 14).

Halkla ilişkilerin pazarlama yönünden yapılan araştırmaları kapitalist sistemde ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla günümüzde toplulukların veya kitlelerin fikrini etkilemek için modern halkla ilişkilerin fonksiyonel hedeflerini vurgulayan halkla ilişkiler tanımları bulunmaktadır. Ayrıca dördüncü grup halkla ilişkilerin doğası ve niteliği ile ilgili tanımları da içermektedir. Bunları ele almakta faydalı olacaktır:

- Halkla ilişkiler, bir ideoloji ve yönetim teknolojisidir, kamuoyu durumuna, insan bilincine, belirli gruplara, bir bütün olarak toplumun yönetimi sisteminin, politik yönetiminin ayrılmaz bir parçasıdır;

- Halkla ilişkiler, organizasyon ve halk arasında anlaşma ve işbirliğine yönelik faaliyetlerdir;
- Halkla ilişkiler, bilgi toplama, analiz etme ve iletme, iletişimi düzenleyen özel bir faaliyet türüdür;
- Halkla ilişkiler, halkı ile anlayışı teşvik eden eylem programlarının organizasyonu ve uygulamasını yapan bir araçtır;
- Halkla ilişkiler, topluma belli bir düşünce sağlamak ve bir imaj oluşturmak için tasarlanan, yetkililerle halk arasındaki ilişkileri düzenleyen mekanizmadır (<https://textbooks.studio/uchebnik-teoriya-politiki/221-osnovnyie-podhodyi-opredeleniyu-ponyatiya.html>, erişim tarihi: 13.03.2019). Bu yukarıda bahsettiğimiz hükümler, halkla ilişkiler yapılarının çeşitli alanlardaki - ekonomi, politika, kültür vb. faaliyetleriyle ilgili olduğunu kanıtlamaktadır. Halkla ilişkilerin kavramsal çerçevesinde reklam, propaganda, lobicilik ile ilgili bağlı olan tanımları da vardır. Böylece halkla ilişkiler kavramı konusunda çok çeşitli tanımlar bulunduğunu görmekteyiz.

“Halkla İlişkiler kavramı nedir?” sorusuna somut bir cevap olmaması normaldir. Çünkü bu alanda yıllardır çalışan araştırmacıların da net bir görüşe varamadığını göz önünde bulundurursak, birden fazla bilim dalı ile birleşen ve onların verileriyle senteze ulaşan halkla ilişkilerin kavramsal çerçevesini oldukça

geniş olduğu gerçeğidir.

Peltekoğlu (2001: 6), tüm halkla ilişkiler tanımını üç noktada toplamaktadır. İlk olarak halkla ilişkilerin yönetim görevindeki boyutu vurgulamakta, ikinci, halkla ilişkilerin bir iletişim çabası olduğunu belirtmekte, üçüncü, halkla ilişkileri kamuoyunu etkileme aracı doğrultusunda değerlendirmektedir. Ayrıca halkla ilişkilerin değişmeyen ögesi olarak iletişimin varlığını hep sürdüreceğini savunmaktadır. Zira halkla ilişkiler alanı ile alakalı yeni tanımlar yaratmaya çalışan araştırmalar yoğunlaşarak, zaman akışı ile göstermiş olan faaliyetleri genişlemiş olsa dâhi temelinde hep iletişim bulunmaktadır. Böylece iletişime diğer alanlardan daha çok yakın olduğunu savunan halkla ilişkiler uzmanları, halkla ilişkiler uygulamasının temelinde iletişimin her zaman olacağını belirtmektedirler. Kazancı (2006: 50) “... her halkla ilişkiler olayı aynı zamanda bir iletişim olayıdır. Bu nedenle halkla ilişkiler uygulamasını anlamaya çalışmak, önce iletişimi anlamayı gerektirir” diyerek halkla ilişkilerin iletişimle ayrılmaz şekilde bağlı olduğunu vurgulamaktadır.

Günümüzde halkla ilişkiler yalnızca bir iletişim olayından öte, iletişim sonucunda bir hedefe ulaşmayı sağlamaktadır. Bir sistemin bütün öğeleriyle birlikte daha iyiye ve daha

doğruya gidebilmesi için iletişimden yararlanıp, elde eden sonuçları hayata geçirerek, çağdaş yönetimin temel işlevine döndürmektedir (Kazancı, 2006: 4).

Onal (2000: 9), halkla ilişkiler kavramına ilişkin tanımlama yaparken hem iç hem de dış çevresiyle iletişime geçme özelliği, onu diğerlerinden ayıran özel boyutu olarak nitelendirmektedir. Böylece, halkla ilişkileri iç ve dış iletişimi birbirine bağlayarak, bir bütünü oluşturmayı çabalayan faaliyetine vurgu yapmaktadır.

1.2. Halkla İlişkiler Amaçları ve İlkeleri

Herkes tarafından benimsenen halkla ilişkiler kavramının temel amacının belirlenmesi oldukça zordur. Çünkü gösterdiği faaliyetlere ve işlevine bağlı olarak halkla ilişkiler kavramının amaçları da değişmektedir. Genel amaçlarına bakıldığında, kamuda halkla ilişkilerin önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bilhassa kapitalizm çağında ilk sırada yer alan pazarlama alanıyla bağlı olan halkla ilişkiler amacı daha da önem kazanmaktadır. Kuruluş ve kurumun kamuda olumlu ilişkiye sahip olması, hem verimli hem güvenli iletişimi sağlamak halkla ilişkilerin temel amaçlarındandır. Her kuruma veya örgüte uzun vadeli sağlıklı bir kimlik kazandırmak ve iletişim politikaları kurarak toplumda olumlu bir imaj inşa etmek halkla ilişkilerin asıl amacıdır.

Halkla ilişkilerin amaçlarını, seçilmiş konusuna göre değerlendirilmekte yarar vardır. Çünkü siyasi lider, kurum veya şirket vb. gibi farklı olan yönlerinden kaynaklanmaktadır. S. Black'e göre, halkla ilişkilerin hedefi kamuoyunun rızasıdır, yani etkileşimdeki her iki katılımcının çıkarlarını belirlemek ve gerçeğe dayalı karşılıklı anlayış, tam farkındalık bilgisini elde etmek için eşit ikili iletişimin kurulması gerekir. (<https://infopedia.su/8x2eb2.html>, erişim tarihi: 14.03.2020).

Halkla ilişkiler kavramına özel sektörde ve kamuda gereksinim duyulmasının nedeninin anlaşılması için öncelikle halkla ilişkiler kavramının amaçlarına bakılması gerekmektedir. Çünkü halkla ilişkiler olumlu davranışlar yaratmayı, hedef kitleyi aydınlatmayı, kuruluşlarda sorunları çözme iradesini ortaya koymayı sağlamaktadır. Hem iç hem dış hedef kitleyle sağlıklı iletişim politikaları yürüterek asıl amaçlara ulaşmayı kolaylaştırmaktadır (Ayhan, 2015: 39).

Halkla ilişkiler işletme açısından izlenen amaçlar ve halkı aydınlatma doğrultusunda toplumsal açıdan izlenen amaçlar olarak iki grupta incelenmektedir. Bu iki grupta da hedef kitlenin eğitim ve kültür düzeyi, ekonomik yapı ve mesleki dağılımları, hatta toplumun cinsiyeti ve yaşları gibi özelliklerine yönelik çalışma yapmak halkla ilişkilerin temel

amaçlarındandır. Tortop (1998:10), halkla ilişkilerde izlenen genel amaçların şu şekilde özetlemektedir:

- Halkla ilişkiler, halkı aydınlatmak ve onlara çalışmaları benimsetmektedir;
- Halkın yönetime olan ilişkilerinde olan olumlu davranışlar yaratmak;
- Halkın yönetimle olan ilişkilerinde işlerini kolaylaştırmak (müracaatı kolaylaştırma, bilgi verme);
- Kararların isabet derecesini arttırmak için halktan bilgi almak;
- Kanun ve nizamla uyulmasını sağlamak için bunlar hakkında halka aydınlatıcı bilgi vermek (trafik kuralları, yasaklar vb.);
- Halkla iş birliğini sağlayarak hizmetlerin daha çabuk ve kolay görülmesini sağlamak (hastane, yol yapımı, okul aile birliği toplantıları);
- Halkın dilek, istek, tavsiye, telkin şikâyetlerinden yapılan çalışmalarda, hazırlanan yasa, tüzük ve diğer tasarımlardan yararlanmak, aksaklıkların giderilmesi için yapılan çalışmalarda bunları değerlendirmektir;
- Halkla ilişkilerin amacı, özel ve kamu yararlarına cevap vermeye çalışmak ve herkesin kişiliğine hürmet ederek sosyal sorumluluk duygusunu yaratmaktır.

Onal (2000: 31) ise, halkla ilişkilerdeki kamuoyunun isteğini ve çevreyi tanımak maksadıyla yapılan çalışmaları “tanıma” olarak adlandırıp, bu “tanıma” teriminin temelini aynı zamanda tanıtma çalışmalarının başlangıç noktası olduğunu belirtmektedir. Ayrıca tanıma çalışmaları sadece dışa değil içe yönelik olması gerektiği de ifade edilmektedir. Tanıtma çalışmalarında kurumun kimlik ve imajın uygunluk sağlamasının, ayrıca kurumun kamuya verecek mesajının hedef kitlesinin yapısal özelliklerine dikkat edilmesinin asıl amacı olduğunu belirtmektedir. Buna ek olarak, herhangi bir kurum veya örgütün zamanla değişmesinin kendine özgü özel amaçları olacağının unutulmaması gerektiğini vurgulamaktadır (Onal, 2000: 32).

Halkla ilişkilerin her alanda olduğu gibi bu alanda da uygulanması gereken temel ilkeler bulunmaktadır. Öncelikle dürüstlük ilkesi, halkla ilişkilercilerin çalışmalarında en önemseddiği konudur. Çünkü “dürüstlük kişi ve kuruluşlara en zor zamanlarda bile değer kazandıran bir ilkedir”. Pazarlama dünyasında kâr amacıyla hedeflenen çalışmada dürüstlüğü kaybetmenin ne kadar zor olduğunu anlarsak, bu ilkenin uygulanmasında o kadar zor olması bu alanda dürüstlüğün önemini arttırmaktadır. Kapitalist dönüşümünde kuruluşların kendi itibarı korumasının tek yolu dürüstlüktür (Ayhan, 2015: 81).

Dürüstlük ilkesinin yanında, halkla ilişkiler uygulamalarında kamuda bir kurumun veya örgütün imajını oluşturmaya katkıda bulunan saydamlık ilkesi de çok önem taşımaktadır.

Halkın inanç ve desteğini kazanmak, halka dürüst davranmak, halka doğru bilgi vermekle olur. Bu ilke aynı anda şeffaflık ilkesi olarak tanımlanmaktadır. Bir kurumun veya devletin tüm gerekli bilgilerle paylaşabilmesi toplumun içinde daha fazla güven duygusunun oluşmasına neden olacaktır (Ayhan, 2015: 82).

Halkla ilişkiler iki yönlü bir süreçtir. Dolayısıyla bu durum halkla ilişkiler çalışmalarında iletişim meselesinin iki yönlü olmasını gerektirmektedir. Belirli bir mesajın hedef kitleye ulaşılıp ulaşmadığı ve hedef kitlenin söylemek istenilen şeyi algılayıp algılamadığını ancak sürecin iki yönlü işletilmesiyle mümkündür. Bu sebeple halkla ilişkilerdeki iki yönlülük ilkesi önem kazanmaktadır (Onal, 2000: 32).

Halkla ilişkiler terimi devamlılık ve sabır isteyen bir kavramdır. Bu süreklilik genelde bilgileri yinelemeyi gerektirmektedir. Önemli mesajların birçok kez yinelenmesi, hedefin verileni unutulmayacak seviyede bilinçaltına yerleştirmesine sağlayan bir ilkesidir. “Hedef kitlenin dikkatini konuya çekmek ve üzerinde durulup konuşulmasını sağlamak için” yineleme ilkesi uygulanmaktadır. Tekrarlama sonucunda konuyla ilgili toplumun kendi aralarında kendi görüşlerinin ve tutumlarının tartışılması, ayrıca verilen mesajın kalıcı olmasını sağlamaktadır (Onal, 2000: 34).

Bu bahsedilen ilkeler her zaman halkla ilişkiler uygulamalarında kullanılması gerekmektedir. Çünkü her bir hedefe ulaşma sürecinde kamuda itibarı korumak, güvenliği sağlamak daha uzun vadeli bir imaj ortaya konulmasında halkla ilişkiler ilkeleri ile şekillenmektedirler.

1.3. Halkla İlişkiler Araçları

Halkla ilişkiler uygulamasının kullanmış olduğu araçların sayıları çok fazladır. Hedef kitlesinin doğru bilgileri almasına veya mesajların hedef kitleye tam zamanında ulaşmasını sağlamak için kitle iletişimin türlü araçlarını kullanmaktadır. Günümüzde gelişmiş teknoloji uygulamaları halkla ilişkiler çalışmalarına yeni boyutlar getirmektedir. Dolayısıyla hızlıca gelişen teknoloji sistemi halkla ilişkiler çalışmalarını yürütmek için yeni yöntem ve araçlar kullanmaya imkân sunmaktadır. Özellikle kitle iletişim araçları insanlara daha kolay ulaşılmasına olanak sağlamaktadır. Çağımızdaki internetin ortaya çıkmasının da kamuya ulaşma araçlarını zenginleştirdiği muhakkaktır. Bu toplumda başarılı bir kamusal iletişim politikasının yürütmekte ve hedef kitleye ulaşmakta önemli rol oynamaktadır. Böylece halkla ilişkiler şekli gelişmektedir (Ayhan, 2015: 99). Öte yandan hızlı ulaşılan bilgiler, toplum tarafından hızlı tüketilir bir hale gelmiştir. Dolayısıyla bu hızlilik görsel-işitsel çalışmaların çoğalmasına, okuma kültürünün en aza düşmesine neden olmaktadır.

Halkla ilişkilerde en etkin iletişim araç ve yönteminden yararlanılması, belirlenen hedefe ulaşılması açısından çok önem taşımaktadır. Dolayısıyla “mesaj etkinliğinin istenen düzeyde sağlanabilmesi ancak ve ancak doğru iletişim aracının seçimiyle mümkündür”. Bu bağlamda halkla ilişkilerin kullandığı her bir araç asıl amaca ulaşma yolunda büyük bir rol oynamaktadır (Peltekoğlu, 2001: 182).

Halkla ilişkiler yöntemleri içinde en fazla kullanılan araçları grup olarak ele almak yararlı olacaktır. Çeşitli araştırmalarda sınıflandırdığı gibi, bu çalışmada da halkla ilişkiler araçlarını Yazılı Araçlar, Sözlü Araçlar, Görsel-İşitsel Araçlar ve Dijital Araçlar olarak gruplara ayırmak mümkündür.

1.3.1. Halkla İlişkilerde Kullanılan Yazılı Araçlar

Dijitalleşme çağına geçse de halkla ilişkilerde geleneksel kitle iletişim araçlarının kullanılması değerini kaybetmemektedir. Çünkü yazılı araçların kalıcı bir veri niteliğine sahip olması onu daha değerli kılmaktadır. Gazete, kitapçıklar, broşürler, bültenler, dergiler, yıllıklar, raporlar, mektuplar, afiş ve pankartlar vb. yazılı araçlar halkla ilişkiler çalışmalarında önemli bir yere sahiptir. Bu araçların her birinin kendine özgü fonksiyonları vardır. Ayrıca bunlar halkın dilek ve isteklerinin yönetime yansımada önemli rol oynamaktadır (Bıyık ve Güven, 2009: 177).

1.3.1.1. Gazete

Gazeteler “yıllardır eskimeyen önemini yitirmeyen bir kitle iletişim aracıdır. Ayrıca eğitim ve kültür düzeyini yansıtan bir ayna” olarak değerlendirilmektedir (Kazancı, 2006: 282). Modern toplumdaki gazetelerin kullanımı hakkında araştırma yapan Berelson, gazetelerin günlük yaşantının rutinini kolaylaştıran, bilgileri veren bir haber ve bilgi aracı olarak ifade etmektedir. Gazeteler kişilere daha geniş bir ortamda değişik insan, kurum ve düşüncelerle temas imkânı sağlayan, kamu işleri hakkında bilgi ve yorum hem dinlendirme hem de sosyal itibar için kullanılmaktadır (Oskay, 1969: 139).

Kitle iletişim araçları arasında gazete halkla ilişkilerin oldukça sık kullandığı iletişim araçlarından birisidir. Halkla ilişkilerde gazeteler iç ve dış kitleye yapılan veya yapılacak çalışmalar konusunda haber verme fonksiyonuna yönelik kullanılmaktadır (Ayhan, 2015: 110). “Gazetelerle halkla ilişkilerde en önemli sorun, gazetenin geleneksel tutumuna ve haber takdim düzenine halkla ilişkiler biriminin uymak zorunda olmasıdır. Halkla ilişkiler birimleri olayları ve aktaracakları bilgileri haberleştirmede gazetecilere hem takdir yetkisi bırakmalı hem de zorlamadan kaçınmalıdır. Gazetelerden bir halkla ilişkiler aracı olarak yararlanırken

dikkat edilmesi gereken bir başka nokta, haber niteliği taşıyan mesajların zamanlamasıdır” (Kazancı, 2006: 282).

1.3.1.2. Bülten

Bültenler yazılı araçlar içinde basit ve yayınlanması kolay olan bir formattır. Bültenler kurum içi iletişim kanalları arasında sık kullanılmaktadır ve kuruluşa ilişkin olaylar veya gelişmeler haber niteliği taşımaktadır. Kazancı (2006: 285), bülten hazırlamasının ve onun hedef kitleye ulaşmasının halkla ilişkiler biriminin görevi olduğunu belirtmektedir. Peltekoğlu (2001: 237), bültenlerin popüler olmasına yayın kolaylığı ve maliyet tarafından düşük olması nedenin vurgulayarak, hedef kitlesine göre üyelere yönelik, kurumsal, tanıtım, özel bilgi ve toplumsal örgütler tarafından yayınlanan bültenler olarak çeşitli kategorilere ayırmaktadır.

1.3.1.3. Dergi

Dergiler gazetede geçerli nitelikleri içermektedir. Dergilerin diğer basın araçlarından ayrılan özelliği belirli kitlesinin olmasıdır. Bu açıdan dergilerde bulunan materyaller özenle seçilmektedir. Hedef kitlesi belli, ona göre planlaması yapıp, etkili makaleleri bulunan dergiler en güçlü iletişim aracıdır. Dolayısıyla halkla ilişkilerde bir kuruluşun hedef kitlesine ulaşma planlamasında etkin bir iletişim aracı olarak dergilerden yararlanmaktadır. Dergilerde bulunan makaleler genelde gazetelerde görülmeyen tarafları analiz edilerek okuyucuya aktarmaktadır (Peltekoğlu, 2001: 241).

1.3.1.4. Broşür

Broşürler sürekliliği olmayan, belirli hedef kitleye dağıtılan yazılı iletişim araçlarından birisidir. Araştırmalarda broşürler görselleri çok, yazılı iletileri az, hem ekonomik hem de oldukça etkili bir araç olarak değerlendirilmektedir (Ayhan, 2015: 109). Broşürlerin kendine ait özelliği ise, “sayfa düzeninin kitleye verilmek istenilen mesajı kolayca verebilecek biçimde” tasarlanmasıdır (Kazancı, 2006: 288).

1.3.1.5. Kitapçık

Kitapçıklar az sayfadan oluşup, fazla ayrıntılara yer vermeyip sadece basit mesajları iletmek amacıyla kullanılan iletişim aracıdır. Duyuru, bilgilendirme, karşılama, destek ve katılım sağlamak kitapçıkların faaliyetleridir. Ayrıca kitapçıklarda fotoğraf-resim az sayıda bulunmaktadır. Herhangi bir kitapçık yayınlamadan önce, ”bu konuda kimler bilgilendirilmeli?”, “neler bilmeleri gerekiyor?”, “Hangi bilgiler aktarılmalı?” gibi genel sorulara cevaplamalıdır (Ayhan, 2015: 109).

Halkla ilişkiler çalışmalarında afişler, pano, yıllıklar, el ilanları, mektuplar, raporlar gibi diğer yazılı araçlar sıkça kullanılmaktadır. Örneğin, geniş bir kitleye çarpıcı bir şekilde mesaj vermek istendiğinde afişler ve panolar, kamuda ve özel sektörde bir kuruluşun bir yıl içinde gerçekleştiği çalışmalar anlatımında yıllıklar ve raporlar kullanılmaktadır. Bunların hepsi ayrı-ayrı görevleri taşımakta olup, halkla ilişkiler çalışmalarında ayrı yerler almaktadırlar (Kırdar, 2009: 289). Halkla ilişkilerin kullanılan yazılı araçları her zaman arşivlenme niteliğine sahip olaması ile kendi değerini korumaktadır. Bütün bu yazılı araçlar halkla ilişkiler çalışmalarında hedef kitleye ulaşma sürecinde katkıda bulunmaktadır.

1.3.2. Halkla İlişkilerde Kullanılan Sözlü Araçlar

Sözlü araçlar sözlü iletişime dayalı, iki yönlü iletişimin olduğu kişilerarası iletişime benzer. Sözlü iletişim kurmak, sorulara ve açıklamalara doğrudan cevap almayı sağlayan etkili bir halkla ilişkiler aracıdır. Organizasyon faaliyetlerinden yararlanan halkla ilişkiler uygulamalarında kullanılan sözlü araçlar: toplantı, konferans, seminer, yüz yüze görüşmedir. Bu gibi faaliyetler kuruluşun belli bir çerçevede imaj kazanmasını sağlayarak, toplumda olumlu bir tanıtım yapmasının önünü açan çalışmalar olarak değerlendirilmektedir.

1.3.2.1. Seminer

Seminerler ders formatı çerçevesinde uygulanan eğitici-öğretici bir etkinliktir. Seminer eğitim formu eski Yunan ve Roma okullarında ortaya çıkmıştır. Burada öğrenci mesajları ve düşünceleri öğretmenlerin yorumları ve sonuçlarıyla birleştirilerek sürdürülmüştür. Seminer terimi Latince “fidanlık”, “seradan” anlamını taşımaktadır. Seminer uzman rehberliğinde yürütülerek, eğitim veya bilimsel araştırmaların sonuçlarına dayanarak yaptıkları mesajları, raporları ve denemeleri tartıştığı pratik bir eğitim şeklidir. Halkla ilişkiler aracı olarak seminerler aynı faaliyeti göstermektedir (<https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/108542>, erişim tarihi: 11.04.2020).

Genelde seminerler birden fazla konuşmacılar tarafından hazırlanan konularda bilimsel verilerle tartışmaya imkân vermektedir. Ayrıca seminer sınırlı gruplara yapılması, hedef kitlesinin verimli bir şekilde bilgilere sahip olmasına yol açmaktadır (Duğan, 2019: 106).

1.3.2.2. Toplantı

Toplantılar farklı düşüncelere sahip insanların toplanması ve kendi aralarında fikir değişimlerine ortam yaratılmasını sağlar. Ayrıca soru-cevaplarla sorunları gidermeye yönelik yapılan toplantılar halkla ilişkiler çalışmalarında çok önem taşımaktadır. Toplantının konusu

ve kapsamı ne olursa olsun, onun değişmeyen özelliği önceden planlanmış olmasıdır (Bıyık ve Güven, 2009: 190). Ayrıca yüz yüze iletişim kurmanın bir şekli olarak, bir kuruluş veya kurumun meydana gelen sorunlarını dile getirmesi için doğrudan ilgilenmeye ve sorun çözme yolları aramaya ve tartışmaya, yetkili yöneticilere direkt iletişim imkânı sunmasıyla toplantılar halkla ilişkilerin sözlü bir aracı olarak önem kazanmaktadır.

1.3.2.3. Konferans

Konferanslar “özel bir konuda uzmanlaşmış kişilerin bilgi ve deneyimlerini başkalarına aktarmaları amacıyla tertiplenir”. Konferans katılımcılarının her zaman ön hazırlıkta bulunmaları gerekecektir. Dolayısıyla konferans konusu hakkında bilgilendirilmeleri önemlidir. Konferans konuşmacıları ise katılımcıların dikkatli dinlemesi için ilginç haberler veya bilgiler söylemeye özen göstermelidir (Sabuncuoğlu, 2007: 147). Konferanslarda önceden belirlenmiş bir konu üzerinde görüşülmektedir. Ayrıca konferanslar düzenlemede belli bir düzenleme kurallarına uyması gerekmektedir. Örneğin, konferans katılımcılarına davetiye gönderme, afişler hazırlama vs. gibi mensuplarından yararlanarak hedef kitlesini olumlu etkileyebilmektedir.

1.3.3. Halkla İlişkilerde Kullanılan Görsel-İşitsel Araçlar

Günümüzde sıkça kullanılan radyo, televizyon, film ve videolar gibi kitle iletişim araçlarının halkla ilişkiler çalışmalarında da üstlendiği roller büyüktür. Haberlerin vazgeçilmez unsurlarından olan fotoğraf da görsel araç olarak bu grup içine girmektedir. Dolayısıyla görme-duymaya dayanıklı bu araçlar toplumda daha dikkat çekici ve etkileyici bir kabiliyete sahiptir. Görsel-ışitsel araçlar dinamik bir şekilde haber yayınlamada hızlilik göstererek, görsel ve işitsel delilleri kamuya sunarak halkın habere olan inancını kuvvetlendirmektedir (Bıyık ve Güven, 2009: 185).

1.3.3.1. Radyo

Radyo etkili kitle iletişim araçların biridir. Halkla ilişkiler uygulamalarında sıkça kullanılmaktadır. Latince “Radius” sözcüğünden gelen radyonun temeli “yayındır” ve yayıncılığının malzemesi de sestir. Radyonun en güçlü özelliği her ortamda dinlenilebilmesidir. Eskiden zamana kısıtlı olarak değerlendirilen radyonun, günümüzde gelişmiş teknolojiler sayesinde kaydedilip, isteğe bağlı olarak herhangi bir zaman erişilmesi mümkündür. Bilgi verme, eğlendirme, kamuoyu oluşturma, güdüleme, toplumsallaştırma işlevlerini içeren radyodan halkla ilişkilerde türlü biçimlerde yararlanılır. Çünkü radyo geniş alana yayın yapabilecek güce sahiptir (Kayador, 2001: 133).

1.3.3.2. Televizyon

Televizyon kitle iletişim araçlarının arasında hem görsel hem işitsel özelliğe sahip televizyonlar kamuyu etkilemede başarılı hizmetler sunmaktadır. Televizyon haberleşme aracı olarak 1936 yılında gelişim göstermiştir. Günümüzde her insan kolayca ulaşabilmektedir. İmaj oluşturmada, kısa zaman içerisinde geniş kitlelere haber sunmada işi kolaylaştıran bir halkla ilişkiler aracı olarak değerini hiç kaybetmemektedir. Ayrıca televizyonlar “mesaj veya haber sunarken mesajı, haberi olduğundan daha dramatik, daha gösterişli bir biçime dönüştürme konusunda” kabiliyetlidir. Dolayısıyla dikkatli kullanılmadığı durumlarda toplumda teris bir düşünce oluşturmaya, izleyicilerin kafasında sanal ve fantezi dünyaları yaratmaya yol açabilmektedir (Tortop, 1998: 73).

1.3.3.3. Film

Halkla ilişkiler uygulamalarında kısa metrajlı filmler daha popülerdir. Toplantı, konferans veya seminerlerde, fuar ve sergilerde kullanılmaya uygun ve etkin bir araçtır (Onal, 2000: 73). Halkla ilişkilerde kullanılan filmlerin özelliği genelde bilgi içeren mesajlar sunmasıdır. Dolayısıyla böyle niteliksel filmler hazırlama esnasında bulgular, arşiv dokümanları kullanılmalıdır. Filmler yeterli zaman ve maliyet gerektiren araçlardır.

1.3.3.4. Sergi

Sergilerin, genelde iki türü vardır: biri reklam amacıyla yapılan, diğeri de halkla ilişkiler stratejisi amacıyla yapılan faaliyetlerdir. İzlenen amaca göre sergiler herkese açık veya özel, içmekân veya dış mekân, statik veya mobil olabilmektedirler. Reklam ve halkla ilişkiler arasındaki farklılığı vurgulamaya değerdir, çünkü bazen tüm sergilerin halkla ilişkiler olarak sınıflandırılması gibi yanılsamalar olabilmektedir. Reklam sergilerinin kesinlikle bir “PR” içeriği vardır. Mesela sergiler esnasında yüz yüze görüşme, distribütörler ve tüketicilerle yapılan toplantılar, örnekleme ve eleştirme yeteneği değerli iletişim biçimleridir. Sergiler anlayış, güven ve iyi niyet üretebilir. Kamu ve ticaret fuarlarında kuruluşlar reklam veya halkla ilişkiler nedeniyle sergilenebilir, ancak öncelikle amaç açıkça tanımlanmalıdır. Birçok devlet kurumları, resmi kurum ve ticaret birliği halkla ilişkiler uygulamalarına başvurumaktadırlar. Çünkü halkla ilişkiler daha geniş bir faaliyet alanını kapsamaktadır (Jefkins, 1983: 121).

Sergilerin düzenlenmesinde de fotoğraf, grafik, afişler vb. materyalden yararlanılmaktadır. Özellikle fotoğraflar sergi salonlarında bir yer kazanmaktan öte günümüzde açık bir gerçeği sunan bir sanat eseri haline gelmiştir. Halkla ilişkiler çalışmalarında kullanılan fotoğraflar yazısız, görsel yeteneği ile mesaj aktarma görevini

yapmaktadır. Halkla ilişkiler uygulamalarında fotoğraflar görsel bilgi dışında, ilginçlik ve realizm kazandıran önemli bir araçtır (Peltekoğlu, 2001: 254).

Sergiler kurum ve kuruluşları tanıtmak için yapılan bir enformasyon aracıdır. Sergileri süre bakımından devamlı sergiler, geçici sergiler, gezici sergiler, uluslararası sergiler olarak ayırmak mümkündür. Sergiler organize edilirken yapılacak işlemler titizlikle incelenmelidir. Neticesinde iyi organize edilen sergiler kurum veya kuruluşa saygınlık ve güven getirmektedir (Tortop, 1998: 80).

1.3.4. Halkla İlişkilerde Kullanılan Dijital Araçlar

Gelişmiş teknolojiler nedeniyle tüm dünya bir “küresel köy” şeklinde yapılan tanımlamasından herkesin haberi vardır. Halkla ilişkilerde kullanılan kitle iletişim araçlarının neredeyse hepsi sanayi ortamına çoktan geçmiştir. Hem yazılı araçların hem görsel-işitsel araçların dijitalleşmesi, hedef kitleye mesaj iletmede yeni yöntemler sunmaktadır. Her kuruluşun web sitelerinin oluşturulması, kendi sayfaları üzerinden iletilerini göndermesi, sosyal medya yardımıyla duyurular yapması gibi faaliyetler çağımızdaki halkla ilişkilerin kullanılan yeni yöntemlerindendir. Bu bilişim teknolojilerindeki değişim ve dönüşümlerin halkla ilişkiler çalışmalarına belirli kolaylıklar sağlamaktadır. Dünya çapında genişleyen internet, kişilerarası iletişimden öte devlet ve halk ilişkisini, ticarete müşteri ve kurum ilişkisini kapsayan büyük bir platform oluşturmaktadır (Ayhan, 2015: 117).

Dijitalleşme çağındaki yeni medya, halkla ilişkiler mesleğini daha küresel, stratejik, iki yönlü ve etkileşimli, simetrik veya diyalojik ve sosyal olarak sorumlu hale getirme potansiyeline sahiptir. Halkla etkileşimde bulunmanın ve çevreden bilgiyi örgütsel karar alma sürecine sokmanın stratejik bir araçtır. Ancak çoğu zaman meslek uzmanları yeni sunulan imkânlardan faydalanmadan, eski geleneksel yöntemleri kullanmaya devam etmektedirler. Halkla ilişkilerin dijital medyayı tam olarak kullanabilmesi için, uygulayıcılar ve akademisyenler, halkla ilişkileri davranışsal ve stratejik bir yönetim paradigması olarak yeniden kurumsallaştırması gerektiği belirtilmektedir (Grunig, 2009: 1).

İnternet, web siteleri, sosyal medyalar, e-posta, e-bültenler, bloglar dijital halkla ilişkiler aracı olarak iletişim ve etkileşim kanalları işlevini gerçekleştirmektedir.

1.3.4.1. İnternet

İletişim ve bilgisayar teknolojilerinin bir ürünü olan internet, günümüzde hem kamusal hem de özel alanlarda toplumsal yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Dolayısıyla çağımızın kitle iletişim aracı olarak değerlendirilebilir. İlk olarak 1965 yıllarında ABD’de yaygınlaşan internet sistemi, yaklaşık yirmi sene içerisinde bütün dünyaya yayılmıştır. Günümüzde

bilimsel çalışmalara ulaşmak, e-postayla iş konusunda iletişim kurmak, e-alışveriş, fadeback olarak müşteri memnuniyetlerini değerlendirmek, çevirim içi ve çevirim dışı oyunlar oynamak, anket oluşturmak, web sitelerini satış işi ve gelir sağlayan bir yol olarak kullanmak vs. gibi amaçlarla kullanılmaktadır (Asratova, 2018: 47). Bunun yanı sıra uzaktan eğitim, uzaktan tıbbi teşhis, görüntü işleme, film ve TV arşivlerine erişim, sanal şirketler oluşturmak, uzaktan çalışma yapmak vb. şeklinde liste kapsamını genişletilebilmektedir. Böylece internetin kamudaki tüm alanlara yerleştiğini ve artık kamunun ayrılmaz bir parçası olduğu söylemek mümkündür. Artık halk üyeleri dünyanın herhangi bir yerinde milyonlarca kaynaktan bilgi alabilmektedirler (Yılmaz, 1996: 279).

Halkla ilişkiler aracı olarak internet iki yönlü iletişimi arttırma kanalıdır. Böylece sanal ortamda kurulan iletişim ve ağ üzerinden hedef kitlesinin ilgisini çekmek maksadıyla yapılan halkla ilişkiler uygulamaları çağımızın sunduğu yeni devrimidir (Yılmaz, 2009:200). Kitleler arası eşzamanda bilgileri ileten internet, interaktif ortam nedeniyle hedef kitlenin görüş, istek, beklentilerini kısa sürede öğrenmek, onları bilgilendirmek, kamuyla ilgili araştırma yapmak vs. gibi önemli halkla ilişkiler faaliyetlerini sağlamaktadır (İşler vd., 2013: 178).

1.3.4.2. Web Site

Birçok kuruluş için kurumsal web sitesi, organizasyonlar arası bilgi alışverişinin yanı sıra satış ve tanıtım faaliyetleri içeren birincil araç olarak kullanılmaktadır. Web sitelerinin derece açısından performansı büyük ölçüde web sitelerinde gerçekleştirilen iş hacmini etkiler. Bu nedenle, kurumsal web sitelerinin gelişimini belirli tasarım parametrelerine düzgün bir şekilde odaklamak için onun performansını etkileyen faktörleri tanımlamak gerekir. Kurumsal web sitelerin bilgisinin içeriği, kullanılabilirliği, gezinme kolaylığı ve güvenliği büyük önem taşımaktadır (Taraftar ve Zhang, 2016: 16).

Hâlihazırda halkla ilişkiler aracı olarak web siteler “etkileşimli” bir iletişim kurmanın temeli olmuştur. Çünkü bu “geleneksel kitle iletişim araçlarının sunmadığı eşsiz özellikleri” sunmaktadır. Bununla birlikte, interaktif çevrimiçi halkla ilişkiler için stratejileri belirlemeyi ve ölçümler oluşturmayı kapsamaktadır. Kurumsal şirketlerin kamu ile ilişki kurmaya yönelik Web site uygulamalarını belirtmeleri çalışmalarına güven ve verimlilik kazandırmaktadır (Gustavsen ve Tilley, 2003: 1).

1.3.4.3. Sosyal Medya

Günümüzde halk (kamu) sosyal etkileşime uğrayarak internet üzerinden sanal ortamda iletişim kurmayı tercih etmektedir. Özellikle sosyal medyada zaman geçirmek günümüzde

halkın vazgeçilmez bir eylemi olmuştur. Sosyal medyada zaman geçirmek dışında, her kullanıcı; doğrudan bilgi yayan aktörlere dönüşmüşlerdir. Ayrıca sosyal medya kullanıcılarının dünya çarpında artan rakamları, sosyal medyayı kuvvetli bir platform olarak tanıtmaktadır. Bu bağlamda sosyal medyalar halkla ilişkilerin uygulamalarında tercih edilen yeni araçlar olarak değerlendirilebilir. Sosyal medya, halkla ilişkilerin kamuoyu oluşturma, güven, onay, rıza ve saygınlık elde etme gibi temel unsurların aktif olarak kullanıldığı alanlar haline gelmiştir. Ayrıca sosyal medyalar sürekli güncellenebilmesi, çoklu kullanıma açık olması, sanal paylaşım alanı tanınması vb. açısından en ideal mecralardan biri olarak kendini göstermektedir. En önemlisi de herhangi bir bireyin sosyal medyanın içeriğini yaratabilmesi, yorumda bulunabilmesi, yeni fikirleri bildirerek özgürlüğü sağlamaktadır (İşler vd., 2013: 180).

Halkla ilişkiler uygulayıcıları, sosyal medyayı yeni bir halkla ilişkiler biçimi olarak hızla benimsemişlerdir. Her ne kadar birçok uygulayıcı geleneksel medya becerilerini ve tekniklerini dijital medyaya aktarmış olsa da sosyal medyada olan yeni cazibe, halkla ilişkiler mesleği için olumlu sonuçlar doğuracağına inanmaktadırlar (Grunig, 2009:1).

Sosyal medya halkla ilişkiler uygulamalarında hedef kitleleri ikna etmek için kullanılan geleneksel medya araçlarının ulaşamamış olduğu topluluklara ulaşmalarında oldukça önemli bir araçtır. Sosyal medyada herkes içerik üreticisidir. Fakat insanların çoğunluğu üreticiden ziyade toplulukta katılımcı olarak düşünülür. Hatta modern toplumdaki her bir bireylerin sosyal medyayı kullanması kurum ve kuruluşların tutumlarına da belli bir seviyede etkilemektedir (Yeniçiftçi, 2016: 93).

Sosyal medya kurumların halkla ilişkiler uygulamalarına bazı olumlu etkiler sağlamaktadır. Bunlar:

- Yeni hedef kitle olarak yeni paydaşlar; sosyal medya yeni çevrimiçi topluluklar yaratarak bunların kurumun yeni paydaşları olmasını sağlar;
- Sosyal paydaşlarla doğrudan iletişim ve etkileşim; kurumlar ya da markalar sosyal ağ siteleri, fotoğraf ve video paylaşım siteleri, blog vb. sanal ortamlar aracılığıyla arada herhangi bir aracı olmadan hedef kitle ile doğrudan iletişime ve etkileşime geçmektedir;
- Mesajların yayılması; halkla ilişkiler stratejisi olarak olumlu mesajların yayılması sağlanabilir;
- Medya karması olarak kullanıcı güdümlü içerik siteleri; geleneksel medya araçları yanında kullanıcı güdümlü içerik sitelerinin yani sosyal ağ sitelerinin de kullanılması gerekmektedir;

- Hedef kitle ile işbirliği; sosyal medya ortamlarında kişiler kurum ya da markaların ürünlerine ilişkin fikirlerini sunarak mesajlar üretmektedirler. Halkla ilişkiler uzmanları bu mesajları dinleyerek ve feedback yaparak hedef kitle ile iş birliğine girebilir. Geri bildirim ve düzeltici/önleyici faaliyetlerin yapılması; sosyal medya ortamları geri bildirim alınması ve alınan geri bildirime göre düzeltmelerin yapılması ya da önlemlerin alınmasına yardımcı olabilir;

- Katılım ve Adaptasyon; kurum ya da markalar sosyal medyayı kullanarak hedef kitle ile her türlü etkileşim ve iletişim ortamına katılabilir. Böylece gruplara katılan firmalar hedef kitlelerden gelen sorun ya da önerilere daha yakın olurlar. Buda kurumlara yeni ürünlerini, yeni strateji ve politikalarını onlara aktarmada büyük fırsatlar sunabilir;

- Ağ oluşturma; firmalar ve hedef kitleleri arasında bağ oluşturmaya ifade eder. Bu durum firmaların iletişim ve halkla ilişkiler üzerine strateji ve taktiklerini oluştururken onlarla ilişki inşa etmek anlamına gelmektedir;

- Güven; halkla ilişkilerin temel prensibi olan güven kurum ve paydaşlara arasındaki şeffaflık ve dürüstlük anlamına gelmektedir. Kullanıcıların içerik oluşturması ve yayması ile birlikte önemli bir gücü elinde bulundurmaktadır. Kullanıcıların birbirlerine kurumların ürün ve hizmetleri hakkında tavsiyelerde bulunması ve kurumlardan gördükleri olumlu davranış şeklini anlatırken son derece etkili bir unsurdur;

- Kurumsal itibar; kurumlar sosyal medya araçlarında var olan milyonlarca kişi ile etkili iletişim sürdürerek itibarlarını korumak ve yükselmek için fırsat yakalayabilirler (Yeniçifti, 2016: 93).

Sosyal medyalar özellikle cep telefonların gelişmesiyle daha çok kullanışlı olmuştur. Dolayısıyla sosyal medya ve internet halkla ilişkiler kullandığı araçların son noktası olarak değerlendirilmektedir. Çünkü bunlar geleneksel tüm iletişim araçlarının özelliklerinin neredeyse tamamın bünyelerinde barındıran araçlardır. Sonuç olarak yukarıda bahsedilen dijital altyapılı halkla ilişkiler araçları gitgide kamu etkinliklerini düzenlemede hem uzmanlar tarafından hem toplum tarafından fazlaca tercih edildiği görülmektedir. Halkla ilişkilerin yararlandığı bu araçlar küçük veya büyük tüm veya özel hedef kitlesine ulaşmanın anahtarı olarak değerlendirmek mümkündür.

1.4. Kamu ve Halkla İlişkiler

Halkla ilişkilerin kavramsal çerçevesin çizerken kamu ile ilişkisinden bahsetmek gerekir. Çünkü halkla ilişkilerin tüm çalışmaları kamuya yönelik yürütülmektedir. Kamu sözcüğü sözlük anlamı olarak “umumi, herkese ait, yani özel olmayan, aleni; halk ya da

amme” sözcüklerini kapsamaktadır (Bektaş, 1996: 44). Dolayısıyla kamuda yaşanan herhangi bir gelişim ve değişim, bütün kamusal alanda yer alan sosyal, kültürel vs. alanları da etkileyecektir. Bu meydana gelen değişimler sırasında kamu halkla ilişkilere ihtiyaç duyacaktır. Çünkü halkla ilişkiler kamuoyu oluşturmaya, toplumda olumlu veya olumsuz düşünce üretmeye, imaj oluşturmaya, karşılıklı anlayış getirmeye yönelik çalışmaktadır. Halkla ilişkilerin temel prensibi, kamuoyuna doğru bilgiler sunulmasıdır. “Tanıma” ve “tanıtma” işlevini yapan halkla ilişkiler kamuyu bilgilendirme faaliyetleri yapmaktadır. Aynı zamanda amacına bağlı olarak hedef kitlenin zihninde olumlu bir düşünce oluşmasını sağlamaya çalışmaktadır. Ayrıca halkın devletten veya herhangi bir kurum ve kuruluştan beklentilerinin neler olduğunun belirlenmesine yönelik çalışmalar yürütecektir. Neticesinde “kamu bu uygulamasıyla halk nezdinde bilgi eksikliğini giderirken, çevreyi tanımakta, oluşabilecek sorumluluğu halkla paylaşmakta, değişen koşulları ve onlarla ilişkili halk isteklerini de öğrenebilmektedir” (Canöz, 2008: 143).

Kazancı (2006: 24), halkla ilişkiler çalışmalarında kamunun en önemli konulardan biri olduğunu ve halkla ilişkiler uygulamalarının ağırlıklı olarak kamuya yönelik yapıldığını savunmaktadır. Halkla ilişkiler çalışmaları kitle iletişim araçlarından yararlanarak çevreyi aydınlatma, kamusal ya da işletme eylemlerinin gerekçelerini halkla anlatmadan oluşmaktadır. Bazı durumlarda bu oluşum ideolojik devlet çabasıyla aynı yönü bulmaktadır. Dolayısıyla iki yönlü konumlamada hareket eden halkla ilişkiler, ideolojik boğuşmada kamuya öneri, buyruk düzenlemeleri benimseten ve bu yolla toplumsal uzlaşmayı oluşturup sürdüren, sisteme siyasal meşruluk kazandıran bir çalışma biçimi olarak rol oynamaktadır. Çakar Mengü’ye göre kamusal alan mekânsal bir kavram olarak toplumsal yaşam içinde düşünceler ve eylemlerin üretildiği ve paylaşıldığı mekânlardır. Bu bağlamda kamusal alan kamuoyu, gündelik pratikler ve kültür gibi anlamı yeniden üreten tüm kamuları içerir. Bir halk ya da ulus olan her demokratik topluluk tüm ulusaltı ya da ulusüstü politik birliklere kadar kamu niteliği gösterir (Çakar Mengü, 2012: 183).

Bu eksende halkla ilişkilerin stratejik bir yönetim dalı olmasının önemi büyüktür. Çünkü halkla ilişkilerin kamusal tartışmaları ya da kamusal alan ifadelerini özgür bırakmaktan ve kolaylaştırmaktan çok zihnen hem de uygulamaya dayalı olarak tamamen araçsal olmasıdır. Halkla ilişkiler, saygınlık, itibar oluşumuna yönelik olan, fikir ve davranışları etkileyerek anlayış ve destek kazanmaya çalışan çift yönlü bir disiplin olduğunu göz önünde bulundurarak, kamu ve onu yönetenler arasındaki sağlıklı ilişkiyi dengesini sağlayacaktır (Çakar Mengü, 2012: 184).

Halkla ilişkilerin günümüzde kullandığı yöntem ve araçlar kapitalist –liberal sistemin koşullarından ortaya çıktığını savunan Çakar Mengü (2012: 183), halkla ilişkilerin küreselleşmenin yayılmasına hizmet eden bir konuma da indirgenebilirliğinden bahsetmektedir. Halkla ilişkiler, uzun dönemli bir ikna ve güven yaratıcı iletişim sürecidir. Halkla ilişkilerin medya ile bağlantısı çerçevesinde, kitle iletişim araçları kamuoyuna hizmet etmekten çok onu yönlendirmeye başlamıştır.

Diğer yandan Kazancı'ya göre, kamuoyu halkla ilişkilerde çok önemli ve çok iyi bilinmesi ve titizlikle üzerinde durulması gereken kavramdır. Toplumsal sistem ve siyasal model ne olursa olsun her toplum yöneten, yönetilen diye ikiye ayrılmıştır ve bu iki kamp arasında etkileşim, dayanışma ve sürtüşme noktaları vardır. Yine hangi siyasal model olursa olsun yönetici halkın kendisi hakkında düşüncelerini, yürütülen çalışmaları onaylanıp onaylanmadığını merak edecektir (Kazancı, 2006: 56).

Kamu yönetimi ve işletmelerde halkla ilişkilerin bir başka anlamı, yönetimin bilme-tanım eksikliğini gidermek, sorumluluğu halkla bölüşmek, yapılan işleri halka ya da tüketiciye anlatmaktır. Toplumun değişik kesimlerinin isteklerinin yönetimce öğrenilmesi ve bu isteklerin değerlendirildikten sonra yönetsel eylem ve işleme dönüştürülmesi gibi bir süreci içermesi, halkla ilişkiler uygulamasını ister istemez bir yönetim sürecine getirmiştir. Böylece halkla ilişkiler aynı zamanda yönetsel etkinliği arttırmak için kullanılan bir teknik olmuştur (Kazancı, 2006: 25).

Halkla ilişkiler uzun vadeli ve sabırla yapılması gereken bir meslektir. Devlet ve kurum veya herhangi bir kuruluşa karşı toplumda güvenli bir anlayış yaratması doğrudan halkla ilişkiler çalışmalarının başarılı bir şekilde sürdürülmesine bağlıdır. Sonuç olarak, halkla ilişkiler çalışmaları kamuyu etkileyen, kitle iletişim araçlarıyla halka gerekli iletileri duyuran, ayrıca medya ile bağlı olarak çalışan çift yönlü bir stratejik plan çizgisidir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAZAKİSTAN VE HALKLA İLİŞKİLER

2.1. Kazakistan Cumhuriyeti Hakkında Genel Bilgiler

Kazakistan Cumhuriyeti – cumhurbaşkanlık hükümeti şeklindeki üniter bir devlettir. Günümüzde egemen bir devlet olarak dünyaya kendisi tanıtmaktadır. Anayasaya göre, Kazakistan Cumhuriyeti insanın ve yaşamının, haklarının ve özgürlüklerinin en değerli hazinesi olan demokratik, laik, yasal ve sosyal bir devlet olarak tanımlanmaktadır (Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası, 1995).

2.1.1. Coğrafya

Coğrafi olarak Kazakistan dünya okyanusuyla doğrudan bağlantısı olmayan, 2 724 900 km² yüzölçümüne sahip olan, yüzölçümü açısından dünyanın dokuzuncu en büyük ülkesidir. Ülkenin sınır komşuları Çin, Kırgızistan, Rusya, Türkmenistan ve Özbekistan'dır (Şekil 2.1.). Kazakistan'ın Aral ve Hazar Denizi'ne de sınırı vardır. Ülkenin topraklarının %44'ü çöl, %14'ü yarı ıssızdır. Kazakistan'da 8 bin beş yüz nehir ve küçük-büyük 48 bin göl bulunmaktadır. Bunların en büyüğü Aral, Balkhash, Zaisan ve Alaköl'dür (http://www.akorda.kz/kz/republic_of_kazakhstan/kazakhstan, erişim tarihi: 02.03.2019).

Fotoğraf 2.1. Kazakistan ve Komşuları

Kaynak: https://insamer.com/tr/orta-asya-raporu-donusum-surecinde-turk-cumhuriyetleri_1743.html, erişim tarihi: 22.03.2020.

2.1.2. Tarih

Kazakistan sözcüğünün temeli “kazak” kelimesinden oluşmaktadır. Bu kelimenin etimolojik kökeni, XV. Yüzyıla kadar dayanmaktadır. Türk halklarının verilerinde ise XI. asırda rastlandığı söylenmektedir. Kazak sözcüğü “cesur” ve “özgür” anlamlarını ifade etmektedir. Kazakistan tarihinden bahsetmek çok eskilere gitmeyi gerektirecektir. Çünkü bu millet m.ö. sekizinci yüzyıllarda kurulan Saka, Üysin, Hanlı ve Hun kavimlerinin kuruluşundan köken almaktadır. VI ve XIII yüzyıllardaki Göktürk ve Türki devletleri dönemi, ondan sonra da meydana gelen Batı Göktürkleri, Karluklar, Oğuzlar, Karahanlılar, Gazneliler, Kıpçaklar’ın tarih sahnesinde Avrupa ve Asya ülkelerini birbirine bağlayan “İpek Yolu”-nun kuruluşunda etkili olduğu söylenmektedir (Mazhiyeva, 2018: 24). Tarihçiler o zamanlardan kalan arkeolojik kalıntılar ve buluntular ile İpek Yolu’nun Orta Asyadaki devletlere kazandırdığı şeylerin öneminin çok olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle, İpek Yolu’nun Kazakistan sınırında yer almasının, Kazakistan’ı hem tarihsel hem de kültürel olarak etkilediğinden söz edilebilir. On beşinci yüzyılda Kazak Hanlığının kuruluşu, onların yıllardır süren Jurgar savaşı nedeniyle Rusya İmparatorluğu altına sığınması, sonra dünyada İmparatorluk sisteminin çökmesi nedeniyle Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin meydana gelişi – Kazak Devleti tarihinde hem bir devletin imha edilme dönemi, hem de medeniyete yol açan kültürel aydınlatma dönemleri olarak tartışılmaktadır. Bütün bu geçirilen dönemler 16 Aralık 1991 tarihinde parlamenter bir cumhuriyet olarak Kazakistan’ın SSCB’den bağımsızlığını kazanmasıyla sonuçlanmıştır (Moldanov, 1995: 64).

2.1.3. Demografi

Kazakistan'ın demografik yapısı tarihte izlenen politikalar neticesinde değişmiştir. Günümüzde Kazakistan nüfusunun 1 Şubat 2019 yılı itibarı ile 18,405 milyon olduğu Ulusal Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi’nin yayınladığı raporda belirtilmektedir. Şehirlerde yaşayan nüfus sayısı 10,6 milyondur. İstatistik Komite Raporuna göre nüfus çoğunluğu, ülkenin kuzey ve güney doğusunda yaşamaktadır. Ortalama büyüme oranı da %0,11’i göstermektedir (http://stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/homeNumbersPopulation, erişim tarihi: 02.03.2019).

Sekülerliği benimseyen Kazakistan nüfusunun %70’i Müslümanlardan, %24,8’i Hristiyanlardan, %4,2’i ateistlerden oluşmaktadır. Bağımsızlık sonrasında Kazakistan’da bulunan Rusların önemli bir kısmı Rusya’ya göç etmiştir. Kazakistan nüfusunun okuryazarlık seviyesi, UNESCO İstatistik Enstitüsü tarafından 13 Mart 2016 tarihinde yayınlanan verilere göre nüfusun okuryazarlığı %99.79’u göstermektedir:

- Erkek yetişkin nüfustaki okuryazarlık oranı % 99.81'dir (7.006.245 kişi). 13.548 kişi okuma yazma bilmiyor.
- Kadın yetişkinler arasındaki okuma yazma oranı %99,78'dir (7.784.436 kişi). 17.476 kişi okuma yazma bilmiyor(<https://countrymeters.info/ru/Kazakhstan>, erişim tarihi: 24.03.2020).

Bu veriler ülke nüfüsünün okuryazarlık oranının yüksek olduğunu kanıtlamaktadır.

2.1.4. Ekonomik Yapısı

Cumhuriyetin kurulduğu dönemlerde ekonomik durum oldukça önem verilen konular arasında yer aldığı bilinmektedir. Ülkenin zengin maden ve enerji kaynaklarından dolayı sanayinin de bu bağlamda gelişim göstermesine yönelik olarak çalışmalar yapılmıştır. Devletin gelişim sürecinde coğrafi durum ve ekonomik gelişmişliğinin özgünlükleri, geçmiş tarihteki tecrübenin özellikleri ve ülkede yaşayan insanların bakış açısı reformların gidişatını ve sonuçlarını objektif olarak etkilemektedir. Bu gelişme sürecinde ekonomik kriz dönemleri geçirse de Kazakistan Cumhuriyeti uluslararası düzeyde büyük başarılar elde etmiştir. Günümüzde Orta Asya'da bir lider olarak tanınan Kazakistan bölgedeki istikrarın güçlenmesine önemli katkılarda bulunmaktadır. Kazakistan'ın AGİT başkanlığının ve bu yetkili uluslararası organizasyon zirvesinin Aralık 2010'da Nur-Sultan'da (*eski Astana*¹) yapılması buna kanıtlar niteliktedir. Kazakistan'ın İslam dünyasının öncü kuruluşu OIC'in yaratıcı etkinliği de takdir edilmektedir. Aynı zamanda küresel nükleer karşıtı hareketle tanınmış Kazakistan, Avrasya Ekonomik Birliği üyesidir. Sürdürülebilir büyüme, uluslararası tanınma, ekonominin tüm sektörlerinde politik istikrar, modern Kazakistan toplumunun refahının temelini oluşturmaktadır (Nazarbayev, 2012: 17).

Kazakistan petrol ve gaz rezervleri bakımından zengin bir ülkedir. Sovyet cumhuriyetlerinde Rusya'dan sonra ikinci büyük petrol üreticisidir. Ülkenin ekonomik gelirlerinin büyük bölümü yapılan petrol ihracatına dayanmaktadır. "British Petroleum" tarafından yapılan tahminlere göre, ülkenin toplam petrol arzı yaklaşık 39,8 milyardır. Hazar Denizi'ndeki yeni rezervlerle ülkenin rezervleri sürekli artış göstermektedir. Bu rakam toplam dünya stoğunun % 2,9'u kapsamaktadır. Bunun dışında Kazakistan'da doğal gaz ve kömür rezervleri bulunmaktadır (Konya Ticaret Odası, 2016: 6).

Kazakistan hâlâ geçiş halinde olan bir ülkedir. Tamamen bağımsız olarak ortaya çıkma mücadelesi, yıllarca süren baskının yeni keşfedilen özgürlüklerle uzlaştırılmasını içerir. Orta

¹ 23 Mart 2019 tarihinde Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı K.Tokayev kararı ile başkent Astana ismi "Nur-Sultan" olarak değiştirilmiştir (y.n.).

Asya'da coğrafi olarak en iyi konuma sahip Kazakistan yabancı sermaye yatırımı için cazip bir yer haline gelmiştir. Ülkenin ticari sermayesi Almatı, büyük sermayeli ekonomiyi, büyüyen endüstrileşmeyi, yaygın tüketimciliği ve nispeten yüksek bir yaşam standartını sergilemektedir. Ancak Kazakistan'ın daha kırsal bölgeleri yıkıcı yoksulluk, sağlık, işsizlik oldukça yoğundur (Terry, 2004: 32).

2.1.5. Kazakistan'da Yönetim Sistemi

Kazakistan bir bağımsız devlet olarak cumhuriyet sisteminde kurulmuş olan bir ülkedir. Cumhuriyet sistemini kabul eden her ülkenin toplumsal yaşamının temel düzeni Anayasaya dayanmaktadır. Devletin egemenlik düzeyini koruyan Kazakistan Cumhuriyeti de Anayasayı temel alarak ortaya çıkmış hukuki kurallar sistemi çerçevesinde, yönetim sistemini belirleyerek kendi yaşamını sürdürmektedir.

Kazakistan devleti Cumhurbaşkanı tarafından yönetilmektedir. Devletin iç ve dış politikasının ana yönlerini belirleyen, ülke içinde ve uluslararası ilişkilerde temsil eden en yüksek yetkili olan kişi Cumhurbaşkanıdır. Ayrıca halk ve devlet gücünün birliği, Anayasanın dokunulmazlığı, insan ve vatandaş hak ve özgürlüklerinin sembolü olarak tanımlanmaktadır.

Kazakistan'da devlet yapısı Senato ve Meclis olarak iki kanatlı parlamentodan oluşmaktadır. Ülkedeki tüm yasama işlemleri Parlamento tarafından yerine getirilmektedir. Anayasaya göre, Parlamento en yüksek temsilci otorite olarak gösterilmektedir (<http://www.parlam.kz/>, erişim tarihi: 07.05.2020).

Kazakistan Cumhuriyeti Parlamento Meclisi, 107 milletvekilinden oluşmaktadır. 98 milletvekili seçimi parti listelerinde gizli oyla evrensel, eşit ve doğrudan oy hakkı temelinde gerçekleştirilmektedir. 9 milletvekili ise Kazakistan Halk Meclisi tarafından seçilmektedir. Mecliste Kazakistan Cumhuriyeti'nin 25 yaşına gelmiş ve ülkede son 10 yıldır yaşayan her bir vatandaşın vekil olabilme hakkı vardır. Herbir seçilen meclis milletvekillerinin görevi beş yıl süreyle devam etmektedir (<http://www.parlam.kz/>, erişim tarihi: 25.04.2020).

Kazakistan Cumhuriyeti Parlamento Senatosu Cumhuriyeti'nin en yüksek temsilci organıdır. Toplam 49 milletvekilinden oluşan Senato'da her bölgeden, cumhuriyetin önemi olan şehirleri ve başkenti dâhil olmak üzere, iki kişiyi temsil eden milletvekilleri seçilmektedir. Diğer milletvekilleri ise ulusal-kültürel ve toplumun diğer önemli çıkarlarının temsili ihtiyacını dikkate alarak Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Senatörler 6 yıl süreyle görevlendirilmektedir. Senatoya milletvekili atananların yarısı her 3 yılda bir yeniden seçilmektedir (<http://www.parlam.kz/>, erişim tarihi: 25.04.2020).

Bu milletvekillerinin görevlendirmeleri çok partili sisteme dayanarak, her partiden adaylar seçilmektedir. Modern dünyada devletlerin yönetim yapısında çok partili sistemi demokrasi için artık zorunlu bir şart olarak görülmektedir. Kendisini demokratik bir devlet olarak ilan eden Kazakistan'da devlet kuruluşundan itibaren çok partili sistem uygulamaktadır. Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası (1995), "anayasal sistemi zorla değiştirmek, cumhuriyetin bütünlüğünü ihlal etmek, devlet güvenliğini baltalamak, ulusal bütünlüğü bozmayı" içeren partiler hariç, diğer tüm organizasyon ve derneklerin, partilerin haklarını garanti etmektedir. Ülkede siyasi çoğulculuk ve çok partili sistem sadece toplumun demokratik örgütlenmesinin temel prensipleri olarak değil, aynı zamanda demokrasi için gerekli koşullar olarak kabul edilmektedir. Bugünkü Kazakistan hükümetinde altı siyasi parti resmi olarak kayıtlıdır. Kazakistan "Azat" Demokrat Partisi, Birlik Partisi, Halkın Demokratik Vatansever Partisi "Auyl" ve ülkenin iktidar partisi "Nur Otan" Partisi, parlamenter parti Kazakistan Demokrat Partisi "Ak Zhol", parlamenter parti Kazakistan Komünist Halk Partisidir (<https://cyberleninka.ru/article/n/institutsionalizatsiya-partiynoy-sistemy-respublikikazahstan-retrospektiva-i-sovremennye-tendentsii>, erişim tarihi: 25.04. 2020).

Kazakistan'daki parti sistemi siyasi bilimler uzmanları tarafından ağır şekilde eleştirilene maruz kalmaktadır. Genelde kayıtlı olan partilerin sadece resmi bürokrasi sisteminin biçimsel olarak görünümü için çalışıyor olması eleştirilmektedir. Araştırmacılar bu durumun gelişmesinin asıl nedeninin devletin siyasi partileri baskı altına almak istemesi sebep olduğunu vurgulamaktadır. Moskova Kamu Hukuku Araştırma Merkezi'nin ünlü siyaset bilimcisi Azhdar Kurtov'a göre, Kazakistan'daki hükümet klan karakterini benimseyen güçlü model şeklinde yürütülmektedir (Babak, 2005: 97). Dolayısıyla iktidardaki partilerin muhalefet örgütlerine göre önemli avantajları bulunmaktadır. Bu sadece idari kaynağın olanaklarını kullanma imkânından öte, aynı zamanda sürekli finansal desteğe sahip olma avantajını da sağlamaktadır. Devlet yönetimindeki parti, öncelikle her bölgesel-yerel yönetim tarafından finanse edilmektedir. Diğer birçok Sovyet sonrası ülkede olduğu gibi Kazakistan'da da, güç ve paranın birbiriyle ilişkili olması nedeniyle, iktidar partisi muhalefet partilerine göre oldukça kuvvetlidir. Sivil ve muhalefet partileri ise esas olarak madencilik ve metalürji şirketlerinin fonlarından finanse edilmektedir (Babak, 2005: 98). Devletin güncel yönetim sisteminde baskın tek parti modeli uygulanmaktadır. Günümüzde "Nur Otan" partisi hükümet etmektedir. Ayrıca tasarlanan devlet planına göre, bu tek partili model gelecekte diğer siyasi partilerin temel düzenleyicisi olarak ön plana çıkmaktadır (Karmazina, 2008: 62).

Kazakistan'daki hükümet, yürütme gücünü uygulayan, yürütme organları sistemine liderlik eden, devlet faaliyetleri Başbakan, milletvekilleri, bakanları ve Cumhuriyet'in diğer

yetkilileri kapsamında Kazakistan Cumhurbaşkanı tarafından yönetilen bir organdır. Kazakistan Cumhuriyeti Hükümet Başkanı göreve Cumhurbaşkanın kararı ve Meclis rızasıyla seçilmektedir. Hükümetin genel yapısı bakanlıklar ve cumhuriyetin diğer merkezi yürütme organları tarafından oluşmaktadır. Hükümet tüm faaliyetlerinde Kazakistan Cumhurbaşkanı'na ve bazı durumlarda Parlamento'ya karşı sorumludur. Hükümetin toplantıları ayda en az bir kez Başbakan veya Cumhurbaşkanı tarafından yapılmaktadır. Günümüzdeki Kazakistan Cumhuriyeti Hükümet'i 17 bakanlıktan oluşmaktadır:

1. Kazakistan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı
2. Kazakistan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı
3. Kazakistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı
4. Kazakistan Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı
5. Kazakistan Cumhuriyeti Tarım Bakanlığı
6. Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı
7. Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı
8. Kazakistan Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı
9. Kazakistan Cumhuriyeti Milli Ekonomi Bakanlığı
10. Kazakistan Cumhuriyeti Enerji Bakanlığı
11. Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı
12. Kazakistan Nüfusunun Çalışma ve Sosyal Koruma Bakanlığı
13. Kazakistan Cumhuriyeti Sanayi ve Altyapı Geliştirme Bakanlığı
14. Kazakistan Cumhuriyeti Dijital Kalkınma, İnovasyon ve Havacılık Sanayi Bakanlığı
15. Kazakistan Cumhuriyeti Bilgi ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı
16. Kazakistan Ekoloji, Jeoloji ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı
17. Kazakistan Ticaret ve Entegrasyon Bakanlığı

Bu bakanlıklar toplumun irdelenmiş bölgesel yönetim yapısına bağlı olarak kendi alanlarına göre yönetim çalışmalarını yürütmektedir. Bakanlıklar Kazakistan Cumhuriyeti'nin kamu yönetimi sektörünü merkezi yürütme organlarıdır. Yasal statüsü ise belirli faaliyet alanlarını ve yönetmelikleri düzenleyen çeşitli yasalarda yer almaktadır. Bakanlıkların oluşumu, yeniden düzenlenmesi, yürürlükten kaldırma ve bakan atanması ile ilgili tüm işlevler Cumhurbaşkanı tarafından yerine getirilmektedir. Bakanlıklar, kendisine emanet edilen yönetim dallarının durumundan ve daha da geliştirilmesinden, bilimsel ve teknolojik ilerlemeden ve bu sektörlerin her türlü ürününde devletin ihtiyaçlarının en eksiksiz şekilde karşılanmasından sorumludur. Bakanlıklar, görev alanına giren sektörlerin yönetimini yürütür, kendilerine tanınan haklar dâhilindeki tüm sorunları çözme yetkisine sahiptir, kesişen

konuların geliştirilmesi ve çözümlenmesinde diğer bakanlıklar ve departmanlarla temaslar ve ticari işbirliği kurmaktadır (<https://egov.kz/>, erişim tarihi: 14.05.2020).

Kazakistan Cumhuriyeti'nin idari-bölgesel yapısı 14 eyalet ve cumhuriyet seviyesinde önem taşıyan 3 Büyükşehirden (Nur-Sultan, Almatı, Çimkent), 175 idari bölge, 84 şehir², 35 köy ve 7031 kırsal yerleşimlerden oluşmaktadır. Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası'nın 2. maddesine göre, Cumhuriyetin idari-bölgesel yapısı ve başkentin statüsü kanunla belirlenmektedir (Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası, 1995). Kazakistan'da idari-bölgesel yapı sistemi köy, kırsal yerleşimler, ilçe, şehirler, büyükşehir gibi birimleri içermektedir. Kamu idaresini uygulamak için yerel çıkarların en uygun birleşimi temelinde Kazakistan Cumhuriyeti toplamda iki kategoride bölgelere ve yerleşimlere ayrılmıştır:

Bölgeler; Cumhuriyetin menfaatinde oluşturulmuş ve yönetilen çeşitli yerleşimler de dâhil olmak üzere Cumhuriyet topraklarının bir parçasıdır. Bölgeler: İl, İlçe, Kırsal Yerleşimler olarak üçe ayrılmaktadır.

Yerleşimler; vatandaşların ekonomik ve diğer sosyal faaliyetlerinin bir sonucu olarak, en az 50 kişilik bir nüfusa sahip, kompakt bir şekilde yerleşmiş topraklarının bir parçasıdır. Yerleşimler yasaların öngördüğü şekilde kaydedilip, kayıt altına alınmış ve yerel temsilci ve yürütme organları tarafından yönetilmektedir. Yerleşim bölgeler kentsel ve kırsal yerleşim olarak irdelenmektedir (<http://www.defacto.kz/content/administrativno-territorialnoe-ustroistvo-respubliki-kazakhstan>, erişim tarihi: 25.04.2010).

Genel olarak kamu yönetimi ise üç seviyede eyalet, ilçe ve büyükşehir olarak ayrılmışlardır. 2001 yılında kabul edilen “Kazakistan Cumhuriyeti Yerel Kamu İdaresi ve Özerk Yönetim Üzerine” kanununa göre, bölgeler ve şehirlerinin başkanı – “akimler” Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Akimler, Kazakistan Cumhuriyeti'nin başkanının ve hükümetini temsileisidir ve devlet politikasının uygulanmasından sorumlu olarak yerel yürütme organını yönetmektedir. Kazakistan, kamu yönetiminde hesap verebilir hükümetler kurarak devletçiliği güçlendirmek için çalışmaktadır. Bu bağlamda, yerel yönetim yetkilileri herhangi bir karar verme sürecine vatandaşların katılımını sağlamaya, yerel yönetimleri geliştirme ve devlet daireleri altındaki kamu konseylerinin rolünü güçlendirme fırsatı vermeyi planlamaktadır. Ancak, diğer Orta Asya ülkelerinde olduğu gibi, Kazakistan'da merkezi yönetim ilkesi hala güçlüdür. Bu da yerel yönetimin gelişmesini engellemektedir. Çünkü güçlü bir merkezi yönetim, bölgesel ve ulusal kalkınma projelerini denetlemektedir. Bu bağlamda devletin böyle bir aygıtı, güçlü bir dikey hiyerarşiyi yansıtan bölgesel kalkınma

²2050 yılına kadar Rusya Federasyonu tarafından kiralanın özel statüye sahip Baikonur şehri de bulunmaktadır (y.n.).

konularında kilit rol oynamaktadır. Ayrıca bölgesel düzeydeki devletin kamu yönetim organları da özerk yönetim için daha fazla sorumluluk kabul etmemektedirler (OECD, 2017: 201). Kazakistan'daki merkezi kamu yönetim sistemi aşağıda verilmiş olan Tablo 2.1'de gösterilmektedir.

Tablo 2.1. Kazakistan'daki Yerel Makamların Bölgesel Yapısı

Merkezi Yetkililer				
Birinci seviye	Büyükşehirler	Eyalet	Eyalet	
İkinci seviye			İlçeler	
Üçüncü seviye		Eyalet seviyesinde önemli olan şehirler	İlçe seviyesinde önemli olan şehirler	Köyler
Dördüncü seviye				Yerleşim bölgeler

Kaynak: OECD, 2017: 200

OECD sunduğu raporda, tabloda gösterilen merkezi yönetimin büyükşehir ve eyaletleri doğrudan etkilemesi ve böyle bir iktidar örgütünün, kentin ve eyaletlerin kendi yerel sorunlarını çözmenin yeni yollarını arama fırsatı bırakmadığı belirtilmektedir. Ayrıca tabloda aşağıya doğru olan işaretler, devletin merkezi yönetim sistemi etkisinin yönünü göstermektedir. Diğer bir taraftan hükümetin kamu yönetiminin ve uygulanan önlemlerin başarısının büyük ölçüde uygulamadan sorumlu yetkililerin organizasyonuna bağlı olduğu söylenmektedir. Çünkü devletin yönetimindeki başarılar neticesi yerel yönetim kurumlarının hak ve yükümlülüklerin dağıtımıyla ve ne kadar anlaşmalı çalıştığıyla ilişkilidir (OECD, 2017: 200).

Devlet kuruluşlarının idari-bölgesel yönetim sisteminde, toplum yönetiminde ve halk ile yürütülen çalışmalarda başarıya ulaşmasında basın alanında ki hizmetler oldukça önemli bir yere sahiptir. Özellikle, modern dünyada devlet ve devlet kuruluşlarının kamu yönetimi organizasyonu için planlama, yönetim ve politika için karar alma mekanizmalarının optimizasyonuna katkıda bulunan halkla ilişkiler hizmeti ön plana çıkmaktadır. Kamu zihninde devletin yönetim dairelerinin faaliyetleri hakkında olumlu görüşlerinin ortaya çıkmasını sağlamak, kamu güveninin kazanılmasını sağlamak, medya alanında olumlu bir imaj oluşturmak için, her devlet yapısının medya ile etkileşimden sorumlu özel bir departmanı bulunmaktadır (Abzhapparova, 2016: 174).

Devlet kurumlarının çalışmaları, sivil toplumun oluşmasına ve vatandaşlar ile doğrudan ve geri bildirim ilişkilerinin kurulmasına katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle, kamu

yönetim sistemindeki halkla ilişkiler faaliyetlerinin temel amaçları: hükümetin demokratikleşmesine katılmak, vatandaşlar ve dernekler ile ilişkilerin sağlanması ve sivil kurumların oluşumunu teşvik etmek, sivil toplumun gelişimini desteklemektir. Ayrıca devlet kuruluşlarının faaliyetleri hakkında en doğru bilgileri yayarak vatandaşların devlet makamlarına güvenini ve tasarrufunu sağlamak mümkündür. Dolayısıyla devlet yetkilileri ve halk arasındaki ilişkileri sağlamak için basın merkezleri oluşturulmuştur. Bazen basın merkezi bazen de halkla ilişkiler departmanı olarak geçen bu halkla ilişkiler birimleri, devletin yönetim sisteminde devlet makamlarının faaliyetleri ve sonuçları hakkında sürekli bilgi sağlayarak, halkla ilişkiler uzmanları tarafından kamuyu bilgilendirme işlevini yerine getirmektedir(https://spravochnick.ru/reklama_i_pr/pr_deyatelnost_v_gosudarstvennyh_organah/, erişim tarihi: 14.05.2020).

Halihazırda, Kazakistan Cumhuriyeti'nde, neredeyse tüm devlet yönetim organlarının kendi halkla ilişkiler hizmetleri sunan bir basın servisi veya basın sekreteri veya en azından bu fonksiyondan sorumlu bölüm veya görevli bir departman bulunmamaktadır. Toplum ve devlet arasında iletişimsel bir etkileşim mekanizması olarak hizmet eden halkla ilişkiler toplum için nesnel ve gerekli işlevi yerine getirmede bir altyapı rolü oynamaktadır. Bu sebeple Kazakistan'da halkla ilişkiler hizmetlerinin sayılarında yaşanan artış oldukça doğaldır.

Devletin basın merkezleri halkla ilişkilere dayanarak, kamuoyunun modern izlenmesi ve kamuoyu tartışmasının yapıcı ayarlanması yoluyla iletişim ve bilgi yetenekleri daha verimli kullanılmaktadır. Örneğin, Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın basın departmanının hizmeti, Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İdaresinin yapısal bir birimidir. Bu basın hizmetinin ana faaliyeti Cumhurbaşkanının katılımıyla gerçekleşen etkinlikler için bilgi desteğini vermek, yurtdışına yapılacak ziyaretlerin, çalışmaların ve diğer etkinliklerin hazırlanmasının ve yürütülmesinin medyada yer alması sağlamak, yerli ve yabancı kitle iletişim araçları temsilcileri ile basın toplantıları, brifingler, röportajlar ve toplantılar düzenlenmek, Cumhurbaşkanının katılımıyla yapılan olaylarda profesyonel fotoğraf ve video çekimini sağlamaktır. Ayrıca imaj desteği oluşturmada resmi konuşma, röportaj, makale, bilgilendirme materyalleri ve metinlerinin projelerinin üslupsal ve edebi olarak düzenlenmesi ve Cumhurbaşkanı'nın faaliyetleri hakkında taslak konuşmaların, röportajların, makalelerin, bilgilendirme materyallerinin ve metinlerin hazırlanmasını da yapmaktır. Bunun yanı sıra medyayı bilgilendirmek ve Cumhurbaşkanının faaliyetleri ve katılımı ile ilgili etkinlikler için bilgi desteğinin iletişimsel desteği “www.akorda.kz” resmi web sitesi üzerinden yürütmek, yeni teknolojilerin modernizasyonu ve uygulanması gerçekleştirmek görevini yapmaktadır. (https://www.akorda.kz/ru/executive_office/executive_office_

stucture/structural_subdivisions/press-sluzhba-prezidenta-respubliki-kazahstan, erişim tarihi: 25.04.2020).

Bilgi ve Sosyal Kalkınma Bakanına bağı medya ile etkileşim departmanı ülkedeki medya ile doğrudan bağlantı kurmaktadır. Bu basın bölümünün amacı, devlet kurumlarının yetkisi dahilindeki konularda bilgiyi zamanında ve kaliteli bir şekilde dağıtmaktır. Bakanlığın en uygun imajının korunması ve birleşik bilgilendirme politikasının oluşturulması görevlerini içerecek, kullanıcılara bakanlığın yetkisi dâhilindeki konular ve faaliyetleri hakkında teyit edilmiş ve gerekli bilgileri sağlamak, medyada röportaj, görüş, yayın hazırlamada yardım; gazetecilerin ve diğer medya temsilcilerinin geçici veya daimi akreditasyonunun yürütülmesi ve Bakanlığın yetkisi dâhilindeki konularda ve faaliyetlerinde mümkün olduğunca eksiksiz bilgi yayılmasına yardımcı olmaktır. Kullanıcılardan gelen taleplere zamanında cevapların hazırlanması ve gerekli bilgileri bakanlığın internet sitesinde yayınlamak; basın toplantıları, brifingler, röportajlar ve medya temsilcileri ile yetkililerin toplantılarının düzenlenmek, yabancı ortaklarla ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği geliştirmektir (<http://www.qogam.gov.kz/kk/pages/erezhe>, erişim tarihi: 25.04.2020).

Bu anlatılanlardan yola çıkarak, Kazakistan'ın yönetim ve halkı bilgilendirme sistemi demokratik yönetim altyapısına dayandığı söylenebilmektedir. Fakat ülkedeki iktidar tek parti gerçeği, idari-bölgesel yönetimin zayıf olması nedeniyle merkezi yönetim sisteminin kuvvetlenmesi ülkedeki reformlarda veya karar almada halkla sürekli etkileşimde olma ihtimallerin azaltmaktadır. Ama devlet kurumlarındaki halkla ilişkiler departmanlarının açılması, devamlı şekilde çalışma sürdürmesi yavaş yavaş devlet yöneticilerin herhangi bir karar almada halk önünde daha sorumlu yaklaşmasına sevketmektedir.

2.2.Kazakistan'da Halkla İlişkilerin Gelişimi

Halkla ilişkiler Kazakistan'da tam anlamıyla net bir şekilde anlaşılmamış bir meslektir. Toplumda daha çok reklam odaklı algısı yaygındır. Tüm dünyada halkla ilişkilerin doğuşunda karşılaşılan tanımlama sorunları Kazakistan'da da yaşanmaktadır. Halkla ilişkiler Kazak toplumunda “kogammen baylanıs” (*Türkçe tercümesi “Toplumla ilişki”*) olarak kullanılmaktadır. Bazı uzmanlar “Jurtşılıkpen baylanıs”(*Türkçe tercümesi “Halkla ilişki”*) diye adlandırmaktadırlar. Kazakistan çift dilli toplum olduğu için Rusça dilinde “svyaz s obşestvennostyu”(*Türkçe tercümesi “Halkla ilişki”*) olarak kullanılmaktadır. Fakat İngilizce kısaltmasından gelen halkla ilişkilerin ‘PR’ okunuşu ‘piar’ diyerek kullanılması daha popülerdir.

Halkla ilişkiler kavramının gelişiminin Sovyet sonrası ülkeler arasında Rusya, Ukrayna ve Kazakistan'da belirgin bir şekilde boyut aldığı söylenmektedir (Bekbolatuly, 2011: 171). Kazakistan'da halkla ilişkiler kavramının gelişimi birkaç döneme ayırarak incelenebilir (Asratova, 2018: 77):

İlk Dönem – 1991-1994 yıllar aralığı, Halkla ilişkiler kavramının ilk oluşumu;

İkinci Dönem – 1994-2002 yıllar aralığı, halkla ilişkiler kavramının gelişim süreci;

Üçüncü Dönem –2003 ve bugüne kadar, halkla ilişkiler kavramının gelişmiş süreci.

Yerli araştırmacıların çoğu, Kazakistan'da halkla ilişkiler uygulamasının, 1990 yılında devlet kurumlarında ilk halkla ilişkiler bölümleriyle ortaya çıkmaya başladığına inanmaktadır. Profesyonel halkla ilişkiler araçları ile yönetici güç ve toplum sistemi arasındaki ilişki dönüşümünün temellerinin ilk dönemde 1991-1994 yıllarda meydana geldiğini savunmaktadır. Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İdaresi'nin ilgili birimleri, Hükümet ve Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu ve ulusal şirketlerin halkla ilişkiler faaliyetleri yaparak ana bilgi merkezi oluşturduğu söylenmektedir. Aynı zamanda bölgelerin yürütme ve yasama organlarında basın hizmetleri, basın merkezleri ve halkla ilişkiler merkezleri oluşturulmuştur. Dolayısıyla Kazakistan'daki halkla ilişkiler hizmetleri en güçlü şekilde siyasi alanda kurulmuştur. Gelişmiş ülkelerdeki ticari yapılarda ve siyasi alanda birbirini tamamlayan halkla ilişkiler, Kazakistan'da farklı bir boyut taşımaktadır. Çünkü Sovyet sonrası ülkelerde halkla ilişkiler kavramının ilk anlayışı seçim teknolojileriyle seçim kampanyası, siyasi teknolojiler, propaganda ile ilişkilendirilmiştir. İş dünyasında ise ilk halkla ilişkiler tüketiciye yönelik sadece yardımcı pazarlama aracı olarak kullanılmıştır (Bekbolatuly ve Karaulova, 2019: 19).

Kazakistan Cumhurbaşkanının ilk Basın Sekreteri Shaimerdenuly (2011: 7), Kazakistan'da halkla ilişkilerin bağımsız devlet kuruluşu döneminden başladığını öne sürmektedir. 7 Ağustos 1990 tarihinde Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin kamu ile çalışmaya yönelik Basın Merkezi kurma kararının verilmesinin, halkla ilişkilerin başlangıç noktası olduğu savunulmaktadır. O zamanlarda halkla ilişkilerin basın toplantıları Almatı'daki "Dostyk Hotel"'de ayda bir defa gerçekleştirildiğini ve yapısal birim olarak basın sekreteri başkanından, 4 danışman personelinden oluştuğu belirtilmektedir. 12 Eylül 1990 tarihinde ise siyasi otoritelerin ilk basın sekreteri seçilerek kendi görevin başlatıldığından bahsetmektedir.

2000'li yıllara doğru halkla ilişkiler kavramı devlet dışına çıkmış ve diğer sektörlerde bağ kurmaya başlayarak önemli ölçüde değişmiştir. Kurum ve halk arasındaki anlayışı sağlamak amacıyla kullanılan bir araç haline dönüşmüştür. Sırasıyla modernleşme zamanı üçüncü dönemde Kazakistan'da basın toplantıları, halkla ilişkiler forumları, kulüp etkinlikleri,

organizasyonlar yapılmaya başlamıştır. Ancak çoğunluk yine de devlet siyasetindeki politik yer alan politik konuları aşmamıştır (Asratova, 2018: 79).

Hofstede’e göre, Orta Asya ülkelerinde otoriteye saygı hiyerarşik bir kültürel değer olarak kabul edildiğinden dolayı burada simetrik modelin uygulanabilirliği zayıflamaktadır. Bunun yerini kişisel model almaktadır (Akdağ ve Işık, 2009: 99). Bu bağlamda Orta Asya’daki gelişmekte olan ülkelere birisi Kazakistan’ın toplumundaki organizasyonlar için hükümet kamudan daha önemli olarak değerlendirilebilir.

2000 yıllara doğru ülkede yaşanan sivil faaliyetler artış göstermektedir. Özellikle uluslararası ticari varlığa sahip olan Almatı gibi büyükşehirlerde halkla ilişkilere ilgi artmaktadır. Fakat bu eğilime rağmen, tam olarak halkla ilişkilerin ne olduğu konusunda kafa karışıklığı bulunmaktadır. Kazakistan’daki kamunun büyük bir kısmının düşüncesinde hala halkla ilişkileri Sovyetler tarafından ilan edilen “kara PR”³ veya propaganda ile ilişkilendirilmektedir. Diğer kalanları halkla ilişkileri sadece bir reklam biçimi olarak görmektedir. Ama profesyoneller ve eğitimciler ise bu alanı araştırmaya ilgi göstermektedirler (Terry, 2004: 32).

Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonraki süreçte Kazakistan da diğer ülkeler gibi serbest piyasa ekonomisine geçmeye çalışmıştır. Ne var ki, bu alanda hiçbir deneyimi olmayan ülkeler gibi pek çok engel barındıran bir ülke olarak küresel ekonomi koşullarına göre faaliyet yürüten işletmeler olduğundan söz etmek doğru olmaz. Yavaş yavaş gerçekleşen bu süreçle birlikte halkla ilişkiler kavram ve uygulamaları da Kazakistan’daki işletmeler arasında gittikçe daha popüler hale gelmektedir. Gaz ve petrol şirketlerinin sosyal sorumluluk faaliyetlerini teşvik etmesi, devletin vatandaşlar ile daha iyi ilişkilere ihtiyaç duymanın farkına varması ve Kazakistan müreffeh bir devlet olarak olumlu imaj tanıtımını önemsemesi gibi düşünceler halkla ilişkileri ön plana çıkarmaktadır (Harvey vd., 2013: 87).

Günümüzde araştırmacılar Kazakistan halkla ilişkileri: iş, politik ve sosyal olarak üç türe ayırmaktadırlar. Onların görüşüne göre, siyasi ve sosyal halkla ilişkiler, Kazakistan’da daha az gelişmiştir. Uzmanlar siyasi halkla ilişkiler mevsimsel boyut aldığını, sadece ülkedeki seçim kampanyaları veya diğer siyasi etkinlikler sırasında kullanıldığını yorumlamaktadır. Bununla birlikte, Kazak politikacılarının giderek Rus veya Ukraynalı “Spin Doktorların” işe alarak, ihtiyaç duyulduğunda yabancı uzmanlara başvurdukları belirtilmektedir. Sosyal halkla ilişkilere gelince, halkla ilişkiler ajanslarına göre, bu faaliyet esas olarak STK sektörüne ve işin sosyal sorumluluğuna bağlı bir yönde iletilmektedir. Ayrıca şimdilik bu sorumluluklarının oldukça düşük düzeyde olduğunu belirtmektedirler. Dolayısıyla buradaki

³ Bir kişinin, örgütün, siyasi gücün vb. olumlu imajını yok etmeyi amaçlayan faaliyetler (y.n.)

vurgu ağırlıklı olarak iş dünyasındaki halkla ilişkilere gelmektedir. İç piyasada rekabet avantajı bulmak ve ticari bir itibar oluşturmak bağlamında günümüzde halkla ilişkileri ön plana çıkarmaktadır (<http://investkz.com/en/journals/47/90.html>, erişim tarihi: 14.04.2020).

Kazakistan'daki halkla ilişkiler oluşumu konusunda eleştirel yaklaşımda bulunan Terry (2004: 33), halkla ilişkilerin en çok seçkinlerle özdeşleştirdiğini vurgulamaktadır. Kazakistan'da güçlü olanın parası vardır ve halkla ilişkilerde paraya mal olur. Dolayısıyla halkla ilişkiler bir iktidar aracıdır. Gazeteciler özerklik veya karar verme yetkisi olmadan faaliyet gösterdikleri için halkla ilişkiler, kamu yararına hizmet etmek yerine, ödeme yapan müşterinin ekonomik çıkarlarını geliştirmekle ilgili hale gelmektedir. Kazakistan demokrasiye dayalı uzun vadeli sosyo-politik sisteme ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla Kazakistan'ın sosyo-ekonomik ve politik altyapısında önemli bir değişiklik olmadan halkla ilişkiler ideolojik bir alet olarak kullanılmaya devam edileceğini belirtmektedir. Kazakistan'daki halkla ilişkilerin mevcut durumuna ve halkla ilişkiler uygulamasına ilişkin olarak çok sayıda çalışma yapılmamıştır. Bir başka deyişle, Kazak kamusunda var olan halkla ilişkiler piyasası oldukça düzensiz haldedir.

2.3. Kazakistan'da Halkla İlişkiler Eğitimi

Genel olarak Kazakistan'daki eğitim sistemi ailenin maddi durumuna, yaşadığı yere, ulusal kimliğine ve sağlık durumuna bakılmaksızın, tam kapsamlı herkese eşit olarak verilmektedir. Halkla ilişkiler meslek eğitimi olarak 2000 yılında birkaç üniversitede başlatılmıştır. Fakat öznel nedenlerden dolayı 2004 yılında durdurulmuştur. 2009 yılında Halkla İlişkiler Derneğinin ilgisi ile tekrardan yüksek öğretimde uzmanlık olarak tanıtılmıştır (Bekbolatuly, 2011: 170). Günümüzde halkla ilişkiler üniversitelerde dört senelik lisans eğitiminde verilmektedir. Halkla ilişkilerde ilk yüksek lisans dereceleriyle gerçek anlamda diploma veren El Farabi Kazak Ulusal Üniversitesidir. Bu üniversitenin istatistiğine bakıldığında, bugüne kadar Halkla İlişkiler Departmanından 1000'den fazla öğrenci mezun olmuştur. Son yirmi yılda, Kazakistan'ın 8 üniversitesi halkla ilişkiler alanında dereceler sunan eğitim standartlarına yönelik bir yaklaşım gelişmeye devam etmektedir (Yessenbek, 2013: 186):

1. Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi;
2. Lev Gumilyov Avrasya Ulusal Üniversitesi;
3. Kazak Ablai Khan Ululararası İlişkiler ve Dünya Diller Üniversitesi;
4. A.Buketov Karagandy Devlet Üniversitesi;
5. Ululararası İşletme Akademisi;

6. Turan Üniversitesi;
7. Almaty İşletme Üniversitesi;
8. Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak Türk Üniversitesi.

Yerli üniversitelerdeki halkla ilişkiler profesörleri eğitim sistemine ilişkin olarak olumsuz düşünülmektedirler. Okullarda eğitim veren çoğunluk uzmanlar sadece yurtiçi veya yurtdışında bir çeşit eğitim kurslarına katılanlardan oluştuğunu söylemektedir. Ayrıca halkla ilişkiler eğitimcileri bu mesleğe bilimsel olarak yaklaşımlarına yardımcı olacak bir doktora derecesine sahip olmadıklarından şikayet etmektedirler. Bu yüzden doğrudan profesyonel halkla ilişkiler bilgisi olmayan yerde, güçlü bir halkla ilişkiler eğitimi sistemi olmayacağını vurgulamaktadırlar (Harvey vd., 2013: 85).

Diğer araştırmacılar ise, gazetecilikten halkla ilişkiler departmanına geçiş yapıp, bu alanda önemli seviyelere ulaşanlar arasında son derece önemli problemlerin yaşandığını ifade etmektedirler. “İyi gazetecilerin iyi halkla ilişkiler uzmanı olduğu” yönündeki mevcut inanç gibi birçok büyüme sorun meydana gelmektedir. Yazma becerisinin dışında, profesyoneller halkla ilişkiler uzmanının yönetsel bir tutumu ve genel olarak pazarlama ve pazar ilişkileri hakkında bilgi sahibi olması gerektiğini, ayrıca reklamcılık alanında da bilgi ve beceri sahibi olması gerektiğini unutmaktadırlar (Ibrayeva vd. 2019: 2).

Bu bağlamda Kazakistan'da halkla ilişkiler eğitimi sisteminde profesyonel halkla ilişkiler uzmanlarının eksikliği, ders ve uzman kitaplarının yetersizliği gibi sorunlar yaşanmaktadır. Bu konuda Shyngysova (2016), Kazak toplumuna uyum sağlayan, Kazak deneyimlerine dayanan ders kitaplarına ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır. Halkla ilişkiler, tüketicilerin zihniyeti, dili, iletişimi, bilgi algısı, kültürel özelliklerini dikkate alınması gerekli olan bir alandır. Dolayısıyla başka bir ülkenin deneyiminin kopyalanmaması gerektiğini ve yerli bir “Halkla İlişkiler Eğitim Modeli” oluşturulması gerektiği belirtilmektedir. Kazakistan'ın halkla ilişkiler piyasası gelişim sürecinde olduğunu ve bugüne kadar ulusal şirketler yabancı uzmanların hizmetlerini kullandığını, ancak artık ülkede bu alan kendi profesyonellerini yetiştirme seviyesine geldiğini

belirtmektedir (<https://7kun.kz/shynhghysova-nazgulmen-suhbat/>, erişim tarihi: 29.03.2020).

Kazakistan toplumunda halkla ilişkilerle kavramına ilişkin olarak oluşmuş olan bir diğer düşünce ise kamuda her şeyin yeni olduğu, kalkınmanın başlangıç aşamasında olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla bu durumlarda eldeki mevcut halkla ilişkiler pazarı ve bu pazarda tecrübesi olan uygulayıcılar en iyi bilgi kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda eğitim gören öğrencilerin halkla ilişkiler teorisyenlerinden daha uygulayıcı seviyesinde aldığı

becerilerin sağlanmasına nedeni olarak olumlu bir yönü de görülmektedir (Harvey vd., 2013: 85).

Yerel araştırmacılar halkla ilişkiler alanındaki lisans ve yüksek Lisans eğitim programları dersleri üzerine çalışmalar yapıp, hem nicel hem de nitel veri toplama araçlarını kullanarak, Kazakistan'da halkla ilişkiler eğitiminin nasıl geliştiğini anlamaya çalışmışlardır. Ayrıca eğitim sistemlerinin Rusya ile karşılaştırarak, belirli bir sosyal, kültürel ve tarihsel bağlamda bulmanın önemini kabul eden nitel bir epistemolojik pozisyona dayanmaktadırlar. Yazarlar, bilgi teknolojileri ve dijital okuryazarlık becerilerinin gelecekte başarı için çok önemli olduğunu varsayarak, dijital halkla ilişkiler alanındaki yetkinliklere vurgu yapmaktadırlar. Halkla ilişkiler eğitiminin gelişim dinamiklerini anlamak için, yazarlar öğrenci sunumuna ilişkin istatistikleri Kazakistan'da bulunan yükseköğretim kurumlarında karşılaştırmasını yapmaktadırlar. Rakamlar, sunulan öğrenciler ve rekabet açısından halkla ilişkiler eğitiminde büyük bir talep olduğunu göstermektedir. Hangi dijital becerilerin gerekli olduğunu belirtmek için bir anket yöntemi uygulanıp, 60 lisans ve yüksek lisans öğrencisi ile bir anket çalışması gerçekleştirmişlerdir. Yapılan bu çalışmanın sonucunda öğrencilerin bir halkla ilişkiler uzmanı olma kararlarını "stratejik olarak doğru" olarak düşündüklerini, ancak dijital okuryazarlık hakkındaki görüşlerin tartışmalı olduğu ortaya çıkmıştır (Ibrayeva vd., 2019: 2).

Genel olarak bakıldığında Kazakistan pazarındaki halkla ilişkiler eğitiminin kalitesi mevcut halkla ilişkiler uzmanları tarafından yetersiz olarak tanımlanmaktadır. Bu sorunun nedeni Harvey'e (2013: 87) göre, birkaç ana faktörden kaynaklanmaktadır. Halkla İlişkiler uzmanlık programları, merkez kurs ve kitapların eksikliği nedeniyle halkla ilişkiler piyasası temsilcilerinin beklentilerini karşılamamaktadır; birçok üniversitenin öğretim elemanı halkla ilişkiler konusunda tecrübeli olmamasıdır; Öğrencilerin staj yapma imkânı oldukça azdır; Eğitim sürecinde daha pratik yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Sonuç olarak ülkede bu halkla ilişkiler alanında yer alan sorunları giderilmesi için belirli bir zamanın olması gerektiği görülmektedir.

2.4. Kazakistan'da Halkla İlişkiler Ajansları

Günümüzde Kazakistan'daki halkla ilişkiler kavramında yeni birtakım gelişmeler beklemektedir. Bu beklentilerin sebebi de ülkedeki ticaretin gelişmesi, yerli üreticilerin büyümesidir. Bu durumun halkla ilişkileri siyaset ve propaganda konusu çerçevesinden çıkararak, ticari halkla ilişkilerin oluşmasını sağlayacağı öngörülmektedir. Günümüzdeki halkla ilişkiler gelişimi, Kazakistan ekonomisinin ve kurumsal kültürünün gelişme

eğilimlerini tamamen tekrarlamaktadır. Çünkü Kazakistan’da bankacılık sektörü, tüketim malları gibi en rekabetçi pazarlar alanlarında etkili bir halkla ilişkilere ihtiyaç duyulmaktadır. Halkla ilişkilerin uygulandığı alanlar çok geniş olmasına rağmen, yine de üç ana alan ayırt edilebilir: birincisi bankacılık sektörleri, ikincisi itibar yaratmanın bir aracı olarak kullanılan sektörler, üçüncüsü ise bilgi teknolojisi alanıdır.

Yessenbek (2013: 185), Kazakistan Cumhuriyeti’ndeki halkla ilişkilerin yeni oluşumu nedeniyle, pazarlama, danışmanlık, reklam ajansları, firma ve kuruluşların, halkla ilişkiler ajanslarının az sayıda olduğunu belirtmektedir. Arbabayeva (2006:8) ise, reklam ajansları, bazı gazetelerin yayın ofisleri ve hatta STK’lar yeni harekete geçmeye başladığını, PR hizmetleri sunan şirket sayısını saymak oldukça zor olduğunu söylemektedir. Ancak, halkla ilişkiler konusunda uzmanlaşmış yedi büyük Kazak ajansı seçilmektedir:

1. Rönesans
2. Promo Group Communications (PGC)
3. PR-Management
4. Tayniy Sovetnik Ogilvy Halkla İlişkiler Ajansı
5. East Point
6. Medya Sistemleri
7. Orta Asya Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ajansıdır.

Almatı şehrinde faaliyet gösteren bu ajansların hepsi halkla ilişkiler konusunda uzmanlaşmasına rağmen, halkla ilişkiler hizmetleri faaliyetlerinin sadece % 50'sinden azını oluşturmaktadır (<http://investkz.com/en/journals/47/90.html>, erişim tarihi: 14.04.2020). Fakat Yessenbek’e göre, (2013: 185). Kazakistan Cumhuriyeti’ndeki halkla ilişkiler ajanslarının faaliyete geçmesi, halkla ilişkiler çıktılarını kurumsallaştırdığının göstergesidir.

Yukarıda bahsedilen ajanslar dışında ülkede halkla ilişkiler kulüpleri ve birtakım dernekler bulunmaktadır: Ulusal Halkla İlişkiler Birliği (NASO), Kazakistan Basın Kulübü (www.pressclub.kz), “BRIF” Araştırma Grubu, “PR-shy” Kulübü, Kazakistan Gazeteciler Birliği, Ulusal Basın Kulübü, İtibar ve İletişim Teknoloji Merkezi (www.imagekz.com), InfoPrim yaratıcı uzman grubu (www.infoprim.kz). Kazakistan’da halkla ilişkilerin ülke çapında ayrı bir bilim olarak temelinin oluşması ve halkla ilişkilerin gelişimini ve önemini teşvik eden NASO ve PR-shi Kulübü gibi kuruluşların ortaya çıkmasıyla bağlantılıdır (Harvey vd., 2013: 87). Dolayısıyla bunlardan bahsetmekte fayda var.

2.4.1. NASO Derneği

Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Halkla İlişkiler Derneği (NASO) 2001 yılında kurulmuştur. Ulusal Halkla İlişkiler Derneği'nin temel amacı Kazakistan'da halkla ilişkiler pazarının gelişmesini sağlamaktır. NASO üyeleri tüzel kişilerdir ve şu anda NASO üyeliği “BRIF” Araştırma Grubu, “Rönesans” Ajansı, “Medya Sistemi” Ajansı, AGT-Kazakistan, Promo Group Communications, Ulusal Basın Kulübü ve “PR-Managment” ajanslarını içermektedir (https://web-3.ru/pr/unions/?id_site=2339, erişim tarihi:17.04.2020).

2014 yılında NASO Uluslararası İletişim Danışmanlığı Örgütü'nün (ICCO) otuzuncu üyesi olmuştur. NASO'nun Başkanı Svetlana Krutskikh fikrine göre, bu en büyük uluslararası endüstri organizasyonuna üye olmak, Kazakistan'ın küresel halkla ilişkiler topluluğunun bir parçası olmasını sağlamakla beraber ülkedeki iletişim endüstrisinin gelişimini de önemli ölçüde etkileyecektir. Endüstriyel standartlar, yönetim sorunları, endüstri araştırmaları, pazar incelemeleri halkla ilişkiler endüstrisinin gelişimi için Kazak kamusunun iç pazarında yer almaktadır (<https://www.inform.kz>, erişim tarihi: 17.04.2020).

NASO, Halkla İlişkiler uygulayıcılarına Ulusal Ödül “Ak Mergen” başarıyla başlatmıştır. Amacı da ülkede profesyonel, rekabetçi bir iletişim pazarı geliştirmek, her sene daha verimli halkla ilişkiler projeleri çekmek ve halkla ilişkiler alanında en iyi uluslararası standartları teşvik etmektir. Ayrıca NASO, 12. halkla ilişkiler konferansının organizasyonuna destek vererek, her zaman ülkedeki halkla ilişkiler projelerine katkıda bulunmaktadır. Yıllar boyunca 50'den fazla atölye, halkla ilişkiler uzmanlarının eğitimine yardımcı olmak ve yüksek öğrenim kurumlarında seminerler vermek amacıyla yükseköğretim kurumlarıyla işbirliği yaparak bu alanda dersler vermişlerdir (Ibrayeva vd., 2019: 2).

Kazakistan'daki halkla ilişkiler endüstrisi açısından yapılan en büyük olaylardan biri Halkla İlişkiler Derneği (NACO) desteğiyle organize edilen halkla ilişkiler forumlarıdır. Ayrıca Kazak Press Club ve Kazakistan Halkla İlişkiler Profesyonelleri “PR-shy” Kulübü ile birlikte yapılan bu forumda Kazakistan'daki tüm halkla ilişkiler uzmanları, kamuoyu liderleri, milletvekilleri, üst düzey yöneticiler, pazarlamacılar, gazeteciler birçok alanda yeni eğilimleri tartışmak üzere toplanmaktadır. 2005 yılından itibaren yaşadığımız döneme kadar düzenli şekilde gerçekleştirilmekte olan bu forumlar geleneksel bir boyut ortaya koymuştur. Bu halkla ilişkiler forumları (Tablo 2.2.) endüstrinin ana etkinliği olarak yerleşmiş ve sadece Kazakistan'da değil, bölge ülkelerinde, yurt içinde ve yurt dışında da iletişim profesyonellerinin yoğun ilgisini çekmiştir. 14 yıl boyunca, 9 ülkeden 250 konuşmacı dâhil olmak üzere 2.500'den fazla kişi yapılan bu çalışmalara katılım sağlamıştır (<https://prclub.kz/proekty-kluba/pr-forum/>, erişim tarihi: 17.04.2020).

Tablo 2.2. Halkla İlişkiler Forumlarının Konuları

Tarih	Düzenlenen Organizasyon	Forum Konusu
2005	Halkla İlişkiler Forumu	“Halkla İlişkiler Günü. İş İletişimleri”
2006	II. Halkla İlişkiler Forumu	“Halkla İlişkiler Endüstrisi: Zaman Zorlukları”
2007	III. Halkla İlişkiler Forumu	“Ülkenin Sürdürülebilir Kalkınmasının Temel Bir Elemanı Olarak İtibarsal Sermaye”
2008	IV. Halkla İlişkiler Forumu	“İtibar: Para İle Harşey Satın Alabilir Misiniz?”
2009	V. Halkla İlişkiler Forumu	“Krizin Doguşu. PR Baby Boom”
2010	VI. Halkla İlişkiler Forumu	“Sorumlu İletişim: Olmak veya Oluyor gibi Gözükmek”
2011	VII. Halkla İlişkiler Forumu	“Kazakistan’ın Halkla İlişkiler Endüstrisi: Gelecek İçin Geçmiş ve Zorluklara Bakış”
2012	VIII. Halkla İlişkiler Forumu	“Paralel Dünyadaki Halkla İlişkiler Teknolojileri: Çevrimdışı ve Çevrimiçi Nasıl Bağlanır?”
2013	IX. Halkla İlişkiler Forumu	“Kamuoyu. Sözünüzün Ağırlıklığı Ne Kadar?”
2014	X. Halkla İlişkiler Forumu	“Küresel İletişim ve Yerel Zorluklar”
2015	XI. Halkla İlişkiler Forumu	“Turbulence Koşullarında İletişim”
2016	XII. Halkla İlişkiler Forumu	“Yeni Gerçeklik. İletişim”
2017	XIII. Halkla İlişkiler Forumu	“İnterslar Yılındaki Halkla İlişkiler”
2018	XIV. Halkla İlişkiler Forumu	“Neo PR. İletişim 360 °”
2019	XV. Halkla İlişkiler Forumu	“Transit İletişim. Büyük Yarış”

Kaynak: <https://prclub.kz/proekty-kluba/pr-forum/>, erişim tarihi: 02.02.2020.

Tabloda düzenli olarak gerçekleştirilen halkla ilişkiler forumlarının ana konuları gösterilmektedir. Hem devlet kuruluşlarında hem özel sektör yapılarında bulunan tüm basın hizmetleri temsilcilerini ve halkla ilişkiler uzmanlarını bir araya getirerek kendi deneyimlerini paylaşan bu düzenlenmiş forumlar ülkedeki halkla ilişkiler mesleğinin gidişatını her yıl revize etmekte büyük rol oynamaktadır.

2.4.2. “PR-shy” Kulübü

Kazakistanlı halkla ilişkiler profesyonelleri “PR-shy” kulübü 2002 yılında kurulmuştur ve iş yapıları, uluslararası kuruluşlar, STK'lar, devlet kurumları ve halkla İlişkiler ajans yöneticilerinin gayri resmi birliğidir. Günümüzde, bu kulübün üyeleri yaklaşık 80’den fazla halkla ilişkiler uzmanlarından oluşmaktadır. “PR-shy” kulübünün izlenilen asıl amacı da ülkede medeni bir halkla ilişkiler pazarı geliştirmek, halkla ilişkiler endüstrisinin standartlarını ve Kazakistan'daki halkla ilişkiler uzmanlarının itibar ve yeterlilik seviyesini yükseltmektir. Kulüp üyeleri profesyonel bilgi alışverişinde bulunarak, aylık toplantılar düzenlemektedirler. Bu toplantılarda kendi faaliyetlerinin sorunları tartışılır, karşılıklı olarak fikir alış verişinde bulunulur, diğer kulüp üyelerinden mesleki anlamda eğitimler alarak iş ilişkilerini kurmaktadırlar (<https://prclub.kz/club>, erişim tarihi: 17.04.2020).

Bu bahsedilen halkla ilişkiler ajansları, dernekler ve kulüpler tarafından organize edilen türlü forum, toplantılar gibi faaliyetler ülkedeki halkla ilişkiler oluşum-gelişimine katkıda bulunmaktadır. Genel olarak halkla ilişkilerin hem kavramsal hem pratik gelişimi gidişatı devletin demokratik yapısına, yerli medya özgürlüğüne ve ülkede yaşayan halkın kamusal bilincine de bağlıdır. Çünkü kamusal bilinç halkla ilişkiler çalışmalarında vatandaşların, kamusal alanlara dair yapılan işlem ve eylemlerin tartışıldığı, kararlaştırıldığı ve uygulandığı alanı etkileyebilme ve değiştirebilme düzeyinde olması sunulan bilgilerin benimsenmesinde oldukça önem taşımaktadır. Devletin uyguladığı politikaların hayata geçirilmesinde halkın farkında olması toplumsal gelişime yol açarak, devlet yöneticilerinin daha sorumlu yaklaşımına etkileyecektir. Kazakistan'daki medya ise Basın Özgürlüğü Endeksi'ne göre, 2020 yılında 158. sırada yer alarak, genel basın özgürlüğü sıralamasında kötü bir yerde olduğu ifade edilmektedir. 2002 yılından beri her yıl yayınlanan Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi (Ekler-2), 180 ülkede medya özgürlüğü seviyesini ölçmektedir. Bu rapor medya bağımsızlığını ve medya ortamını ve oto sansürü, yasal çerçeveyi, haber ve bilgi üretimini destekleyen altyapının şeffaflığını ve kalitesini değerlendirmektedir. Değerlendirmedeki yorumda, Kazakistan'daki Haziran 2019 cumhurbaşkanlığı seçimlerinin daha fazla ifade özgürlüğüne geçişin başlangıcı olduğunu ve sivil toplum benzeri görülmemiş protestolar düzenlenmesi, internet'teki haberlerin kalitelerinin iyileştiği görülmektedir (<https://rsf.org/en/world-press-freedom-index>, erişim tarihi: 06.04.2020).

Özetlemek gerekirse, Kazakistan'daki halkla ilişkiler sürecinin giderek ivme kazandığı görülmektedir. Yerel araştırmacılara göre, halkla ilişkiler Kazakistan'da gelişim sürecinde olmasına rağmen, günümüzde halkla ilişkiler teorisi ve pratiği yeterince araştırılmamıştır. Ülkede halkla ilişkiler sorunlarının araştırılmasındaki ana zorluk, bu fenomenin yeni ve tam olarak incelenmemiş olduğu gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Kazakistan'daki halkla ilişkiler oluşumu ve gelişimi ile ilgili problemler daha ayrıntılı bir araştırma gerektirmektedir. Çünkü bu alanda yapılan bilimsel araştırmaların sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Bir bilim olarak halkla ilişkiler kurumunun kurumsal kavramı, metodolojik içeriği ve kavramsal çerçevesi geliştirilmemiştir. Bununla birlikte, bu durumda pratikten böyle bir bilim gecikmesi oldukça doğal olduğu vurgulanmaktadır, çünkü halkla ilişkiler esasen pratik yönelim ile karakterize edilmektedir. Dolayısıyla son on senede aktif olarak gelişim aşamasına geçen Kazakistan'daki halkla ilişkiler için tüm gelişme ve büyüme boşluklarını doldurmak için zaman açısından yeterli olmadığı ifade edilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAZAKİSTAN’IN LATİN ALFABESİNE GEÇİŞ SÜRECİNDE HALKLA İLİŞKİLER UYGULAMALARI

3.1. Araştırmanın Genel Çerçevesi

3.1.1. Araştırmanın Yöntemi

Bir araştırma yöntemi olarak tezde vaka çalışması yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olarak kabul edilen vaka çalışması literatürde araştırma konusunun şimdi zamanda aldığı yer ve önemini, çeşitli kaynaklardan verileri analiz ederek, durumu çoklu kaynakları içeren dökümanlar, raporlar, görsel-işitseller, gözlemler gibi veri toplama araçları ile incelenmiştir. Seçtiğimiz bu araştırma yöntemi İngilizcede “case study”, Türkçe kaynaklı araştırmalarda ise “durum çalışması” veya “vaka analizi” olarak geçmektedir. Daha açık biçimde ifade etmek gerekirse; araştırma konusunda olayın derinlemesine boylamsal olarak incelenmesi, “verilerin sistematik şekilde toplanması, gerçek ortamda neler olduğuna bakıldığı bir yöntemdir” (Subaşı ve Okumuş, 2017: 420). Ayrıca bir araştırma yöntemi olarak vaka çalışması meydana gelen olayın belli bir zaman içerisinde çeşitli toplama araçları kullanarak zengin bir şekilde betimlemeye çalışan, derin temelleri analiz eden bir çalışmadır.

3.1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı Kazakistan’da Latin alfabesine geçiş sürecindeki kamu çalışmalarını betimlemek, ayrıca bu süreç içerisinde yapılan halkla ilişkiler uygulamalarına yönelik bir inceleme yapmaktır. Böylelikle Latin alfabesine geçiş kararı hakkında önemli bakış açıları sunulmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla halkla ilişkiler uygulamalarının bu süreçte nasıl bir rol oynadığını ve etkili olup olmadığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırma yönteminden yola çıkarak Kazakistan’ın Latin alfabesine geçiş sürecinde uygulamalarının tümü neden sonuç ilişkisi içinde ayrıntı olarak irdelenecektir.

3.2. Kazakistan’ın Ulusal Kimliği

Bir devletin kendi ayakları üzerinde durabilmesi için öncelikle kendisine özgü dile, dine, ulusal kültürüne ve yaşadığı yere sahip çıkması gereklidir. Bu bağlamda, bağımsızlığına kavuştuğu günden itibaren Kazakistan, kendi ulusal kimliğini tüm unsurlarıyla koruma ve ulusal bütünleşme ideolojisi doğrultusunda çabalar göstermektedir. Çünkü bir kimliğin belirlenmesi kendini tanımanın en doğru olan yoludur. Kimlik “sosyoloji, antropoloji ve psikoloji – toplumbilim, insanbilim ve ruhbilim – çalışmalarının hassas konusudur” (Yalman,

2009: 39). Kazakistan bağımsızlık sonrası öncelikle kültürel, etnik, dil ve dinsel çeşitliliğe dayalı ulusal değerlerin temeli olarak, ulusal bayrak, ulusal marş, devlet arması gibi ulusal kimliğini belirten unsurlara yönelik çalışmalar yapmış, uluslararası dünyadaki rolünü simgeleyen kimliğini belirlemiştir.

Kazakistan ulus kimliğini inşa sürecine ilk olarak Sovyet dil mirasını silme çabalarıyla başlamıştır. Bu sebeple toplumda Kazakçanın halk arasında ve eğitim kurumlarındaki etkinliğini artırmak için 21 Ekim 1989 tarihinde Kazak Dili Kurumu kurulmuştur. Aynı yıl Kazak dili resmi devlet dili olarak kabul edilmiştir. Bu yasal düzenleme, Kazak dilinin konumunu güçlendirmiştir. Televizyon ve radyo yayınlarında, genel olarak medyada devlet dilindeki yayınların hacmi, zamanı ve süresi açısından Kazakçanın etkililiğini artırmak için etkin bir biçimde kullanılmak istendiğini göstermektedir. Ancak yine de resmi dilin Rusça olması ortak bir dil kültürünün gelişmesini engellemiştir (Çağlar, 2018: 74). Bağımsızlıktan sonra Kazakistan Cumhuriyeti'nde resmi olarak iki dil Kazakça ve Rusça kullanılmaktadır. Anayasaya göre (1995), Rusça etnik gruplar arası iletişim dili olarak tanımlanıp, hükümet ve medyada eşit kullanımını garanti etmektedir:

- Anayasanın 7. Maddesi: “herkese kendi dillerini konuşma ve öğrenme hakkını garanti ederek, “... Devlet Kazakistan halkının dillerini inceleme ve geliştirme şartlarını teşvik edecektir”.

- Madde 19: “herkes kendi dilini ve kültürünü iletişim, eğitim, öğretim ve yaratıcı etkinlik dillerini özgürce seçmek için kullanma hakkına sahiptir”.

- Ayrıca, Eğitim Kanunu'nda (Madde 9, paragraf 3): “kişinin ana dilinde eğitim hakkı da sağlanmıştır” (Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası, 1995).

Bu düzenlemeyle hükümet daha önce resmi dil olan Rusçaya tanınmış olan öncelik statüsünü Kazakçaya da sağlayarak ayrımcılık sorununu ortadan kaldırmıştır. Anayasal olarak yapılan düzenlemeye göre Kazakistan'da resmi dil değil resmi diller söz konusudur; Kazakça ve Rusça. Böyle bir düzenleme yapılmasının gerekçesi de sadece önceden kullanılan resmi dil Rusçaya tanınan bir ayrımcılık değil, Kazakistan nüfusunun yüzde 30'unu Rus etniklerinin oluşturduğu gerçeğidir.

Bu bağlamda ulusal bütünleşme ve ulus kimliği konusunda dil meselesi ön plana çıkmaktadır. Çünkü dil etnik olarak bütünleşmenin temel elemanıdır, ayrıca iletişimin özüdür. Ulusal kimlik inşasının bir parçası olarak dilsel sermaye önemli rol oynamaktadır. Sırasıyla diller alfabeler aracılığıyla yazıya aktarılıp, kendi özelliklerini yansıtarak kalıcılık kazanmaktadır. Kazakistan'da dil hassas bir konudur. Çünkü geçmiş tarihte yer alan “devleti yok etme” doğrultusunda yürütülen türlü reformlar sonucunda anadilin kaybolmasına ve

toplumda unutulmasına neden olmuştur. Günümüzde unutulmaların hepsini geri getirmek ve kendine özgü ulusal kimliğini oluşturmak, Kazak devletinin izlediği ana ideolojilerindendir. Kazakistan'ın büyük bir medeniyete atılım yolu olarak öngörülen modernleşme ideolojisi doğrultusunda, Kazakçayı Latin alfabesine dönüştürmek amacı ile yeni bir reform uygulama kararına imza atmıştır. Buna bağlı olarak araştırmanın bu bölümünde bu tür soruya cevap vermeye çalışacağız. Kazakistan Latin alfabesine kademeli geçiş yaparak ne elde edecek? Devletin Latin'e geçiş yapma programları nasıl planlanmaktadır? Bu geçiş radikal bir şekilde mi yoksa demokratik ülkelere uygun bir şekilde mi yürütülecek? Ayrıca belirlenen geçiş sürecinde halkla ilişkiler çalışmalarının, kamusal iletişim kurma tekniklerinden ağırlıklı olarak analiz edilmektedir.

3.3. Kazak Alfabesinin Tarihçesi

Orta Asya'da dillerinde yeni alfabelerin oluşturulması birkaç aşamadan geçmiştir. 1917'den önce Orta Asya halkları yazma-okumada Arap alfabesini kullanmışlardır. Kazakça da Orta Asya dillerine dâhil olmak üzere Arap alfabesi ile yazılmıştır. Bunu Kazakistan'ın İslam dünyası ile dini ve kültürel bağlarının eskiden oluştuğunun bir simgesi olarak görmek mümkündür (Dietrich, 2014: 466).

Araştırmacılar kullanılan Arap yazısını “kadim” ve “cedit” olarak ikiye ayırmaktadır. XVI-XVII. yy. arasında bulunan tarihi belgelere dayanarak uzmanlar Türk halklarının ortak çalışmalarının “kadim” yazısı ile yazıldığını belirtmektedir. “Cedit” Arap alfabesine dayanan sistem ise Kazakların yayınlayan “Türkistan Ualayatı”, “Dala Ualayatı” gibi ilk gazetelerinde kullanılmıştır. XIX. yüzyıla doğru Rusça eğitim alan Kazaklar arasında Arap alfabesinin eksikliği konusunda tartışmalar meydana gelmiştir. Bu tartışmaları Rus hükümeti büyük bir fırsat olarak görmüştür. Neticesinde, Türk halklarının ortak kültürel ve manevi değerlerini ve ortak dil yapısını “yok etme” siyaseti esnasında, Kiril alfabesiyle yazılmış yeni Kazak alfabeleri oluşturma konusunda reform hazırlıklarını başlatmışlar, ayrıca kamuda ajitasyon işlerini Rus okullarında Rusça eğitim görmüş olan Kazak gençleri aracılığıyla sürdürmüşlerdir (Otyzbay, 2019: 197). Bu dönemler devam ettiği sırada, Ahmet Baitursunuly⁴ 1910 yılında Arap yazısını Kazak dilinin ses yapısına göre düzenleyip Kazak Millî Arap alfabesini geliştirerek 24 harften oluşan bir alfabe oluşturulmuştur. Baitursunuly'nın alfabesinde Kazakçaya özgü ses özelliklerine yer verildiği ve Kazakçada olmayan sesler alınmadığı için bu alfabe Kazak yazı tarihinde ilk “Millî Kazak Yazısı” (*Ultık kazak jazı*) olarak

⁴ **Ahmet Baitursunuly** - (28 Ocak 1872 - 8 Aralık 1937) . Kazak diline büyük yemek veren, siyaset, şiir, dilbilim ve eğitim alanlarında çalışan bir Kazak entelektüelidir (y.n.).

adlandırılmıştır (Otarbay, 2019: 198). Kazak toplumunda bu ilk alfabe “Töte Jazu” olarak geçmektedir. “Töte” terimi Türkçeye çevrildiğinde “kestirme yol” anlamını taşımaktadır (Koç vd., 2012: 646). Günümüzde Doğu Türkistan’ın (Çin) Özerk Bölgesi’nde yaşayan Kazaklar hâlâ Ahmet Baitursunuly alfabesini kullanmaktadırlar.

Fotoğraf 3.1. “Töte Jazu” Örneği

Kaynak: <https://www.uniface.kz/interfacts/index.php?post=article&id=150>, erişim tarihi: 05.04.2020.

Ancak 1920 yılından itibaren Latin alfabesine geçiş ciddi bir şekilde söz konusu olmuştur. Latin Alfabesine geçişle ilgili makalelerin yayınlanması, alfabe konusundaki tartışmaları alevlendirmiştir. Hatta Latin alfabesinin taslakları hazırlanmıştır. İlk Kazak Latin alfabesinin taslağı, Nâzîr Törekulov tarafından 1924’te Moskova’da “Jana Alipbi Turalı” (Türkçe: *Yeni Alfabe Hakkında*) adlı kitabında yayınlanmıştır. Sonra birçok Kazak entelektüeli Dosmuhametuly H., Mirzauly M. türlü taslak çalışmalarını sunar. Bir süre sonra bu tartışmaları sonuçlandırmak amacıyla 12-18 Haziran 1924 tarihinde Kazak Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti başkenti Orınbor’da Kazak-Kırgız entelektüellerinin ilk kurultayı gerçekleştirilmiştir. Kurultaya Kazak aydınlarının parlak temsilcileri, Sovyetler Birliği’nde tanınmış bilim adamları, Kırgızistan ve Başkurdistan’dan heyetler katılmıştır. Hepsî Türk dillerinin ve özellikle de Kazak dilinin sorunlarına ilişkin olarak konuşmalar gerçekleştirmiştir. Sonuç olarak Ahmet Baytursunuly’nın hazırladığı Arap alfabesine dayalı yeni Kazak alfabesi kabul edilip, 1924 yılından itibaren resmi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Otyzbay, 2019: 201).

1924 yılında Moskova’da Türk Harfler Birliği kurulup, 06 Mart 1926 tarihinde Bakü’de Tüm Sovyetler Birliği I. Türkoloji Kurultayı gerçekleştirilmiştir. Halk arasında “Türkçüler Kurultayı” olarak anılan kurultaya SSCB’den tüm Türk halkları temsilcileri katılım sağlayarak, Türk halklarının yazısını Latin alfabesine geçirme konusuna ilişkin

tartışılmıştır. Sonucunda kurultay bitişi oylama yaparak, tüm Türk dillerinin kademe-kademe Latin alfabesine geçişine karar vermişlerdir. 7 Ağustos 1929'da SSCB Merkez Alfabe Komitesi ve SSCB Halk Komiserler Heyeti “Yeni Kazak alfabesinin kullanımı hakkında” kararı onaylanarak Kazakistan’da Latin alfabesinin kullanımı yasal olarak yürürlüğe girmiştir (Otyzbay, 2019: 202).

Diğer araştırmacılar, Latin alfabesine geçiş ile ilgili kararı Sovyetler tarafından yürütülen İslam devletlerinin etkisini azaltmayı amaçlayan bir reform olarak değerlendirmişlerdir. Öte yandan bazı araştırmacılar, dil reformları Orta Asya edebiyat seçkinlerinin katılımıyla yapılması sebebiyle, Orta Asya ve Türkiye'deki birçok Türk insanı için alfabe değişikliği modern dünyaya girmenin ve geriye dönük eski politikalardan kurtulmanın bir yolu olarak görülmektedir. Lenin, Latince senaryolardaki değişikliği "Büyük Doğu Devrimi" olarak nitelendirmiştir. Ancak daha sonra Stalin, Türk etkisine ve pan-Türkçülüğüne daha fazla ihtiyatlı davranarak, 1930'ların sonlarına doğru alfabeyi Kiril’e çevirme kararına imza atmıştır. Böylece, Kiril alfabesi Sovyetlere olan bağlılığın bir sembolü haline gelmiştir (Tanayeva, 2007: 80).

1936 ve 1940 yılları arasında Sovyet hükümeti Kiril Alfabesine geçiş reformlarına hazırlık işlerini tamamen tamamlayıp, uygulama aşamasına geçmiştir. Kazakistan da dâhil olmak üzere 1940 yılının sonuna doğru “Latinleştirilmiş Kazak yazısını Rus alfabesine dayalı yeni alfabeğe geçirme hakkında” yasa onaylanmıştır. Neticesinde 42 harften oluşan Kazak Kiril alfabesi kullanılmaya başlanmıştır (Otyzbay, 2019: 198). Bu dönemlerde Kiril alfabesine geçişle ilgili alınan kararlara itirazda bulunacak Kazak toplumunda Kazak entelektüelleri ve bilim adamları neredeyse kalmamıştır. Çünkü 1936-1938 yılları arasında yapılan siyasi zulüm nedeniyle çoğu sürgüne gönderilmiş, çoğu ise hayatını kaybetmiştir. Sovyetler Birliği Komünist Partisinin 1. Sekreteri olan F. İ. Goloşekin Stalin’e yazdığı mektubunda bu olaydan şöyle bahsetmiştir: “...beşinci kademede kalan entelektüelleri yok etmek, tekrar Kazak alfabesini değiştirmek; bu şekilde yetişmekte olan yeni neslin kendi halkının tarihini okuma imkânı olmayacaktır” (Otyzbay, 2019: 199).

Buna ek olarak Sovyet hükümetinin yürüttüğü göç politikaları nedeniyle 1970 yıllarda Kazakistan’daki etnik Ruslar çoğunlukta idi. Verilere göre, 1926’da Kazakistan’daki Rus sayısı %20 ise, 1939’da %40, “kollektifleştirme” sırasında Kazakların toplu ölümlerinden sonra 1959 yılında % 42,7, yani, nüfusun yarısı Rus etniklerinden oluşmaktaydı (Tanayeva, 2007: 83). Dolayısıyla yürütülen türlü siyasi reformlar sonucunda Kazak toplumu Kiril alfabesini günümüze kadar kullanmaya devam etmiştir. Günümüzde kullanılmakta olan 42 harften oluşan Kiril Kazak Alfabeti aşağıda (Tablo 3.1.) gösterilmektedir.

Tablo 3.1. Kazak Kiril Alfabeti

Kazak Kiril Alfabeti	Bu kitapta Kullanılan Transliterasyon		Kazak Kiril Alfabeti	Bu kitapta Kullanılan Transliterasyon
А а	A a		П п	P p
Ә ә	Ä ä		Р р	R r
Б б	B b		С с	S s
В в	V v		Т т	T t
Г г	G ğ		У у	-uv / -üv, -v
Ғ ғ	G ğ / Ğ ğ		Ұ ұ	U u
Д д	D d		Ү ү	Ü ü
Е е	E e		Ф ф	F f
Ё ё	Yo / yo		Х х	H h
Ж ж	C c (J j)		Һ һ	H h
З з	Z z		Ц ц	T s
И и	-iy / -iy / -i		Ч ч	Ç ç
Й й	Y y		Ш ш	Ş ş
К к	K k		Щ щ	Ş ç / sç
Қ қ	Q q		Ъ ъ	' Kalınlık işareti
Л л	L l		Ы ы	I ı
М м	M m		Ь ь	' İncelik işareti
Н н	N n		І і	İ i
Ң ң	Ñ ñ		Э э	E e
О о	O o		Ю ю	Yu
Ө ө	Ö ö		Я я	Ya

Kaynak: <https://yandex.ru/images/search>, erişim tarihi: 23.04.2020.

3.3.1. Kazak Devlet Kuruluşundaki Dil Politikası

Dil politikası Kazakistan'ın iç meselelerinde yer alan hassas bir konudur. Bu konu medyada bugüne kadar çok defa tartışılmıştır. Bir nedeni de kamuda kazak dilinin önemsenmemesidir. Yaşam hayatında, iş koşullarında, toplumda, eğitimde çoğunda Rusça daha çok kullanılmaktadır. Bu durumu düzeltmek amacıyla devlet görevlilerin Kazakça bilme şartı uygulanması gibi medyada, basında, özellikle televizyonda dil konusu orantılı olarak düzenlenmektedir. 2007 yılında 17 kentte Kazakistan Sosyologlar ve Siyasi Analistler Derneği tarafından yürütülen 2007 kamuoyu araştırmasında, katılımcılar dil kullanımlarını şu şekilde (Tablo 3.1.) bildirmişlerdir:

Tablo 3.2. Nüfusun Çeşitli Amaçlarla Kullanılan Birincil Dil Oranı

	Eylemler	Kazakça	Rusça	Diğer Diller
1	TV izleme ve gazeteler okuma	29	79	2
2	Halka açık yerlerde	35	79	2
3	İşyerinde: şirketler, öğrenim kurumları vb.	33	73	3
4	Arkadaşlar arasında	36	72	3
5	Aile ortamında	44	60	6

Kaynak: Aminov vd., 2010: 2.

Tabloda yer aldığı gibi, nüfusun farklı kesimlerinde Kazakça dil kullanım oranı yeterli görünmemektedir. Kazakistan nüfusunun farklı dillerde yeterlilik ve bireysel dil kullanımına bakıldığında nüfusun %50'si Kazakça konuşabilmekte, nüfusun %88'i Rusça konuşabilmekte ve nüfusun %2'si İngilizce konuşabilmektedir (Aminov vd. 2010: 3).

Kazakistan'da yaşla ilgili olarak dil kullanımı da farklılık göstermektedir. 45-54 yaş grubundaki Kazaklar tüm alanlarda Kazak dilinin en düşük kullanım oranlarını göstermektedir. Erken mesleki kariyerleri SSCB'de sosyalizmin gelişmesinin zirvesine denk gelen bu grup, Rusçanın en tutarlı kullanıcılarına sahiptir. 16 ila 25 yaş arasındaki genç nesil ise Kazak dilinin % 69,7'si gibi yüksek düzeyde bilgiye sahip olduğunu göstermektedir. Kamudaki reklam afişler, panolar Kazakça, Rusça ve gerekirse diğer dillerde bilgi içermektedir. Ancak devlet dili bilgisi özel sektörde, uluslararası kuruluşlarda ve yabancı şirketlerde istihdam için gerekli değildir (Aminov vd. 2010:3).

Nüfus oranına bağlı olarak devlet tarafından yürütülen siyaset de Rus azınlığı arasında düşmanlık yaratmadan Kazak dilini geliştirmenin bir yolunu aramaktır. Örneğin, yüksek devlet görevlileri işe alınırken anadili bilim testlerine girme zorunluluğu uygulanmaktadır. Bu gibi hükümetin desteğine rağmen Kazak dili yoksulların ve toplumun alt kesimlerinin dili olmaya devam etmektedir (<https://abai.kz/post/8274>, erişim tarihi: 03.03.2019).

Bazı siyasetçiler 1990'lı yıllarda Kazak devlet kuruluşunda alfabe ve dil konusu reformlarına karar vermede Kazakistan hükümetini cesaretsiz davrandığı yönünde eleştirmektedir. Baltık Devletleri'nin, Kazakistan'ın Ruslara karşı daha hoşgörülü, etnik bir politika izlediğini görünce şaşırdıkları belirtilmektedir. Diğer araştırmacılar ise devlet kuruluşunda dil politikası konusunda Sovyetler Birliği'nin çöküşü sırasında Kazaklar'ın kendi dilleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını belirtmektedir. Ayrıca Sovyetler Birliği'nin dağılması Kazakistan'da bağımsızlık mücadelesi ile değil, meydana gelen bir gerçek olarak kabul edilmiştir ve devlet görevinde bulunan Kazak seçkinleri, genellikle, Komünist parti yetkililerinden oluşmuştur. 1993 yılında gerçekleştirilen USIA Görüş Araştırma Anketi'nin sonucu, o zamanlarda Kazakistan'daki nüfusun % 61'inin Sovyetler Birliği'nin çöküşünün bir trajedi olarak görmüştür (Tanayeva, 2007: 83).

Devlet kuruluşu sırasında Cumhurbaşkanı seçilen Nazarbayev, dil politikasını tanımlarken bu farklı çelişkili çıkarları dengelemek zorunda kaldığını belirtmektedir. Nazarbayev, kendi kitabında şu şekilde ifade etmektedir (Nazarbayev, 2012: 56):

“Kazakistan nüfusun oluşturan tüm halklardan Kazakçayı anadilleri gibi bilmelerini istemek yanlış olurdu. Ama adım-adım gerçekleşecek olan devlet dilinin ana hatlarıyla bilinmesi de genel ulusal kaynaşma araçlarından biridir. Elbette sorun, sadece yasal düzenlemeyle bitmemektedir. Bu zor konuda

yasal yaratıcılıkla çok fazla uğraşmamak gerekmektedir. Pratik anlamda önemli olan başka bir şey var. Avrasya'nın en zengin kültürlerinden biri olan Kazak kültürü ve dilinin, bilinçli bir şekilde benimsenmesine hazır olmak... Bugün henüz anadilini yeterince özümseyememiş o küçük Kazak azınlığın hiçbir suçu yoktur. Mesleki hareket imkânları, bilgiye ulaşma imkânları çoğunlukla Rus dilinin bilinmesiyle belirlenmekteydi. Bu durum kısaca söylemek gerekirse, geçmiş bir çağı izleridir. Ancak bugün, anadilini özümseyerek kullanmak, her kazak için ahlaki ve milli bir zorunluluktur”.

Nazarbayev'in dil konusunda yürüttüğü kamusal politikalarının biri de insanların anadilini bilmesi-öğrenmesi için devlet tarafından dil geliştirme altyapısının önkoşullarını oluşturmaktır. Bu, Kazakçanın statüsünün Anayasa ile teminat altına alınması, eğitim sisteminde ilerleme sağlaması, Kazak dilinde bilgiye ulaşma alanının her yönüyle oluşturulmasıdır.

Günümüzde Kazakistan, uluslararası alanda giderek daha fazla faaliyet göstermekle kalmayıp, aynı zamanda yorumcular tarafından “çok sektörlü” olarak etiketlenmiş bir dış politika başlatan, eski Sovyetler Birliği'nin en dinamik biçimde gelişmekte olan ülkelerinden biri haline gelmiştir. Kazakistan'ın iç ve dış politikasını yürütmekte Rusya ile iyi bağ kurarken, aynı zamanda ABD, AB, Çin ve dünyanın diğer bölgeleri de dâhil olmak üzere uluslararası arenadaki ilişkilerini sağlamaktadır. Ulusun kültürünün ve dilinin prestijini artırmayı amaçlayan yeni bir dil politikası, devlet dilinin işleyişinde ve öğretiminde önemli değişikliklere yol açmıştır. 2001-2010 ve 2011-2020 dönemlerinde diller için devlet kalkınma programları, devlet dilinin tam iletişimsel işleyişinin ulusal güçlenmenin en önemli faktörü olmasını sağlamak için tasarlanan Kazakistan'ın yeni dil politikasının itici gücü olarak hareket etmektedir. Devletin uluslararası standartları karşılama niyeti çeşitli alanlarda temel reformları içermektedir. Bu tür yeniliklerden biri de 2007'de “Üç köklü dil” projesinin başlatılmasıydı. Bu bağlamda, modern dil politikasının ana yönü ve temel hedefleri devlet dili olarak Kazakça, etnik ve bölgesel dil olarak Rusça, mesleki ve kültürlerarası açıdan İngilizceyi tanıtmaktadır. Kazakistan Cumhuriyeti'ndeki dil politikasının ana yönleri, hem ülkedeki mevcut dil durumu hem de ülkenin dünya ekonomik, siyasi, kültürel, vb. alanına ilerlemesi ile şartlanmaktadır. Bu “Üç köklü dil” politikasının uygulaması Kazakistan'ı üç dilin eşit kullanımı ile dünyayı yüksek eğitimli bir devlet olarak tanıtmak amacındadır. Ayrıca bu politika görüşü yüz otuzdan fazla ulusun temsilcilerinin barış içinde bir arada yaşamaları, etnik gruplar arası anlaşmanın güçlü bir şekilde yerine getirilmesinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Bugün Kazakistan Cumhuriyeti'nin dil politikası, Kazak ulusunun ve bir bütün olarak Kazakistan'ın mevcut tarihsel özelliklerinden kaynaklanan stratejik bir amaç olarak kabul edilmektedir (Zharkynbekova vd., 2017: 96).

Bu bağlamda Kazakistan'da dil planlayıcıları ortaya çıkan bir dizi problemi ve olanaklarını tartışıyor; bunlar arasında, toplumun çeşitli kesimlerinde Kazak dilinin olanaklarının genişletilmesi ve Kiril'den Latinceye geçişin olası konuları yer almaktadır (Zharkynbekova vd., 2017: 89).

Yukarıda bahsettiğimiz Kazak dil kullanımı ve devletin dil politikası konusunun dışında daha bir önemli konu vardır. O da Kazak dilinin yazı işlemleridir. 1991 yılında Kazakistan bağımsızlığına kavuştuktan sonra Kazak dilbilimcileri Latin alfabesine geçiş meselesini ortaya koyarak, toplumda yeni alfabeye geçişin yararı ve zararları hakkında tartışmaya başlamıştır. Kazakistan eski cumhurbaşkanını Ekim 2006'nın sonlarında Kazakistan Halk Meclisi'ne hitaben konuşmasında, Kazak alfabesini Latin alfabesine geçişine geri dönmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Bu konuşmadan sonra Latin Alfabesine geçiş ciddi bir şekilde kamuda tartışılmaya devam etmiştir. Kazakistan Halkları Topluluğu'nun XII. toplantısında Nursultan Nazarbayev Latin alfabesine ilişkin düşüncesini şöyle açıklamıştır:

“Kazak alfabesini Latin'e geçirme hakkındaki meseleye dönmemiz gerek. Bir zamanlar biz bunu ertelemiştik. Latin alfabesi iletişim alanında yaygın, bunun içinde Eski Sovyet ülkelerinin Latin alfabesine geçmesi boşuna değildir. Uzmanlar yarım yıl içinde meseleyi araştırıp, kesin önerilerini getirmelidir. Elbette ki, bizim bunu aceleye getirmeden, bunun artılarını ve eksilerini incelememiz gerek”.

Latin alfabesine geçen komşu ülkelerin tecrübesinin dikkate alınması gerektiğini de bu toplantıda belirtmiştir. Bunun üzerine Kazak aydınları, siyasetçiler, bilginler görüşlerini bildirmeye başlamışlardır. Son olarak 2012 yılı 14 Aralık'ta Nursultan Nazarbayev “Kazakistan-2050” Stratejisi hakkında halka sesleniş yaparken 2025 yılına kadar Kazak Kiril alfabesinin Latin Kazak alfabesine geçileceğine dair kesin talimat vermiştir (Nazarbayev, 2012: 7). Bu talimat sonrası Latin alfabesine geçiş ile ilgili çeşitli tartışmaları gündeme tekrar getirmiştir. Sonuç olarak Kazak dili ve Dilbilimi Kurumları ve Parlamento tarafından birçok farklı nüshadan oluşan türlü taslaklar teklif edilerek, 26 Ekim 2017 tarihinde 569 no.lu “Kazak Dilinin Alfabesini Kiril'den Latin Alfabesine Geçiş Hakkında” kararı onaylanmıştır. Böylece Kazak tarihi sahnesinde yeni bir önemli kararnameye imza atılmıştır. 2025 yılına kadar kademeli geçiş planı uygulanırken planlanan bu kararın asıl nedenini anlamaya çalışanlar yurtdışı medyalarında da türlü varsayımları sunmuştur.

3.4. Türkçe Konuşan Ülkeler Örnekleri: Azerbaycan, Özbekistan, Türkiye ve Türkmenistan

Bu arada değinmeden geçilmemesi gereken bir başka konu da Kazakistan'ın da üyesi olduğu Türkçe konuşan ve yazan ülkelerin iletişim ve işbirliğidir. Türkçe konuşan ülkelere bazıları 80 yılda dört kez alfabeyi değiştirmiştir. Bu bölümde Türkiye, Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan gibi önceki ve mevcut alfabe reformlarının deneyimlerine dayanarak, bir alfabeden diğerine başarılı bir geçiş için gerekli koşulları belirlemeye amaçlanmaktadır. Hem kültürel hem siyasal tarihi geçmişi benzer ülkelerdeki reform konusundan bahsetmek ve benzer bölgesel politikalara dayanan kararının ardındaki mantığı anlamaya çabalamanın çalışmamıza değer katacağı düşünülmektedir.

Sovyetler Birliği'nin çöküşü sonrasında, eski Sovyet cumhuriyetlerinin Türkmenistan, Özbekistan, Kazakistan, Azerbaycan'ın Rusya'ya karşı ülkelerindeki Rus hükümetinin rolü hakkında çok farklı görüş ve politikalar benimsediğini görülmektedir. Ayrıca, bazı durumlarda, bu politikaların yeni gerçekleri karşılamak için değiştirilmesi gerekmiştir. 1990'larda, tüm Orta Asya Cumhuriyetleri hükümet işlerini öngören dil gerekliliklerini ortaya koyarak, kendi dil yasalarını kabul edip, ulusal dillerinin statüsünü güçlendirmiştir. Özbekistan ve Türkmenistan ile Kafkasya'daki Azerbaycan, Latin senaryosunu kabul etmeye karar vermiştir. İlk kez kendi ulusal politikalarını sürdürme fırsatı verilen bu durumlarda, alfabe değişikliği seçkinler tarafından kolonileşme ve Rusya'dan arındırma olarak kabul edilmiştir (Tanayeva, 2007: 82).

Yanush'a göre de, Orta Asya ülkelerindeki bu latinizasyon arzusunun nedenlerinin Sovyet geçmişinin Kiril alfabesi biçiminde sembolik bir reddetmesi; bağımsızlığın ve modernleşme ve batılılaşmaya bağlılığın gösterilmesi; Latin alfabesinden dünya topluluğuna hızlı giriş yolu olarak görüldüğünü açıklamaktadır (Yanush, 2016: 403). Bağımsızlık ile birlikte, Sovyetleşmeden çıkış ve aynı zamanda bireysel ulus oluşturma, batılılaşma ve modernleşme aracı olarak algılanan bu alfabe değişiminin itici gücü Azerbaycan, Özbekistan ve Türkmenistan'da devletin kuruluşundan itibaren kabul edilmesidir. Bu devletler Kazakistan ile kıyaslandığında, Rus etnik nüfusunun az olduğu ortaya çıkmaktadır (Kimanova, 2011:1022). Örnek olarak incelenen bu ülkeler üzerinde aşağıda daha detaylı bir şekilde durulacaktır.

3.4.1. Özbekistan

1991 yılında Türkçe konuşan ülkelerin liderlerinin ilk zirvesi Türkiye'nin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın insiyatifiyle gerçekleşmiştir. 1993 yılında ise Ankara'da düzenlenen

konferansta Türkçe konuşan devletler Pan-Türkizmin ruh hallerini yoğun bir şekilde yaygınlaştırmak amacıyla, bu devletlerin Latinceye geçişi söz konusu olmuştur. Kiril alfabesini mümkün olan en kısa sürede terk etmeleri ve Romalılaştırılmış alfabeyle geçmeleri önerilmiştir. Bu süreçlerin etkisi altında, Özbekistan'ın liderleri alfabeyle değiştirmeye karar verdiği söylenmektedir (Yanush, 2016: 404).

Özbekistan tarihinde iki defa 1993 ve 1995'te iki yeni Latin alfabesi kabul edilmiştir. Genel olarak ülke nüfusu bu siyasi, sosyal ve ekonomik reformların sağladığı ivme yazı değişikliği fikrine katkıda bulunarak desteklemektedir. Ancak bu desteğe rağmen Latin alfabesine geçiş başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Araştırmacılar Özbekistan toplumunda Rus dilini reddetmenin, Batı değerlerine bir “dönüş” anlamına gelmediğini belirtmektedirler. Ayrıca Latinceye geçiş toplumun Türk dünyasına daha yakın olması için seçilen yeni bir yol olarak değerlendirilmektedir (Kenzhekhanuly, 2018: 141).

1995 yılında kabul edilen Özbekistan dil yasası, Özbek dilini resmi dil olarak tanımlamaktadır. Bunun yanı sıra Özbekistan'daki Dil Yasası, Rus dilinin uluslararası iletişim dili olarak engelsiz kullanımını garanti etmektedir. Özbekistan devlet politikasında 1 Temmuz 1993'e kadar Özbek vatandaşlığını kabul etmeyen herkes yabancı olarak kabul edilip, onların sağlık hizmetleri ve eğitim erişimlerine engellemeler kararı uygulanmıştır. Dolayısıyla bu durum ülkede yaşayan çok sayıdaki Rus etniklerin taşınmasına neden olmuştur. Bu sebeple Latin alfabesine geçiş kararlarında, azınlık gösteren Rusça konuşan nüfus tarafından herhangi bir itiraz bulunmamıştır. Aksine halk tarafından olumlu karşılanmıştır (Dietrich, 2011: 467).

Fakat Özbekistan'daki alfabe reformunun maliyet açısından yetersiz olması nedeniyle krize uğradığı söylenmektedir. Hükümet resmi olarak özel şirketleri projenin gerçekleştirilmesine katılmaya zorlamıştır. Bu zorunluluk toplum desteğinin hızla azalmasına neden olmuştur. Neticesinde hükümet Latin alfabesine geçiş işlerinin tamamlanma tarihini üç kez ertelemek zorunda kalmıştır (Kenzhekhanuly, 2018: 140).

Bugünlerde ülkede paralel olarak iki alfabe kullanılmaktadır. Özbekistan'ın kültürel, bilgilendirici ve bilimsel ortamı Kiril alfabesini işlevsel bir temel olarak kullanmaya devam etmektedir. Kitle iletişim araçlarında alfabenin seçimi editöre bağlıdır, ama basılı metinlerin çoğu gazeteler, dergiler, çok sayıda kurgu ve bilimsel referanslar Kiril alfabesinde yayınlanmaktadır. Eğitim alanında ise Latin alfabesinde ders kitaplarının bulunmaması nedeniyle hem okullarda hem de yükseköğretim kurumlarında eğitim düzeyinde bir düşüş olmuştur. İnternette her iki grafik sistemi de kullanılmaktadır. Çoğu internet sitesi hem Kiril alfabesinden hem Latin alfabesinden oluşmaktadır. Devletin Yönetim dairelerinin internet

sitelerinde ise metinler Kiril alfabesinde yer almasına rağmen, bölümleri veya bireysel yayınların başlıkların Latin harfleriyle yazılmaktadır (Yanush, 2016: 403).

Özbek dilbilimcileri yazı reformunun sadece siyasi sebeplerden kaynaklandığından şikâyet etmektedir ve bu nedenle de reformun başarısız olduğunu vurgulamaktadır. Özbekistan örneğinde, modern iç Özbek siyasi süreçleri yeni alfabe ile ilgili konuları askıda bırakılmıştır. Böylece, devlet tarafından başlatılan ve toplum tarafından geniş çapta desteklenen reformlar artık gereksiz görünmektedir. Ancak, ülkedeki siyasi durumun gelecekte değişme ihtimali mümkün olup, bundan sonra alfabe meselesi yine talep edilen ideolojik bir araç olarak görünme olasılığındandır (Kenzhekhanuly, 2018: 141).

3.4.2. Türkmenistan

Türkmenistan, 1990'da anadilini ilan ederek, 1993 yılında Türkmen Latin alfabesini kabul edip, ulusal dilini uluslararası dil olarak Rusça ile eşit seviyeye koymuştur. Bağımsızlıktan beri Rusça ders veren okulların sayısı % 71 azaltarak, Rusça öğretimini 2002 yılına kadar tamamen durdurma planı yapmıştır (Dietrich, 2011: 470).

1993 yılında Türkmen dilini Kiril alfabesinden Latin alfabesine değiştirmeye ilişkin siyasi bir karar uygulanmıştır. Günümüze kadar Türkmenistan'daki popüler dergiler ve talep edilen kitapların çoğu her iki alfabede basılmaktadırlar. Kiril alfabesi kullanımı ile ilgili resmi bir yasak konulmamaktadır. Ancak Türkmenistan'da Kiril alfabesini kullanan hiçbir internet kaynağı yoktur (Kenzhekhanuly, 2018: 142).

Türkmenistan örneğinde, Latinleşme sürecinin temelde siyasi bir nedeni ve aynı zamanda özel bir amacı bulunmaktadır. Türkmenistan için Latin alfabesi, Rus dilinin hâkim olduğu Sovyet döneminin sonunu simgelemektedir, ancak bu durum dünyaya kapı açan bir yol olduğu anlamına gelmemektedir. Siyasi tarafsızlığın resmen ilan edildiği durumlarda, Türkmenistan'daki Latin alfabesi, eşsiz devlet ideolojisinin oluşumuna yönelik stratejinin bir parçası haline gelmiştir. Türkmen dilinin Latinleşmesi, siyasi, dini ve kültürel açıdan, Latin alfabesinin statüsünün bunların hepsinden arınmış olabileceğinin kanıtı olabilmektedir (Kenzhekhanuly, 2018: 142).

3.4.3. Azerbaycan

Sovyetler Birliği'nin bir parçası olan ve Türkçe konuşan ülkelerden sadece Azerbaycan Latin alfabesini tamamen benimsemiştir. Batı ve Doğu kavşağında bulunan Azerbaycan'da dünya devrimi fikirlerinin hayata geçirilmesi Sovyetler Birliği'nin çöküşü ardından başlatılmıştır. 25 Aralık 1991 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti'nin “Azerbaycan grafiklerinin Latin grafikleriyle yenilenmesine ilişkin” Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanun

Rus egemen bölgesinden ve Rus kültürel etkisinden çıkışının bir sembolü olarak değerlendirilmektedir. Yerli nüfusun % 90'dan fazlası Azerilerden oluşan bu ülkede Latin alfabesine geçiş konusunda herhangi bir itiraz durumu yaşanmamıştır. Yeni kurulan Türk ülkeleri arasında Azerbaycan coğrafi ve manevi açıdan Türkiye'ye en yakın ülkedir. Bazı araştırmacılar, bu nedenle, Azerbaycan'ın hafifçe uyarlanmış bir Türk alfabesini kabul ettiğini belirtmektedir. Siyasi ve ekonomik açıdan sıkıntılı olan 1990'larda Azerbaycan'da Kiril alfabesinin yanı sıra Latin alfabesi de kullanılmaktaydı. Ayrıca sokaklardaki kitle iletişim araçları ve işaretler farklı alfabelerin bir karışımı şeklinde kullanılmıştır. Bu durum özellikle Rus gazetelerinde Latin alfabesi yazı reformunun başarısızlığı olarak eleştirilmiştir. 2001 yılında ise Geidar Aliyev Latin alfabesini desteklemek amacıyla önlemler alarak, Kiril alfabesinin kullanımını 2002'den itibaren yasaklamıştır. Bu alınan karar Azerbaycan nüfusunun çoğunluğu için, yeni alfabe sömürge tarihinden ayrılmanın, dünya topluluğuna girişin ve dinamik gelişiminin bir simgesi olarak tanıtılmaktadır. Azerbaycan örneği, Kiril alfabesinden Latin alfabesine nispeten başarılı bir geçiş için elverişli bir temel oluşturan tarihsel deneyimin ve dilsel, sosyal, iç ve dış politik faktörlerin benzersiz bir birleşimidir (Kenzhekhanuly, 2018: 139).

3.4.4. Türkiye

Türkçe konuşan ülkelerle kıyaslandığında ekonomik açıdan ileride olan Türkiye'nin Latin alfabesine geçiş tecrübesin araştırmacılar başarılı yazım reform örneği olarak değerlendirmektedir. Ayrıca Türkiye'nin Latin alfabesini benimseme kararının ideolojik nedenlerle belirlenip, ülkenin siyasi modernizasyonunu, yeniden yönlendirilmesini ve sosyal yeniden yapılandırılmasını amaçlayan açıkça dile getirilmiş bir planın parçası olduğu belirtilmektedir. Bu başarılı geçiş sıklıkla bir devlet politikası olarak Latinleşmeyi Türkiye'nin ekonomik ve siyasi gücü ile ilişkilendirmektedir.

Türkiye'de alfabe reformu 1 Kasım 1928 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Mustafa Kemal'in kararıyla Arap harflerinden Latinceye geçişe ilişkin "Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanunu" kabul edilmiştir. Kısa bir süre içerisinde gerçekleşen Latin alfabesine geçiş reformu günümüzde başarılı bir örnek olarak bilinmektedir. Bazı araştırmacılar, bu yazı devriminin aceleye getirilen bir karar olmasından dolayı eleştirip, dilin bazı harflerinin kaybolduğunu ileri sürse de, bazıları Türkiye'deki alfabe reformu gerçekleşmeden önce, türlü bilimsel ve sosyal incelemeler yapıldığını, başarılı reformu elde etmek amacıyla toplumda millet mektepleri açılıp, bu kararın hem planlı hem bilinçli stratejiler izleyerek geldiğini vurgulamaktadır (Kayıran ve Metintaş, 2009: 25).

Günümüzde Türkçe konuşan memleketler Türkiye tecrübesin örnek olarak almaktadır. Massansalvador'a (2010:8) göre, Türk siyasi modeli yeni Orta Asya cumhuriyetleri için ideal görülmektedir. Orta Asya ülkelerinin egemenliğe kavuşması sonrasında, birkaç komşu devlet bu bölgede belirli bir etkiye sahip olmaya devam etmiştir. Onlardan belirleyici bir örnek olarak tanınan ve doksanlı yıllarda bir ekonomik genişleme ve belirli bir siyasi maceracılık dönemi yaşayan Türkiye olmuştur. Hem kültürel hem tarihi bağı olan Türkiye, Orta Asya'nın yadsınamaz çekiciliğini sunmuştur. Potansiyel olarak Orta Asya devletleri inşası sürecinde yardımcı olabilecek yeni yönetici sınıfın daha fazla dikkatini çeken Türkiye'nin etkisi olduğu vurgulanmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti doksanlı yılların başında Türk dünyası birliği arayışı içinde tüm Türk Cumhuriyetlerinde aynı alfabeyi kullanma teklifinde bulunmuştur. Ancak ortak Türk dili oluşturma gayretlerine bir tek Azerbaycan olumlu dönmüştür. Türk bilim adamları, Türkiye ve Türk halkları arasındaki ortak dil Türkiye Türkçesi olması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca ne kadar başarılı olup olmadığı konusunda dış politikaya bağlı olduğu, özellikle Rusya ve Çin ile ilişkilerini geliştirmesi gerektiği belirtilmektedir (Kutalmış, 2004: 15).

Kazakistan'ın Latin alfabesine geçişine ilişkin kararına destekte bulunan ülkelerden biri de Türkiye'dir. Kazakistan'ın çoğunlukla Türkiye kıyasıyla hareket etmesi iki ülke arasındaki bağı kuvvetlendirmektedir. "Kazakistan ve Türkiye ezelden terekese bir, kökü aynı kardeş ülkelerdir. Eski tarihi kaynaklar, dil ve din ortaklığı daha da yakınlaştırmaktadır" (Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği, 2012: 7). Kazakistan'ın bağımsızlığını ilk olarak tanıyan ülkenin Türk Dünyasının o dönemdeki bağımsız tek devlet kardeşi Türkiye olduğunu herkes bilmektedir. Kazak ve Türk halkları arasındaki derin tarihi ve kültürel ilişkilere dayanarak kurulan işbirliği karşılıklı anlayış ve yarar temelinde gelişmektedir.

Günümüzde bu iki ülke arasındaki işbirliği çok alanlı formatta: Birleşmiş Milletler Teşkilatı, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, İslam İşbirliği Teşkilatı, Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı Türk Dili konuşan Ülkeler Kültür Bakanları Konseyi – TÜRKSOY ve diğer ortaklıklar çerçevesinde başarıyla gelişmektedir. Ayrıca tarihi ortak, kültürü aynı, Türk dili konuşan devletler arasında kültürel ilişkilerle birlikte ekonomik ilişkileri geliştirmeyi amaçlayan Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin kuruluşu büyük bir olay olarak tarihte yer almaktadır (Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği, 2012:15). Kazakistan'ın Latin alfabesine geçiş kararın Türkiye tarafı desteklemektedir. Türk akademisyenleri, Kazakistan'ın Latin alfabesine geçişinin Türk halkları arasında edebiyat alanındaki ilişkileri daha da yakınlaştıracığına vurgu yapmaktadır.

3.5. Kazakistan'ın Latin Alfabesine Geçiş Nedenleri

Kazak alfabesinin Kiril'den Latin alfabesine değiştirme konusu Kazakistan'ın bağımsızlığını kazanmasından itibaren gündemindedir. Fakat, devlet kuruluşunda alfabe değişimi yapmaya hazırlık olmadığı ve ayrıca siyasi bakış açısından bakıldığında, Kuzeyindeki komşusuna karşı radikal davranmaktan uzak durmayı seçtiği görülmektedir (Cameron, 2016: 121). O zamanlardaki eski Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in amacı ulusal kimlik oluşturma gündeminin bir parçası olarak dil reformları konusundaki söylemleri, Kazak milliyetçisinin ülkeyi Rusya'dan uzaklaştırmasına yönelik provakasyonlarına yanıt vermemek olmuştur. Ayrıca “Kazak” etnik kimliğinden ziyade bağımsız Kazakistan'ın “Kazakistan” sivil kimliğini tanıtan bir söylem kabul edilmesini tercih etmiştir. Bu siyasi hareketi diğer Sovyetler Birliğinden ayrılan Cumhuriyetler bakışı ve pozisyonundan farklı bir mevzuatla yola koyulmuştur. Bu fark, Kazakistan'ın sömürge sonrası ulus inşası etrafındaki söyleminin, Ruslar da dâhil olmak üzere tüm etnik gruplara karşı nasıl dostane görünmesi gerektiğini anlamak için esastır (Yergaliyeva, 2018: 25).

Kazakistan Cumhuriyetinin 2025 yılına kadar Latin alfabesine geçme kararını almasının asıl sebebi nedir? Bu bölümde, sorumuzu cevaplamayı ve her bakış açısından analiz etmeyi amaçlanmaktadır. Latin alfabesine geçişiyle ilgili kararnameye gelme nedenleri hakkında yapılan araştırmalarda türlü varsayımlar bulunmaktadır. Bu varsayımlar revize edilerek küreselleşme, siyasi, ekonomik nedenleri olmak üzere üç başlığa ayrılarak incelenebilir.

3.5.1. Küreselleşme ve Modernleşme Yönleri

Kazakistan devlet politikasında Latin alfabesine geçiş, ülke ekonomisini modernleştirmek için uygulanan bir araç olarak sunulmaktadır. Devletin Latin Alfabesine geçiş politikası Kazak toplumunu daha modernize edeceği, bilgi teknoloji diline yakınlaştıracığı öngörülmektedir. Bilgi ve teknolojik yakınsama kaçınılmaz olarak tüm bilginin farklı cihazların ekranlarına aktarılacak bir dijital akışa dönüştürülmesine yol açmaktadır. Bilgi teknolojisi açısından en kullanıcı dostu olan Latin alfabesi, devlet dilinde içerik genişletme ve geliştirme için elverişli koşullar yaratmaktadır. Dolayısıyla Kazakistan'ın dünyada yeni vizyonunun oluşmasına, Kazak dilinin Latinizasyonunun uluslararası arenadaki varlığını ilerletmeyi planladığı yollardan biri olduğunu söylenmektedir. Batı araştırmacıları bu modernleşme argümanı hakkında, Nazarbayev'in kamuda akıcı üç dil politikasından bahsederek olumlu desteklemektedir. Ayrıca Kazak dilinin Latinizasyonu Batı'ya daha fazla dilsel bağlantı kurma niyeti olarak değerlendirilmektedir (Yergaliyeva, 2018: 3). Kazhybek,

alfabe reformu konusundaki beyannamesinde, Latin alfabesinin tercih edilmesinin nedeni küreselleşme yolu olarak açıklamaktadır. Ayrıca Latin grafikasının küreselleşme grafikasına dönüştüğünü ve yeni teknolojideki niteliksel başarıların anahtarı olarak görüldüğünü vurgulamaktadır. Dünya alanına başarılı uyum sağlamanın yolu olarak nitelendirmektedir (Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü, 2017:124). Çünkü eğitim, bilim ve üretim alanına giren yeni teknolojilere Latin alfabesi aracılığıyla erişilmektedir. Dolayısıyla, bilgi çağında internete hâkim olan Latin grafikleridir. Böylece Latin’e geçiş uluslararası bilgi alanına erişimi kolaylaştırmaktadır.

Alfabe değişikliklerine genellikle yeni alfabenin modernleşme ve teknolojik avantajları lehine argümanlar eşlik etmektedir. Kazak dilinin Latinleşmesini destekleyenler, bilgi teknolojilerinin, internetin ve küresel yazılı iletişimin temel grafikleri olan Latin alfabesinin devletin dil gelişimini destekleyeceğine inanmaktadır. Kazak Kiril alfabesi, harf sayısı nedeniyle bir bilgisayar klavyesindeki kullanım için uygun değildir. Dolayısıyla, elektronik iletişimde (e-posta, SMS) isteğe bağlı olarak Latin alfabesi kullanılmaktadır (Kenzhekhanuly, 2018:145).

Teknik uzmanlar, internet istesi adreslerinin kesme işaretlerine, Twitter hashtag'lerine ve giriş bilgileri, şifreler ve e-posta adresleri gibi diğer sayısallaştırılmış formlara izin vermediğini belirtmişlerdir. Fakat yetkililer, mobil teknoloji ve etkileşim ile uyumluluğunu göstererek, kesme işaretli alfabeyle haklı göstermeye çalışmaktadır (<http://www.anthropology-news.org/index.php/2018/11/23/putting-an-end-to-the-rain-of-apostrophes/>, erişim tarihi 02.04.2020). Bazıları “ulusal manevi sömürgeleştirmeden kurtulma yolunun Latin alfabesine geçişle başladığını iddia edmektedir. Simgesel Q harfi uluslararası markalaşmayı da güçlenmektedir. Andrew Graan'a göre, devletin eylemleri, ulusal temsilciliklerin dolaşımı üzerinde elverişli kontrol yoluyla mobil sermayeyi çekme umuduyla “hayali turizm ve uluslararası yatırımcılar topluluğu” na odaklanmaktadır. Latin alfabesinin kullanımının çoğunluğunu şirket adları ve markalı ürünler oluşturmaktadır. Reklam verenler genellikle Latin olmayan komut dosyalarında çeşitli etkilemeler için Latin harflerini kullanmaktadır. Bu şirketlerin genellikle ulus-devletin kendisi ve onun Qazaq Air, Qazkom ve Qazaq Banki gibi dikkate değer Q'ları için bir tür isim içermesi dikkat çekicidir.

3.5.2. Siyasi Yönleri

Hükümet defalarca Kazakçanın Latinceye geçişinde hiçbir şekilde siyasi anlam aranmaması gerektiğini ve Rus etkisinden kaçmak anlamına gelmediğini vurgulamaktadır. Ayrıca, hükümet tüm nüfusun İngilizce, Kazakça ve Rusça dillerinde akıcı konuşan “üç dilli”

toplum oluşturma politikası olduğunu hatırlatmaktadır (https://insamer.com/tr/orta-asya-raporu-donusum-surecinde-turk-cumhuriyetleri_1743.html, erişim tarihi: 24.03.2020).

Ancak Latin alfabesine geçiş kararının altında gizli olarak izlenen siyasi amaçsal ideoloji bulunduğu varsayımı medyada çok tartışılmaktadır. Yabancı kitle iletişim araçlarında Kazakistan'ın alfabe reformu ulusal kimliğini güçlendirme çabası olarak belirtilmektedir. Ayrıca Kazak dilinin toplumda "Ruslaştırılmadan" kurtarılmasının, Rus etkisinden çıkış yolu olarak yorumlanmaktadır. Yergaliyeva (2018: 23) kendi makalesinde, Kazak etnik kimliğini ulusun farklı sosyal, politik ve ekonomik yaşam düzeylerine yükselten kurumsal çerçeveyi araştırarak, Latin alfabesine geçiş eğiliminin en makul sebebi olduğunu belirtmektedir. Çünkü dil reformu ile ilgili kurumsal reformlar, Kazakistan'ın ulusal kimlik inşasında esastır. Dolayısıyla, Kazak dilinin Latin alfabesine geçişi, Kazakistan'ın ulusal kimliğini kesinleştirmesinde bir platform inşa eden rasyonel bir karardır. Modernleşme altında bulunan bu siyasi ideoloji içeren içgüdülerin kamuda Rus kültürünü, dilini zayıflatmasına sebep olması beklenmektedir. Kazakistan'daki Rus dilinde konuşanların sayısının azalacağına ve her zaman gölgede kalan Kazak ulusal kimliğinin güçlenmesine bir ortam yaratacağına inanılmaktadır. Çünkü diğer Sovyetler Birliği ülkeleri arasında Kazakistan sürekli olarak Rusya'nın paternalist radarı altında olmuştur.

Pirchner (1982), Rusya'nın Sovyetler Birliği'nin topraklarını yeniden birleştirmek için hala bir gündemi olduğunu düşünmektedir. Kazakistan, Kiril alfabesinde Kazak dili ve resmi dil olarak Rus dili gibi "Sovyet" geçmişinin kalıntılarını tutmaya devam ederse, yine Rusya tarafından siyasi olarak sömürülme riskiyle karşı karşıya kalacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla, Kazakistan'ın hareketinin siyasi bağımsızlığını koruma amacı da bulunmaktadır. Çünkü Kazakistan'ın bağımsızlık sonrasındaki pozisyonu güçlü bir dil, ulus ve bölge sütununa dayanarak inşa etmektir.

Genel olarak Kazakistan'ın dış politikası çok yönlü bir stratejiye dayanmaktadır. Ülke, güçlü komşularıyla (Rusya, Çin), ABD ve Avrupa Birliği ile sıcak ve yakın ilişkileri desteklemektedir. Avrupa ve Asya arasında yer alan Kazakistan Konfüçyüs'çülük, Ortodoksluk ve İslam merkezlerinin sınırındadır. Kazakistan, "Avrupa'ya Giden Yol" adlı bir Devlet Programına sahip olan tek eski Sovyet Cumhuriyetidir. Bu programın amacı, Kazakistan'ı önde gelen Avrupa ülkeleriyle yeni bir stratejik ortaklık seviyesine getirmektir. Esasen, ülkenin ideolojik yapıları coğrafyayla sınırlı değildir. Kazakistan dünya toplumunun bağımsız bir üyesi olmayı hedeflemektedir. Kazakistan Rus "alfabe alanını" terk etme ve doğrudan küresel ortama bağlı kendi bilgi ve kültür alanının oluşumunu başlatma arzusundadır. Uluslararası ve dinler arası barış ve siyasi istikrar, devletin iç politikadaki en

önemli öncelikleridir. Son derece karmaşık bir yapıya sahip birçok etnik gruptan oluşan bir toplumda istikrar, hassas ulusal ve dil politikası konuları dâhil olmak üzere devletin dengeli iç ve dış politikası sayesinde mümkün olmuştur. Aynı zamanda, iç politikadaki ihtiyat, ulusal ve devlet kimliği belirsizliğinin sürdürülmesine neden olmuştur. Kazakistan adını taşıyan ülke, sadece resmi Kazak diline dayanan “Kazak” devlet kimliğini ilan edemez. Aynı zamanda, “Kazakistan” kimliği, Rus dilini kullanmasının bir sonucu olarak yavaşça oluşturulmaktadır. Mevcut haliyle devlet dili, sivil kimliğin temeli olmaya uygun olmayıp modern bir insanın temel iletişim gereksinimlerini karşılayabilecek bir iletişim aracına dönüştürülmelidir (Kenzhakhanuly, 2018: 146).

Kültür bilimcisi Murat Auezov, bu alfabe reformunu farklı devletlerde yaşayan Türk halklarının dilsel ve kültürel birleşmelerinin bir yolu olarak değerlendirmektedir. Latince metnin çok çaba sarf etmeden okunabildiğini savunan argümanları ileri sürerek, dil reformunun Jeopolitik bir karar olmadığını vurgulamaktadır. Kazak yazı dili reformunun, Kiril alfabesinin tamamen reddedilmesi anlamına gelmediğini belirtmektedir (Zhaisanbayeva, 2018: 20).

Kazakistan’da tanılan siyasetçi Aydos Sarım’a göre, daha önce, jeopolitik baskı göz önüne alındığında, ülkenin iç anlaşmazlıkları olduğu için, Latin alfabesi konusu gündeme gelmemiştir. Bu kadar uzun süredir beklemenin aslında büyük bir suçluluk olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca yabancı bir devletin çıkarlarını ulusal olanların üstüne koymanın sonlandırılması gerektiğine vurgu yapmaktadır (<https://informburo.kz/stati/perehod-na-latinicu-chto-dumayut-obshchestvennye-deyateli-o-reforme-kazahskogo-yazyka.html>, erişim tarihi: 07.05.2020). Burada yabancı ülke olarak kastettiği Kazakistan’ın Kuzey komşusudur. Hükümetin Latin’e geçiş kararının hiçbir şekilde siyasetle ilgisinin olmadığına yönelik konuşmalar yapmasına rağmen hem yerel hem yabancı ülkelerde, uzmanlar Latin reformunun altında gizli bir siyasi amacın yattığını yorumlamaktadır.

3.5.3. Ekonomik Yönleri

Alfabe reformun siyasi yönleri dışında ekonomik maliyetin hesaplamak önemlidir. Kazakistan hükümeti Latinleşme sürecinin maliyeti konusunda endişe etmeyip, bedelin 300 milyon dolar olduğunu tahmin etmektedir. Latin alfabesi etkili bir pazarlama aracı olduğunu kanıtlayıp, Kiril alfabesinin kullanıldığı toplumlarda ticaretin itici gücü olarak hizmet etmektedir. Örneğin, Rus pazarlamacılar tarafından yapılan çalışmaların sonuçları, ürün adının Latin harfleriyle yazılmış olması durumunda bu ürüne müşteri bağlılığının daha yüksek

olduğunu, bir markanın Kiril yazımının ise genellikle düşük kaliteli bir ürün algısı yarattığını ortaya koymuştur (Kenzhekhanuly, 2018: 147).

Latin alfabesinin üç aşamadan oluşan yedi yıllık geçiş sürecinin maliyeti devlet medyasının bilgilerine göre, hükümetten ayrılan bütçesi yaklaşık 218 milyar tengedir⁵ (664 milyon \$). Bu miktarın yaklaşık % 90'ı, Latin alfabesindeki ders kitapları dâhil olmak üzere eğitim programlarına tahsis edilmektedir. Ayrıca Kiril harflerini Latin harflerine dönüştürmek için bir bilgisayar programı geliştirmeye yaklaşık 166 bin dolar eşdeğeri, lise öğretmenlerinin niteliklerini yükseltmeye 33,2 milyon dolar ve popüler ve etkili blogcularının türlü kampanyalar düzenleyerek kamuda propaganda yürütmesine 1,4 milyon dolar devlet bütçesi ayrılacağı varsayılmaktadır. Ancak bazı ekonomistler, hükümetin bu bütçede bahsedilen maliyetleri değerlendirme konusunda zorlanmaktadırlar (<https://www.bbc.com/russian/vert-cap-43988796>, erişim tarihi: 03.05.2020). Dilbilim Enstitüsü'nün araştırmasına göre, bir faaliyet alanı için ortalama yıllık maliyet miktarı, seri olarak üretilen sözlüklerin ve diğer ders kitaplarının maliyeti hariç, yılda iki yüz elli milyon tenge olarak belirlenmiştir. Ayrıca devletin mevcut ekonomik durumunun, iç politikasında yeni bir atılım yapacak reformlar gerçekleştirmeye hazır olduğu söylenmektedir (Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü, 2017: 43).

Yeni Kazak Latin alfabesine geçişin ele alınan politik, ekonomik, küreselleşme nedenleri dışında kültürel, dilsel, sosyal faktörlerinden oluşan nedenleri de bulunmaktadır. Çünkü nihayetinde Kazak alfabe reformu kamusal yaşamın tüm alanlarını kapsayarak, manevi ve kültürel düzeyi, hatta insanların sosyal psikolojisini etkileyebilmektedir.

3.6. Kazak Latin Alfabesinin Taslak Projeleri

Kazak devletinin Latin alfabesine geçişi demokratik bir şekilde reform etme tutumundadır. Dolayısıyla yeni Kazak Latin alfabesi kabul edilmeden önce topluma sunulan taslak çalışmalarından bahsetmekte fayda var. Çünkü bu devletin bir reform uygulamasında topluma danışma ve kamuoyunu önemseme durumunun hangi seviyede olduğunu öğrenmeye olanak tanıtılmaktadır. Bu bakışla Kazakistan toplumunda Latin alfabesi projelerinin çok tartışılan bir konu olduğu söylenebilir. Seçime sunulan çeşitli Latin Kazak alfabesi tasarım tekliflerinden A. Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü'nün dil uzmanları taslak çalışmaları arasından 3 proje ele alınmaktadır. Onlar *Ağustos Projesi (Tablo 3.3.)*, *Eylül Projesi (Tablo 3.4.)* ve *Ekim Projesi (Tablo 3.5.)* olarak halka sunulmuştur. Taslak projeleri, toplumu bilgilendirme ve alfabe seçim prosedürüne kitlesel bir karakter kazandırmakta, hem dijital

⁵ Kazakistan'ın para biriminin adı (y.n.)

medyayı hem de geniş bir okuyucu kitlesine sahip, ülkenin en popüler "Egemen Qazaqstan" gazetesinin bir aracı olarak kullanılmıştır (Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü, 2017: 19).

Tablo 3.3. Kazak Latin Alfabesinin Ağustos Projesi

№	Yeni Latin Kazak Alfabesi	Kiril Kazak Alfabesi	№	Yeni Latin Kazak Alfabesi	Kiril Kazak Alfabesi
1	A a	А а	17	D d	Д д
2	Ä ä	Ә ә	18	O o	О о
3	B b	Б б	19	Ö ö	Ө ө
4	V v	В в	20	P p	П п
5	G g	Г г	21	R r	Р р
6	Ğ ğ	Ғ ғ	22	S s	С с
7	D d	Д д	23	T t	Т т
8	E e	Е е	24	W w	У у
9	J j	Ж ж	25	U u	Ү ү
10	Z z	З з	26	Ü ü	Ү ү
11	Y y	Й й	27	F f	Ф ф
12	K k	К к	28	H h	Х х
13	Q q	Қ қ	29	Ş ş	Ш ш
14	L l	Л л	30	I i	Ы ы
15	M m	М м	31	İ i	І і
16	N n	Н н	32	C c	Ч ч

Kaynak: Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü, 2017: 19

Bu Ağustos Projesi Türk Konseyi tarafından kabul edilen ortak alfabe esnasında düzenlenmiştir. Ancak yazı kurallarına uymaması sebebiyle çoğunluk tarafından kabul edilmeyerek bu projenin daha da geliştirilmesi gerektiği kararı alınmıştır. 11 Eylül 2017 tarihinde yeni alfabe projesi medya aracılığıyla topluma sunulmuştur. Kazak Latin Alfabesinin Eylül projesi Avrupa ülkeleri alfabelerinde sık karşılaşılan digraflarlardan⁶ oluşmaktadır. Ancak bu alfabe Kazak dili ve dilbilimi kurumları uzmanları, akademisyenler, siyasetçiler, sivil toplum kurumları temsilcileri ve halk tarafından büyük tepki ile karşılanmıştır. Bu alfabenin doğru okuma ve yazmayı zorlaştırdığı gibi Kazak milli seslerinin bozacağı, kullanışsız olacağı ileri sürülerek eleştirilmiştir (Otyzbay, 2019: 201).

⁶Tek sese iki harften oluşan işaret (y.n.)

Tablo 3.4. Kazak Latin Alfabesinin Eylöl Projesi

№	Yeni Latin Kazak Alfabesi	Kiril Kazak Alfabesi	№	Yeni Latin Kazak Alfabesi	Kiril Kazak Alfabesi
1	A a	А а	17	R r	Р р
2	B b	Б б	18	S s	С с
3	D d	Д д	19	T t	Т т
4	E e	Е е	20	U u	Ұ ұ, У у
5	F f	Ф ф	21	V v	В в
6	Ğ ğ	Г г	22	W w	У у
7	H h	Х х, Һ һ	23	Y y	Ы ы
8	İ i	І і, И и	24	Z z	З з
9	J j	Й й	1	Ae ae	Ә ә
10	K k	К к	2	Oe oe	Ө ө
11	L l	Л л	3	Ue ue	Ү ү
12	M m	М м	4	Ch ch	Ч ч
13	N n	Н н	5	Gh gh	Ғ ғ
14	O o	О о	6	Ng ng	Ң ң
15	P p	П п	7	Sh sh	Ш ш
16	Q q	Қ қ	8	Zh zh	Ж ж

Kaynak: Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü, 2017: 20

Eylöl projesi, her sesi bir harf karşılığıyla gösteren proje tasarımcıları tarafından ideal bir fonetik alfabe olarak değerlendirilmektedir. Öğretim açısından kolaylık gösteren alfabedeki **Ae, Oe, Ue, Ch, Gh, Ng, Sh, Zh** digraflar Kazak dilinin yazım yönergesine uymaması nedeniyle toplum tarafından reddedilmiştir. Ayrıca bu tür işaretlerin harf kalabalığı oluşturduğu ve sadece bilgisayar teknolojisine uyum sağladığı düşüncesiyle uzmanlar tarafından eleştirilmektedir (Karadayı, 2018: 9).

Bu digraflardan oluşan yeni Kazak Latin alfabesinin toplum tarafından kabul edilmemesi sebebiyle 11 Kasım 2017 tarihinde halka yeni alfabe nüshası sunulmuştur.

Tablo 3.5. Kazak Latin Alfabesinin Ekim Projesi

№	Yeni Latin Kazak Alfabesi	Kiril Kazak Alfabesi	№	Yeni Latin Kazak Alfabesi	Kiril Kazak Alfabesi
1	A a	А а	17	N' n'	Ң ң
2	A' a'	Ә ә	18	O o	О о
3	B b	Б б	19	Ö' o'	Ө ө
4	D d	Д д	20	P p	П п
5	E e	Е е	21	Q q	Қ қ
6	F f	Ф ф	22	R r	Р р

7	G g	Г г	23	S s	С с
8	G' g'	Ғ ғ	24	S' s'	Ш ш
9	H h	X x	25	C' c'	Ч ч
10	I i	I i	26	T t	Т т
11	I' i'	И, и	27	U u	Ү ү
12	J j	Ж ж	28	U' u'	Ү ү
13	K k	К к	29	V v	В в
14	L l	Л л	30	Y y	Ы ы
15	M m	М м	31	Y' y'	Ү ү
16	N n	Н н	32	Z z	З з

Kaynak: Baitusunuly Dilbilim Enstitüsü, 2017: 21

Ekim Projesi bilgisayar klavyesi temelinde “apostroflu şekilde” tasarlanmıştır. Dilbilim Enstitüsünün sunduğu bu proje toplum tarafından yine birçok eleştiriye uğramıştır. Kazak Türkçesinin diğer Türk lehçelerinden uzaklaşacağı ve öğretimde zorluklar meydana geleceği tartışılmaktadır. Bilim adamları bu taslak projelerdeki digraf ve kesme işaretlerinin Kazak dilindeki anonim sürümleri sağlamada zorluklar yarattığını ve ayrıca yazı yöntemine uymadığını vurgulamaktadır (Karadayı, 2018: 11).

Alfabe tasarımcıları Eylül ve Ekim Projelerindeki digraflar-kesme işaretleri kullanım avantajları olarak, dijital bilgi teknoloji çağında standart bir QWERTY klavyenin kullanışlı olmasını belirtmektedir. Yeni grafikler için ek programlar indirilmeden hemen herhangi bir bilgisayara uyumlu olması açısından proje çalışanları avantajlı olduğunu savunmaktadır. (Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü, 2017: 23).

Halka sunulan Kazak Latin Alfabe taslak projelerine kamunun büyük tepkisinin hükümetin halka danışmadan yeni sistemi piyasaya sürmesi olduğu düşünülmektedir. Yabancı uzmanlar, bu alfabe konusundaki ortaya çıkan durumu hükümetin karar alma sürecinde, kamu yararının ihmal edildiğinin bir göstergesi olduğu söyleyerek eleştirmektedir (<http://www.anthropology-news.org/index.php/2018/11/23/putting-an-end-to-the-rain-of-apostrophes/>, erişim tarihi: 02.04.2020).

Meydana gelen bu eleştirel tartışmalar sürerken “Bilim Adamları Birliği” Nazarbayev adına Kazak Latin alfabesi hakkında bir “açık mektup” yazmışlardır. Mektuba toplam 16 bilim adamı tarafından imza atılmıştır (<http://ult.kz/post/galymdar-latyn-alipbiine-katysty-nazarbaevka-ashyk-khat-zholdady>, erişim tarihi: 03.05.2020). Neticesinde, 19 Şubat 2018 tarihinde onaylanan 539 no.lu Kararname’ye Ek olarak 637 no.lu yeni Kazak alfabesinin mevcut "yasal versiyonunu" onaylanmıştır. Onaylanan son Yeni Kazak Latin Alfabesi aşağıdaki gibidir:

Tablo 3.6. Onaylanan Yeni Kazak Latin Afabesi

№	Yeni Latin Kazak Alfabeti	Kiril Kazak Alfabeti	№	Yeni Latin Kazak Alfabeti	Kiril Kazak Alfabeti
1	A a	А а	17	N' n'	Ң ң
2	A' a'	Ә ә	18	O o	О о
3	B b	Б б	19	Ö' o'	Ө ө
4	D d	Д д	20	P p	П п
5	E e	Е е	21	Q q	Қ қ
6	F f	Ф ф	22	R r	Р р
7	G g	Г г	23	S s	С с
8	G' g'	Ғ ғ	24	T t	Т т
9	H h	Х х	25	U u	Ұ ұ
10	I i	І і	26	U' u'	Ү ү
11	I' i'	И и, Ы ы	27	V v	В в
12	J j	Ж ж	28	Y y	Ы ы
13	K k	К к	29	Y' y'	Ү ү
14	L l	Л л	30	Z z	З з
15	M m	М м	31	Sh	Ш ш
16	N n	Н н	32	Ch	Ч ч

Kaynak: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/U1800000637>, erişim tarihi: 05.03.2020.

Fakat günümüzde ulus aydınları son onaylanan Latin alfabesi versiyonunda ihmaller var olduğunu öne sürmektedir. Filoloji Doktoru, Profesör Sherubai Kurmanbayuly'na göre, amaçlı, sistematik, iyi organize edilmiş bir çalışmanın, bu dilin üstesinden gelmesine, sorunu doğru bir şekilde çözmeye, ulusal dilin prestijini yükseltmek için asıl hedefe ulaşmaya izin vereceğine vurgu yapmaktadır. Mevcut alfabe durumunun daha da geliştirilmesi gerektiğine katılarak, alfabede eksiklikler olduğunu belirtmektedir (<https://informburo.kz/kaz/latyn-lpbin-zady-nsasy-tay-da-zgeru-mmkn-zbek-trk-zerbayzhan-zhne-aza-lpbi-anshalyty-sas.html>, erişim tarihi: 07.04.2020). Şubat 2018'de ortaya çıkan yeni alfabe versiyonu beklenmeksizin halka sunulması, vatandaşların sosyal medyadaki tepkisi sonrası devletin düzeltmeye çalıştığı çabası olarak yorumlanmaktadır. Milliyetçiler bunu anti-empyralist bir hareket olarak çerçevelendirmektedirler (<http://www.anthropology-news.org/index.php/2018/11/23/putting-an-end-to-the-rain-of-apostrophes/>, erişim tarihi: 02.04.2020).

27 Ağustos 2018 yılında 28 Kazak ulusun aydınları “Qazaq Üni” gazetesinde, “Kazakistan Cumhuriyeti Başbakanı, Kazak alfabesinin Latin alfabesine geçiş Ulusal Komisyonu Başkanı Bakhytzhan Sagyntayev dikkatine” notu ile yeni bir “Açık Mektup” yazıp yayınlamışlardır. Mektupta Kazak dilinin fonetik özellikleri ve kazak dilinin ulusal temelini koruması gerektiğini savunmaktadır. Daha önce alfabe hakkında açık bir mektup

yazan 17 akademisyenin temel talebi bu Kazak seslerini koruması amacıyla olduğunu bir daha hatırlatmaktadırlar (<https://qazaquni.kz/2018/08/27/89127.html?sait=kk>, erişim tarihi: 07.04.2020).

21 Ekim 2019 tarihinde Kazakistan Cumhurbaşkanı Kassym-Zhomart Tokayev Twitter’da Latin alfabesindeki ihmalleri ortadan kaldırma talimatı verdiğini açıklamıştı.

“Alfabeyi Latin alfabesine dönüştürme tarihi kararının alınmasından bu yana neredeyse iki yıl geçti. Ancak yazı tipimizde hala boşluklar var. Dilbilimcilerin yeni alfabeyi geliştirmeleri gerekir. İlgili talimatları Kültür ve Spor Bakanı A. Raimkulova'ya verdim. Önümüzde çok iş var”⁷

Dolayısıyla ileride Latin Alfabesinin son onaylanmış haline birkaç değişiklikler eklenmesi varsayımı bulunmaktadır. Dilbilim Enstitüsü Müdür Yardımcısı Sarsenbay Kulmanov değişikliklerin **sh** ve **ch** digraflar konusunda olduğunu belirterek, bunların yerine tek harfli karakterler kullanma ihtimali bulunduğunu yorumlamaktadır. Ayrıca, bu enstitünün müdürü Erden Kazhybek, medyadan nihai versiyonun kabul edilmesinden önce işaretleri Latin alfabesiyle değiştirmemek için acele etmemeye davet etmektedir. Bugüne kadar değişmiş tabela ve diğer tüm yazılar konusunda endişelenecek bir durum olmadığını belirtmektedir (<https://rus.azattyq.org/a/kazakhstan-almaty-streets-latin-alphabet/30304801.html>, erişim tarihi: 09.05.2020).

Dilbilim Enstitüsü 21.10.2017 tarihinde sosyal ağlar (Facebook, vk.com) ve haberciler (WhastApp, Telegram) üzerinde "Ağustos", "Eylül", "Ekim" projelerini tamamlamak için çevrimiçi bir anket gerçekleştirmiştir. Anketler üç projeden birini seçme konusunda, katılımcının kişisel verileri ve Latin Kazak alfabesinde yazılan metinle kabulü hakkında sorular içermektedir. Anketlerin amacı toplumun yeni Latin Kazak alfabe projelerini benimseme seviyesini tespit etmek olup, "Google Form" platformu kullanılarak çevrimiçi yapılmıştır. Neticesinde ankete 1702 kişi katılım sağlamıştır. Anketi yanıtlayanların % 70,2'si veya 1195 kişi "Ağustos" projesini seçmiştir. % 13,6'sı yani 232 kişi "Eylül" projesini, % 27,2 "Ekim" seçtikleri belirtilmiştir. Ayrıca yapılan bu anket katılımcılarının çoğunluğunun 18-35 yaş kuşağı olduğunu ve yüksek derecede yeni bir yazma dilbilgisi oluşturma ihtiyacını ortaya koymuştur (Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü, 2017a: 156).

Alfabe reformu üzerinde daha çok titiz çalışılma gerekmektedir. Çünkü alfabe değişiminde bir tek dilbilimi değil, ekonomik, bilim, eğitim, din, teknoloji, politika ve ideoloji gibi birçok alanı etkileyecektir. Bu faktörlerden hepsi toplumda çok önem taşımaktadır. Bu sebeple alfabe reformunun başarılı olup olmayacağı geçiş sürecine bağlıdır.

⁷Sosyal Medya - Twitter Sayfası: @TokayevKZ (y.n.)

3.7. Latin Alfabesine Geçiş Süreci ve Aşamaları

Kazak alfabesinin Kiril alfabesinden Latin alfabesine geçişine ilişkin 13 Mart 2018 tarihinde 27 no.lu Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti "Kazak alfabesinin 2025 yılına kadar aşamalı olarak Latin alfabesine aktarılması için Eylem Planını" onaylamıştır. Eylem planının uygulanması 3 aşamaya ayrılarak atılacak her adımları açıkça belirtilmektedir. Aynı zamanda, Hükümet tarafından yürütülen çalışma planlanan programa uygun olarak yürütülmektedir.

İlk olarak, 2018-2020'de düzenlemelerin iyileştirilmesi, yeni alfabede yazım kurallarının geliştirilmesi ve Latin alfabesine metin çevirisi için bir BT uygulaması hazırlıkları yapılması planlanmaktadır.

İkinci aşamada, 2021-2023 yıllarında eyalet ve yerel yürütme organları tarafından kabul edilen mevcut düzenlemelerin, pasaportların, sertifikaların ve diğer belgelerin Latinceye dönüştürülmesi beklenmektedir. Üçüncü aşamada ise, merkezi yürütme organları ve yerel yürütme organları, devlet medyası ve eğitim kurumlarının belgelerinin 2024-2025 yılında Latin alfabesine geçiş çalışmaları tamamen yapılacaktır (<https://www.gov.kz/memleket/entities/mcs/press/news/details/>, erişim tarihi: 29.04.2020).

Dilbilim Enstitüsü tarafından hazırlanan kademeli Latin alfabesine geçişle ilgili Ana Programları (Tablo 3.7.) ve aşağıdaki tabloda sunulmaktadır:

Tablo 3.7. Latin Alfabesine Kademeli Geçişin Ana Programları

Süre	Yapılacak İşlemler
2018 yılında	Kazak dilinin doğru telaffuz etme ve imla sözlüklerinin yanı sıra eski ve yabancı dilden gelen sözlüğünün yazım kuralları, Kazakça anthroponymlerinin Latin alfabesinde referans kitabı yayınlanma işlemleri yapılacaktır. Genel olarak, ulusal eğitim ve bilim sistemi, dil politikası ve dil inşası alanında aşağıdaki çalışma türlerini gerçekleştirecektir: - Kazakistan Cumhuriyeti'nin ilköğretim ve ortaokullarının ilk sınıfları için ders kitaplarının ve el kitaplarının geliştirilmesi ve yayınlanması; - "Kazakistan Cumhuriyeti'nin Latince devlet dili üzerine" Kanununun geliştirilmesi ve kabulü; - Kazakistan Cumhuriyeti Hükümetinin "2019-2025 yılında Kazakistan Cumhuriyeti'nde yeni Latin alfabesine aşamalı geçiş için devlet programı ve prosedürünün" onaylanması; - Kazakça antropozimlerinin Latin alfabesi temelinde çevirisi için

	kuralların geliştirilmesi; - Kiril ve Latin alfabelerinde Kazak isimleri ve soyadlarının karşılaştırmalı bir dizininin geliştirilmesi; - Yazma reformunun dil desteğine devam edilmesi;
2019 yılında	Yeni Latin alfabesine geçiş için devlet programı şunları içerecektir: Kazakistan Cumhuriyeti'nde anaokullarında ve ortaokul birinci sınıflarında yeni grafikler öğretmek; Kazakistan Cumhuriyeti'nin okul öncesi kurumlarının ve ortaokullarının ikinci ve üçüncü sınıfları için ders kitaplarının ve el kitaplarının geliştirilmesi ve yayınlanması; Öğrenciler için radyo ve televizyon programları düzenlenmesi; Okul öncesi ve okul kurumlarının öğretmenleri, üniversite öğretmenleri için yeni alfabe ve yazım kuralları üzerine eğitim kurslarının düzenlenmesi; Toponymic ve antroponymic sözlüklerin geliştirilmesi ve yayınlanması; Nüfusun farklı grupları için yeni alfabe ve ortodoloji üzerine eğitim kurslarının düzenlenmesi: memurlar, özel sektör çalışanları, kamu kuruluşları vb. Latin alfabesi ile Kazakistan Cumhuriyeti idari-bölgesel birimlerinin bir adlar dizininin ve fiziksel coğrafi adlarının geliştirilmesi; Toponimlerin yazım kurallarının geliştirilmesi; Yazma reformunun dil desteğine devam edilmesi.
2020 yılında	İkinci ve üçüncü sınıflarına yeni Latin grafikleri öğretmek; Kazakistan Cumhuriyeti dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin ders kitaplarının ve el kitaplarının yeni grafiklerle geliştirilmesi ve yayınlanması; Okul çocukları ve öğrenciler için eğitim radyo ve televizyon programlarının düzenlenmesi; Okul kurumlarının öğretmenleri, üniversite öğretmenleri için yeni alfabe ve yazım kuralları üzerine eğitim kurslarının düzenlenmesi; Latin grafiklerinde haritaların, atlasların, idari-bölgesel materyallerin geliştirilmesi ve üretimi; Yabancı kurumların ve dünya başkentlerinin, okyanusların ve denizlerin yabancı onomastik isimlerinin çevrilmesi için

	kuralların geliştirilmesi; Kazak Latin grafiklerine dayanarak dünyanın siyasi haritası hazırlanması; Yabancı isimlerin çevirisi için kuralların geliştirilmesi; Nüfusun farklı grupları için yeni alfabe kursların düzenlenmesi konusundaki çalışmaların sürdürülmesi: memurlar, özel sektör çalışanları Kamu kuruluşları vb. Yazma reformunun dil desteğine devam edilmesi.
2021 yılında	Kazakistan Cumhuriyeti'nde okulların dördüncü ve beşinci sınıflarında ve yükseköğretimin birinci sınıfa yeni grafiklerin öğretilmesi; Kazakistan Cumhuriyeti okullarının altıncı ve yedinci sınıfları, yükseköğretim kurumlarının ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri için yeni grafik ve ders kitaplarının geliştirilmesi ve yayınlanması; Öğrenciler için radyo ve televizyon programlarının sürdürülmesi; Okul ve üniversitelerin öğretmenleri için yeni alfabede yazım kurallarının öğretilmesi ile ilgili derslerin sürdürülmesi; Kazakistan Cumhuriyeti'nin onomastik aktivite kavramının Latin grafiklere dayanarak geliştirilmesi; Nüfusun farklı grupları için yeni alfabe üzerine kursların düzenlenme çalışmaların sürdürülmesi: memurlar, özel sektör çalışanları, kamu kuruluşları vb. Yerel yönetim organlarındaki ofis çalışmalarının yeni Latin Alfabesine geçişi.
2022 yılında	Kazakistan Cumhuriyeti'nde okulların altıncı ve yedinci sınıflarında ve yükseköğretimin ikinci ve üçüncü sınıflarına yeni Latin grafikleri öğretmek; Kazakistan Cumhuriyeti ortaokullarının sekizinci ve dokuzuncu sınıfları, yükseköğretim kurumlarının dördüncü sınıf öğrencileri için yeni Latin alfabesinde ders kitaplarının geliştirilmesi ve yayınlanması; Öğrenciler için radyo ve televizyon programlarının sürdürülmesi; Medyayı Latin alfabesine aktarma planı başlatılması; Okul ve üniversitelerin öğretmenleri için yeni alfabe ve yazım kurallarının öğretilmesi ile ilgili derslerin/kursların sürdürülmesi; Nüfusun farklı grupları için yeni alfabe eğitim kurslarının devam

	edilmesi; Merkezi hükümet kurumlarında büro çalışmalarının yeni Latin alfabesine geçmesi;
2023 yılında	Kazakistan Cumhuriyeti ortaokullarının sekizinci ve dokuzuncu sınıflarında ve yükseköğretimin dördüncü sınıfına ve yüksek lisans öğrencilerine yeni Latingrafiklerin öğretilmesi; Kazakistan Cumhuriyeti ortaokullarının on birinci ve on ikinci sınıflarına, lisans ve doktora öğrencileri için yeni grafik ve ders kitaplarının geliştirilmesi; Öğretmenler ve öğrenciler, lisans öğrencileri ve doktora öğrencileri için eğitim radyo ve televizyon programlarının sürdürülmesi; Medya, yayınevleri ve matbaalar Latin alfabesine geçiş çalışmalarının devam edilmesi; Bilim adamları için yeni alfabe ve imla kuralları konusunda okul öğretmenleri ve üniversite öğretmenleri için eğitim kurslarının sürdürülmesi; Bilim, kültür ve eğitimdeki büro çalışmalarının yeni Kazak Latin alfabesine aktarılması.
2024 yılında	Lise, on birinci ve on ikinci sınıflarda yeni Latin grafiklerin öğretilmesi; Bilimsel literatür terminolojik sözlüklerinin geliştirilmesi; Lise öğrencilere, yüksek lisans ve doktora öğrencileri için eğitim radyo ve televizyon programlarının sürdürülmesi; Medya, yayınevleri ve matbaalar Latin alfabesine çevrilmeye devam edilmesi; Açık hava reklamcılığının, çeşitli göstergelerin yeni grafiklere geçiş çalışmalarının yürütülmesi.
2025 yılında	Eğitim sisteminde eğitim tamamen yeni bir programda yürütülmelidir; Bilimsel araştırmalar yeni grafiklere aktarılacaktır; Cumhuriyetin tüm kitle iletişim araçları, yayınevleri ve matbaalar yeni alfabede çalışmalıdır; Her türlü ileri eğitim programları yeni Latin alfabesinde gerçekleştirilmelidir; Nüfusun farklı grupları için kursların yeni Latin alfabesinde yürütülmelidir; Kazak dilinde internet alan Latin alfabesinde çalışılacaktır.

Kazakistan'ın Latin alfabesine geçişinin ülkenin küresel konumunu olumlu etkileyeceği düşünülmektedir. Ayrıca alfabe reformunun gerçek itici güçlerini belirlemek ve uygulama stratejilerini seçmek için bilimsel, teknolojik, dini, tarihi, ekonomik, eğitimsel ve diğer ölçümlerle ilişkili çeşitli faktörleri dikkate almak gerekmektedir. Gizli ideolojik güdüler genellikle bu süreçte de önemli bir rol oynamaktadır. “Yazım ve Toplum” adlı kitabında İngiliz dilbilimci Mark Sebba (2007), yazının sosyal ve kültürel yönlerinin incelenmesinin yazılı bir sözcüğün dönüşümünü anlamının önemli parçaları olduğunu ve büyük ölçüde ihmal edildiğini belirtmektedir. Herhangi bir yazım denetimi kararını vermek her zaman kolay değildir. Örneğin, 1996 yılında Alman dilinde uygulanan yazı reformu, Almanya'da anayasal bir krize yol açmıştı. 1990 yılındaki Fransız dilinde, sadece 300 kelimeyi etkileyen uygulanmalı yazı reformu da, ciddi engellerle karşılaşmasına neden olmuştur. Bu nedenle, başarı veya başarısızlık, engelleri aşma konusunda reform verimliliğine ve yeni kuralların veya alfabenin sözleşmeye dönüşmesi için geçen süreye bağlıdır.

3.8. Latin Alfabesine Geçiş Sürecindeki Halkla İlişkiler Uygulamaları

Kazakistan toplumunda kalkınma sembolü olarak algılanan Latin alfabesine başarılı bir geçiş sürdürmek için kamu çalışmalarını doğru bir şekilde yürütmek gerektirecektir. Çünkü kamunun yeni alfabeyi tamamen benimsemesi, geçiş süreci içerisinde yapılan halkla ilişkiler uygulamalarına doğrudan bağlıdır. Ayrıca demokratik bir ülkede her bir reformun gerçekleşmesi halkı bilgilendirme ve hem verili hem düzenli söylemlerin dolaşımı sağlayan kamusal çalışmalar aracıyla gerçekleşmektedir.

Günümüzde Latin alfabesine geçiş çalışmaları toplumun tüm alanlarına yavaş-yavaş giriş yaparak adapte edilmektedir. İlk olarak Latin alfabesinde yazıları devlet adının ve devlet simgelerinin değişmesiyle başlatılmıştır. Kazak dilinin Latin alfabesine geçişi nedeniyle, Kazakistan'ın devlet sembolleri ile ilgili yasa değiştirilip, 2018 yılının Kasım'ından itibaren Kazakistan ambleminde "Kazakistan" yazısı "Qazaqstan" olarak yazılmaktadır. Hem özel kurum sektöründe hem devlet kurumlarında yeni Kazak Latin alfabesinde bulunan yazılar, market veya mağaza isimlerinin Latince yazılması, devlet tarafından organize edilen seminer, konferanslar konusunun banerlerde Latince yazılması, sokak, şehir adlarının tüm bölgelerde değiştirilmesi Latin alfabesine geçiş işlemlerinin aktif bir şekilde uygulanmaya başladığının göstergesidir.

12 Nisan 2017'de yayınlanan “Oryantasyon: Geleceğin Manevi Canlanması” programı kapsamında Kazak alfabesinin Latinceye geçişi için kurulan ulusal komisyon bugüne kadar yapılan tüm işlemlere sorumludur. Günümüzde Kazak alfabesinin 2025 yılına kadar Latin

alfabesine aşamalı geçişi için bir eylem planı geliştirilerek⁸, yazım, metodolojik, terminolojik, teknik ve bilgi desteği üzerine dört çalışma grubu oluşturulmuştur. Latin alfabesine dayalı Kazak alfabesinin yazım kuralları kavramı geliştirilip, Baitursunuly Dilbilim Enstitüsünün bilim adamları "Kazak dilinin yeni yazım kuralları" projesi üzerine çalışmaktadır. Ayrıca bu Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü alfabe reformuna ilgili tüm bilimsel sorumluluğu taşıyorsa, "Til-Qazyna" Shayahmetov Ulusal Araştırma ve Uygulama Merkezi halkı bilgilendirme ve 2025'e kadar Kazak alfabesinin Latin alfabesine geçişi konusundaki çalışmaları koordine etmek sorumluluğuna yükümlüdür.

Baitursunuly Dilbilim Enstitüsünde Latin alfabesine geçişi konusundaki çalışmaları üç yönde düzenlenmektedir:

1. “2050 Stratejisi” kapsamında “Oryantasyon: Geleceğin Manevi Canlanması” programının ilkelerini kamuya açıklama eylemleri yapmaktır. Ayrıca bu program kapsamında basında yaklaşık üç bin makale yayınlanıp, Dilbilim Enstitüsünün bilim adamlarının 100-den fazla bilimsel araştırmaları yayınlanmıştır;

2. Kazak alfabesinin Latin alfabesi temelinde yeni alfabeye çevrilmesi üzerine çalışma grubunu organize edilmiştir. Bu doğrultuda çalışmaları uygulama maksadıyla büyük şehirler ve ülkenin önemli bölgelerinde saha metodolojik seminerleri düzenlenmiştir. Ayrıca Dilbilim Enstitüsü tarafından konferanslar, yuvarlak masa toplantıları, seminerler yapılmıştır. Bunun yanı sıra, Fransa'daki UNESCO konferansta ve İstanbul'daki Uluslararası Türkoloji Kurultayı çerçevesinde Kazak alfabesinin Latin alfabesine geçişine ilişkin sunulan raporlar kamuda olumlu karşılanmaktadır;

3. Latin alfabesine geçiş reformunun bir parçası olarak bilimsel, teorik ve bilimsel destek sağlama planlaması yapılmaktadır (Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü, 2017: 3).

Bu kademeli Latin alfabesine geçiş sürecindeki yapılan planlamaları uygulamada, medyanın rolü, kitle iletişim araçlarının kullanımı ve halkla ilişkiler uygulamalarının alar yeri önemlidir. Devletin alfabe reformu yürütme ve halkı bilgilendirmede halkla ilişkiler araçlarından yararlanılmaktadır. Yıllık izlemeye göre, Latin alfabesine geçişle ilgili medya yayınları sayısının son 5 yılda arttığını göstermektedir. Örneğin, 2012 yılında farklı-farklı basınlarda 130'dan fazla yayınlar bulunuyorsa, 2017 yılında o sayı 3684'e kadar artmaktadır (Alzhanov, 2018: 31).

Ulusal ve bölgesel medyada, devletin Latin alfabesine geçiş konusundaki kararları, devlet başkanının görüşleri, merkezi kurumların ve bölgesel organların liderleri, işçi gruplarının, uzmanların, bilim adamlarının ve nüfusun geniş kesimlerinin görüşleri aktif şekilde yer

⁸Çalışmanın Ekler Kısımında Eylem Programı Bulunmaktadır (y.n.)

almaktadır. Kazak Basın Kulübü medya yayınlarının içerik analiz yaparak, altı ay içinde Latin alfabesine geçiş konusunda 2290 yayınlandığı keşfedilmiştir. Medya yayınların en fazla sayıda cumhuriyet seviyesindeki medya yayınlarıdır (83%), bölgesel medyada ise %16 ve 1% BDT medyasında yayınlanmıştır (Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü, 2017a: 64).

Araştırmanın bu bölümü Kazakistan için dilsel ve kültürel değişiklikler getirebilecek alfabe modifikasyon sürecinde yapılan halkla ilişkiler uygulamalarına analiz etmeye amaçlanmaktadır. Çünkü özü iletişim gerçekleştirmeye dayanan halkla ilişkiler çalışmaları, devletin alfabe reformunu yürütme uygulamaların anlamak önemlidir. Halkla ilişkiler açısından toplumda olumlu bir içerik kazandırmada basınla ilişki kurmak, basılı yayınları kamuya sunmak bilgi aktarmada, bir konuda halkı eğitmek ve kanaatleri değiştirmelerinde öneme sahiptir.

3.8.1. Halkla İlişkiler Uygulamalarındaki Yazılı Araçlar

Yeni Kazak Latin alfabesine geçiş sürecinde en fazla halkla ilişkilerin yazılı olan araçlarından yararlanılmıştır. Yayınlanması kolay ve periyodik özelliği taşıyan halkla ilişkilerin yazılı araçlarının biri olan gazetelerde Latin alfabesine geçiş ile alakalı çok sayıda bilgiler yer almaktadır. Öncelikle dış görünüm konusunda kamuyu alıştırmada cumhuriyet kapsamında yayınlanan gazetelerin adları neredeyse büyük kısmı yeni Kazak Latin alfabesinde yazılmaktadır. “Ana Tili” (<http://anatili.kazgazeta.kz/>), “Tenge Monitor” (<http://tengemonitor.kazgazeta.kz/>), “Jas Qazaq” (<https://jasqazaq.kz/>), “Egemen Qazaqstan” (<https://egemen.kz/>), “Qazaqstan Dauiri” (<https://qazdauiri.kz/>), “Aqıqat” (<http://aqiqat.kazgazeta.kz/>), “Ürker” (<http://urker.kazgazeta.kz/>) gibi cumhuriyet düzeyde dağıtılan gazete ve dergi isimleri (Fotoğraf 3.2. ve 3.3.) Latin alfabesinde basılmaya başlatılmıştır. Ayrıca her bölge ve eyalete ait basın yayınları da bu yönde Latin alfabesine yavaşça geçmektedir. Örneğin, Kazak basınında özel bir yeri bulunan 95 yıllık tarihe sahip “Aq Jol” (<https://aqjolgazet.kz/>) gazetesini 2017 yılı Kasım ayından itibaren gazete adı Latin harfleriyle basılmaya başlatılmıştır.

Fotoğraf 3.2. “Aqıqat” Dergisi

Fotoğraf 3.3. “Egemen Qazaqstan” gazetesi

Tamamen Latin alfabesinde ilk olarak "Til-Qazyna" (Fotoğraf 3.4.) bilgi ve eğitim gazetesi 2 Kasım 2018 tarihinden itibaren yayınlanmaya başlatılmıştır. Gazetenin "Alfabe", "Manevi Canlanma", "Evren", "Yazım", "Analiz" ve "Bilgi" gibi çeşitli başlıkları altında yeni alfabe hakkında bilgi ve eğitim materyalleri yayınlayarak ayda iki kez basılmaktadır. Bu gazete sadece bir haber bülteni değil, aynı zamanda yeni Kazak Latin alfabesinde okuma, yazma, öğrenmeye imkânı sağlamaktadır. Gazete A3 formatında 8 sayfadan oluşmaktadır. Başlangıçta, 3.000 baskı sayısı ile yayınlanması planlanan gazetenin günümüzde <https://tilqazyna.kz/> - internet siteden hem elektronik okuma hem indirme seçenekleri mevcuttur (<https://abai.kz/post/80181>, erişim tarihi: 16.02.2020).

Fotoğraf 3.4. Yeni Kazak Latin Alfabesinde Basılan İlk Gazete

Gazete ve dergiler dışında basılı yayın olarak Dilbilim Enstitüsü tarafından hazırlanan (Fotoğraf 3.5.) "Baitursunuly'nun Bilimsel Mirası: Araştırma, Sistematisasyon, Propaganda" Bilimsel ve pratik makalelerin toplanması, "Köklü Alfabe" Bilimsel ve Pratik Makalelerin Toplanması, "Türk ortak alfabesi" Bilimsel ve Pratik Makalelerin ve Normatif Materyallerin Toplanması, "Latin alfabesine geçiş: hazırlık süreci" Veriler Toplanması, "Orijinal Alfabe - Orijinal Yazma Sorunları" Monografi gibi kitap ve eserler toplanması hazırlanarak halka sunulmuştur.

Fotoğraf 3.5. Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü Tarafından Hazırlanan Kitap

Devlet ve özel sektör kuruluşlarındaki tabelalar (Fotoğraf 3.8.), billboardlar, ayrıca ülkedeki toprak, su, yerleşim yerleri, nehirler, göller, sokak panoları (Fotoğraf 3.6.) ve sokak yazıları (Fotoğraf 3.7.) dahil olmak üzere aktif bir şekilde yeni Kazak Latin alfabesinde basılmaya devam etmektedir. Genelde hepsi devlet makamları talimatıyla yapılan çalışmalardır. Aşağıda birkaç örnek sunulmaktadır:

Fotoğraf 3.6. Almaty şehrinde bulunan sokak panosu

Fotoğraf 3.7 Sokak İsimler

Fotoğraf 3.8. Devlet Kurumu İsimleri

Özel sektörde ise sokak panolarında Latince yazılı sözcükleri, kurum logoları trend olmak maksadıyla kullanılmaktadır. Genelde Latince yazılı metinlerin içeriği dil veya alfabeyi propaganda amacı ile kullanılmaktadır. Bunların dışında bulunan yazılı-basılı davetiye, zarf, takvimler, dosyalar gibi diğer araçlarda Latince yazılımlar kullanılmaktadır. Resmi bayramlardaki meydanlarda bulunan afişler de (Fotoğraf 3.9.) artık yeni Kazak Latin alfabesinde basılmaktadır. Bütün bunlar halkla ilişkiler çalışmalarının temelini oluşturmaktadır.

Fotoğraf 3.9. Naurız Bayramı Afişi

3.8.2. Halkla İlişkiler Uygulamalarındaki Sözlü Araçlar

İnsanların birbirleriyle sosyal temas kurmasını, iletişim kurarak bilgi paylaşmasını sağlayan halkla ilişkilerin sözlü araçları kamu çalışmalarında yoğun şekilde kullanılmaktadır. Bilgi verme ve bilgi alma, onları değerlendirme, ana konuyla ilgili düşünceleri ortaya getirerek, farklı görüşler konusunda tartışma yapmak maksadıyla yapılan halkla ilişkilerin sözlü araçları: toplantılar, konferanslar, seminerler düzenlenmesi hedef kitleye mesajlar verimli bir şekilde iletmede önemli rol oynamaktadır. Kazakistan'ın Latin alfabesine geçiş kararnamesi kabulünün sonrası devlet kurumlarında sözlü araçlar sıkça kullanılmaya devam etmektedir. Süre açısından devamlı çalışmayı gerektiren Latin alfabesine geçişe ilişkin devlet kurumlarına bağlı her bölgesel yönetim departmanında sıkça toplantılar düzenlenmektedir. Bazı kurumlarda, örneğin Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Akademik Kütüphanesi'nde "Latin Alfabeti Salonu" açılmıştır. Bu tür ofis ve salonlar devamlı çalışmalar sürdürmeye kolaylık sağlanması açısından organize edilmektedir.

Kazakistan'da önemli bir statüye sahip Almatı bölgesi boyunca yapılan Latin alfabesine geçişle ilgili halkı bilgilendirme çalışmalarının istatistik verilerine dayanırsak, 2019 Eylül ayına kadar 16 ilçe ve 3 ilden oluşan 70 yerleşim yerinde bilgilendirme çalışmaları yürütülmüştür. Kazak alfabesinin Latin alfabesine geçiş konusunda 67 yuvarlak masa, 20 konferans, 29 toplantı, 51 bilgi saati, 9 forum, 27 tartışma, 14 eylem, 6 seminer ve 1 brifing düzenlenerek, 1342 makaleler ulusal ve yerel medyada yayınlanmıştır. Bu çalışmalar esnasında "Yazma Tarihi" ve "Latin Alfabetinin Kullanımı" konu ile ilgili Kazak-Rus metodik kitabı yayınlanıp dağıtılmıştır (<http://qazdauiri.kz/?p=15317>, erişim tarihi: 12.02.2020).

2018 yılındaki istatistiğe göre, Almatı bölgesi boyunca Latin alfabesine geçişle alakalı 425 yuvarlak masa, 46 konferans, 128 toplantı, 211 tartışma, 285 bilgilendirme saati, 74 toplantı, 56 seminer, 92 sergi, 1 festival, 1 forum düzenlenip, yeni Kazak Latin alfabesinde 89 duyuru tahtası, 26 panel yapılmıştır (<http://qazdauiri.kz/?p=15317>, erişim tarihi: 12.02.2020). Bu tür yapılan etkinlikler toplumun konuyu iyice benimsemesine, özellikle çift yönlü iletişime imkan vermektedir. Halkla ilişkiler çalışmalarının temelinin de iki yönlü ilişki kurmaya dayandığına dikkat edersek, Latin alfabesine geçiş sürecinde Kazakistan toplumunda yapılmakta olan bu tür çalışmalar doğru bir yönde yavaşça ilerleme yolunda varsayımda bulunabilir. Örnek olarak 2019 yılında "Til-Qazyna" Şayahmetov Ulusal Araştırma ve Uygulama Merkezi "Yeni Yazım: Yapı ve İçerik" semineri (Fotoğraf 3.10.) düzenlenmiştir. Etkinliğe Almatı'dan tanınmış dilbilimciler, şairler, yazarlar ve gazeteciler katılıp, Latin alfabesinin okul müfredatına girmesiyle ilgili görüşlerini paylaşarak, Latin alfabesine ilişkin konular tartışılmıştır. Bu başlık altında "Til-Qazyna" Şayahmetov Ulusal Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin organize etmesiyle ülkenin her bölgesinde seminerler düzenlenmiştir.

Fotoğraf 3.10. "Yeni Yazım: Yapı ve İçerik" Semineri

Her bölgede eğitim amaçlı düzenlenen "Yeni Yazım: Yapı ve İçerik" semineri iki gün sürmüştür. Temel amacı da yeni Kazak alfabesinin tanıtılmasını ve Kazak dilinin yazım kurallarının yapısını, yetişkin kitleye öğretmek ve yazım standartlarının yapısını bilimsel olarak açıklamaktır (http://lenta.inform.kz/kz/v-akmolinskoy-oblasti-prohodit-obuchenie-prepodavateley-yazykovyh-centrov_a3527121, erişim tarihi: 29.04.2020). Böyle seminerler halkla ilişkiler aracı olarak kitlenin ilgi ve güvenini kazanmak için düzenlenen faaliyet olarak değerlidir.

2018 Temmuz ayında Latince yeni yazım kurallarının pilot taslağının test edilmesi Kazakistan'da başlatılmıştır. Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı Dil ve Sosyo-Politik Çalışma Geliştirme Komitesi ve "Til-Qazyna" Ulusal Bilim ve Uygulama Merkezi, Latin alfabesine dayalı Kazakça yazım kurallarının ilk aşamasını yürütmeyi Kazakistan'ın tüm bölgelerinden "Baldauren" eğitim ve sağlık merkezine yaz tatili için gelen yaklaşık 300 öğrenciye Latince yeni yazım kurallarının pilot taslağını test etmişlerdir. Öğrenciler sınavlara ve dilbilimcilere yeni alfabenin yazım sorunlarını tespit etmeleri için katılım sağlamıştır. Yeni yazım kuralları taslağı hazırlanırken onay sonucunda elde edilen istatistikler dikkate alınmıştır. Okul çocuklarına, yazım normlarının tüm sorunlarını kapsayan altı farklı ödev içeren broşürler verilmiştir. Çocukların zorlanacağı ve birçok hata yapacağı ödevler dikkate alınacaktır. Testler ülkenin tüm bölgelerinde yapılacak ve tüm sosyal grupları kapsayacaktır. Pilot proje, kamuoyu araştırmasına dayalı yeni yazım kurallarının geliştirilmesi sırasında ortaya çıkan sorunlara etkili bir çözüm bulmayı ve belirlemeyi amaçlamaktadır (<https://otyrar.kz/2018/07/v-kazaxstane-startuet-aprobaciya-pilotnogo-proekta-novyx-pravil-pravopisaniya-na-latinice/>, erişim tarihi: 29.04.2020). Yetişkin izleyiciler için 3 Nisan 2019 tarihinden itibaren hafta içi her gün <http://tildamytutd.gov.kz/videos/> - internet sitesinden çevrimiçi olarak dersler düzenlenmektedir.

"Til-Qazyna" Ulusal Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından 2019 Mart ayından itibaren Latin alfabesini öğretmeye amaçlayan Eğitim kursları düzenlenmektedir. Yetmiş iki saatlik eğitim kursu için tüm bölgeden öğretmenler özel olarak gönderilmektedir. Onaylanmış taslak yazım kurallarına dayanarak antrenörler ve öğretmenler için bu eğitim kursları yazım kurallarını öğrenmeye amaçlanmaktadır (<https://egov.kz/cms/kk/articles/culture/Alfavit-kazahskogo-yazyka-na-latinice>, erişim tarihi: 21.04.2020).

Kazak alfabesinin Latin alfabesine aktarılmasını teşvik etmek için yerel hükümet kurumlarında ve ortaokullarda "Latince öğrenelim" gibi farklı kampanyalar düzenlenmektedir. Örneğin, Pavlodar şehri Dil Gelişimi Bölümü'nün girişimi ile "Latince yazıyoruz" eylemi açıklanmıştır. 12 Ekim 2018'de bölgenin herhangi bir vatandaşı için Latin alfabesinde okuma yazma testi üzerine bir dikte düzenlenmiştir (<https://abai.kz/post/95266>, erişim tarihi: 12.04.2020).

Ayrıca nüfus ve memurlar arasında "Latin alfabesini biliyor musunuz?" kampanyası düzenlenmiştir. Etkinlik, 2025 yılına kadar Kazak dilinin Latin alfabesine aşamalı geçiş planının bir parçası olarak ve hızlı pratik uygulama ve Latin alfabesinin devlet dilinin çeşitli alanlarında en eksiksiz, rahat ve ağrısız uygulanmasını sağlamak amacıyla yapılmıştır. Eylemin katılımcıları, Latin alfabesine aşamalı bir geçişi desteklemiştir, yeni alfabenin belirli

seslerinin yazımını öğrenmiştir. Eylemin her katılımcısına Latin grafiğinde Kazak alfabesi içeren bir not verilmiştir (<https://www.picuki.com/media/1958849038586975137> erişim tarihi: 29.04.2020).

24 Ekim 2019'da Nur Sultan'da "Kaz Medya" merkezinde Küreselleşme ve Kamulaştırma Sürecinde Kazak Dili Yaşamı" konulu bir forum düzenlenmiştir. Forumun temel amacı Kazak dilinin uluslararası iletişim dili olarak oluşturulmasına yönelik çalışmaları analiz etmektir. Forum çerçevesinde, Kazak dilinin toplumun her alanında devlet dili olarak yaygın olarak kullanılmasının güncel sorunları ve olanakları tartışılmıştır. Buluşmada Kazak dilinin genişlemesi, Kazak dilinin bilim, eğitim, siyaset, iş, girişimcilik, üretim, sosyal alanda genişlemesi konuları ele alınarak, küreselleşme koşullarında, Latin alfabesine geçişe ilgili yapılan faaliyetlerin sonuçları, görevler belirlenmiştir. Alfabe reformu mekanizmalarının uygulanmasının yolları, kamu yaşam alanlarının temsilcileri için alfabe reformu ve devlet dilinin kalitesinin seviyesine ulaşmadığı yapılar, bilgi ve propaganda platformlarının çalışmaları, Latin'e geçiş programının Bölgesel Dil Geliştirme Departmanları ve Eğitim Merkezlerinin çalışmaları söz konusu olmuş ve reforma ilgili çalışmalar revize edilmiştir ("Til-Qazyna" Merkezi, 2019: 221).

Halkla ilişkiler organizasyonlarının biri olan yarışmalar katılımcıları ödüllendirerek toplumsal ilgi çekmenin anahtarıdır. Yarışma düzenlenirken, halka duyurulmasında kitle iletişim araçlarından yararlanılarak, kişilerin yarışmaya özendirilmesi sağlanmalıdır. 2017 yılında Kazakistan Cumhuriyeti Başkentinin 20. yıldönümüne "Arman kala - Astana" (Türkçe tercümesi "Rüya şehri – Astana") adına dayalı yeni Kazak Latin alfabesinde makale yarışması yapılmıştır. Asıl amacı da Latince yazma, okum işlemlerini uygulamaktır (<http://qazdauiri.kz/?p=15317>, erişim tarihi: 12.02.2020).

3.8.3. Halkla İlişkiler Uygulamalarındaki Görsel-İşitsel Araçlar

Halkla ilişkilerin görme ve işitme organlarına dayalı kullanılan kitle iletişimin etkileyici araçlarından yararlanmasının çağımızda önemi büyüktür. Kazakistan'ın Latin'e geçiş sürecinde kamuoyunun oluşmasına, kamu tercihlerinin belirlenmesinde ve yaşam biçiminin kurulmasına önemli etkiye sahip televizyon ve radyo bir araç olarak kullanmıştır. Radyo ve televizyon çok sayıda insana bilgi verme, kamusal duyurular gibi çeşitli biçimlerde kullanılan kitle iletişim aracıdır. Dolayısıyla ülkede yapılan herhangi bir reform uygulamada sıkça kullanılmaktadır. Kolay anlaşılır özelliği bulunan radyo ve televizyon genel çapta halkın bilgileri kolayca benimsemesine yol açmaktadır. Kazakistan'ın devlet televizyon ve radyolarında Latin alfabesine geçiş konusunda çok sayıda haberler, sohbet programları, bu

geçişin ne kadar önemli olduğu konusunda uzmanlar arasında tartışma programları bulunmaktadır.

2019 yılında, "Tiltanym" TV projesi oluşturulmuştur. "El Arna" TV kanalında (Fotoğraf 3.11.) yayınlanan bu projenin 15 sayısı Kazak alfabesine adanmıştır. Dört bölümden oluşan "Tiltanym" projesi oynarken düşünmeyi teşvik eden bilişsel bir TV programıdır. Her seride farklı endüstrilerin temsilcileri yarışmaktadır. Program Latin Kazak alfabesini öğrenmesini, eski kelimelerin yeniden canlanmasını, terminolojinin yaratılmasında kamuoyunun oluşumunu amaçlamaktadır (<https://egov.kz/cms/kk/articles/culture/Alfavit-kazahskogo-yazyka-na-latinice>, erişim tarihi: 12.03.2020).

Kazakistan Ulusal Kanalı'nda yayınlanan "Satranç" programı oldukça önem taşımaktadır. Oyun alanında, katılımcılar devlet dilinin güncel konularını gündeme getirerek, izleyicilerin birçok sorusunu cevaplamaktadırlar. Katılımcılar genellikle alanlarının gazileri, tanınmış bilim adamları ve kamu aktivistleridir. Kolaylaştırıcı oyuncularla konuşarak program sırasında gündeme getirilen konu hakkında mantıklı hikâyeler sunup, bilim insanlarının ve bağımsız uzmanların argümanlarını ortaya getirmektedir.

Fotoğraf 3.11. "Tiltanym" Programı

Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı tarafından 14 Kasım 2018 tarihinde Kazak alfabesinin Latin alfabesine geçiş çalışmaları kapsamında "Ülke Çarpında Dikte" yazma kampanyası (Fotoğraf 3.12.) düzenlenmiştir. Bölgesel dil geliştirme departmanları tarafından hazırlanan özel sınıflarda gerçekleştiren bu kampanya tüm bölgeleri kapsayarak, 2 milyon fazla vatandaş katılım sağlamıştır. Uzaktan katılanlar için "Kazak Radyosu" ve "Shalkar" radyoları kullanılmıştır. Dikte edildikten sonra metnin yazılı versiyonu "Emle.kz", "Tilalemi.kz" internet sitelerinde yayınlanıp, her katılımcı yeni Kazak alfabesinin bilgi seviyesini kontrol etme imkanı sunulmuştur (<http://nabr.kz/Content/portalNews/Dictant>, erişim tarihi: 28.04.2020)

Fotoğraf 3.12. "Ülke Çarpında Dikte" Yazma Kampanyası

Halkla İlişkiler faaliyetlerinde kullanılan araçlar arasında film ve video bant da yer almaktadır. Dokümanter, eğitsel, kültürel veya sadece tanıtım amacına yönelik filmler kamuoyuna kalıcı bir düşünceler yaratacaktır. Bilgi-reklam, bilişsel, açıklayıcı yönde 33 materyal çekilmiştir. Konuya bağlı olarak, 3-5 dakikalık videolar Kazak alfabesinin tarihini, farklı yazma aşamalarını, Latin alfabesine geçiş sürecini ve öğretmenin yollarını anlatmaktadır. Sosyal görüşler uygun bir şekilde geliştirilen bu videolar "Kazakistan", "Khabar", "Elarna" gibi ulusal TV kanallarında yayınlanmaktadır. Ayrıca İnternet üzerinde "Tilalemi" Youtube kanalına yüklenmiştir. Bunun gibi "Cetisu" (Жерісі) TV kanalı ile işbirliği içinde hazırlanan altı video "Latin Alfabesi - Medeniyete Doğrudan Bir Yol" ve "Bookcrossing" projesiyle ilgili iki video gösterilmiştir. Bazı filmler altyazısı Latin Kazak alfabesinde yapılarak halka sunulmaktadır. Örneğin, 2019'un başında 3D grafiklere sahip Selten Seri bir animasyon filmi halka sunulmuştur. Vatan sevgisi, vatanın korunması, dostluk ve güven, birlik, maceralarla yüzleşmek gibi iyi nitelikleri içeren 70 dakikalık bu animasyonda hikâye Latin Kazak alfabesi altyazılı yapılmıştır.

Ayrıca Kazak alfabesinden Latin alfabesine geçişi hakkında açıklayıcı çalışmalar yürütmek için kırktan fazla video geliştirilmiştir. Bu videolarda, halk figürlerinde, politikacılarda ve bilim adamlarında BT uzmanları, Latin alfabesinin en etkili yönlerini ve Latin alfabesine düz dilde geçişi halka açıklamaktadır. Videolar, Latin alfabesine dayalı yeni alfabeye geçiş sırasında haberler, değişiklikler ve eklemeler hakkında, ayrıca Kazak alfabesinin tarihi ve farklı aşamalarındaki değişimler, nedenleri ve sonuçları hakkında bilgileri içermektedir.

Halkla İlişkiler faaliyetlerinde sergiye de yer verilmektedir. Anlatılmak istenen şeylerin açık ve anlaşılır olmasıyla sergiler hedefte bulunan kitleyi etkilemektir. "Kazak Dili

ve Latin Grafikleri" adlı bir kitap sergisi düzenlenmiştir. Sergi ziyaretçilerine, Latin alfabesine ilişkin kitaplarını, gazetelerini ve dergilerini ustalaştırmak için literatür, metodik talimatlar hakkında bilgiler sunulmuştur. Sergide farklı yıllarda yayınlanan kitap ve ders kitapları yer almıştır. Buna benzer etkinliklerden biri, "Qazaq kitaptary 1929-1940" adlı Latin alfabesiyle yazılmış kitapların sergilenmesidir. Sergi 1929-1940 yılları arasında Kazak aydınlarının Latin alfabesini kullanarak eserlerini sunmuştur (<https://egemen.kz/article/156422-astanada-1929-1940-dgyldary-latyn-alipbiinde-shyqqan-kitaptar-kormesi-otti>, erişim tarihi: 29.04.2020). Bu tür halkla ilişkiler uygulamaları toplumda Latin alfabesine geçişi belirlenen süre içerisinde eksiksiz şekilde gerçekleşmesine yardımcı olmayacağı öngörülmektedir.

3.8.4. Halkla İlişkiler Uygulamalarındaki Dijital Araçlar

Bilgi iletişim sisteminin gelişmesiyle dünyada yaşanan yeni dönüşümler her alana ön ayak olmuştur. Özellikle dijital dünyanın meydana gelişi toplumda farklı bir boyut yaratmıştır. Aktif şekilde kullanılan internet artık toplumun bir parçası haline gelmiştir. Toplumun tüm sektörleriyle etkileşimde olan bu yeni sanal dünya halkla ilişkiler alanında da değişimler sağlamıştır. Dolayısıyla halkla ilişkiler uygulamalarında toplumun değişim-dönüşüme hızlıca ayak uydurarak, günümüzde internetten bir araç olarak yararlanmaktadır.

Bu bağlamda Kazakistan'da Latin alfabesine geçiş sürecinde Kazak alfabesinin heceleme kurallarının getirilmesinde yeni teknolojiler önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca internet sayesinde toplumda uygulanmakta olan alfabe konusunda bilgi paylaşımı ve anket, çeşitli analizler yapmakta oldukça sık kullanılmaktadır. 2018 yılında "Til-Qazyna" Ulusal Araştırma ve Uygulama Merkezi Latin alfabesinin incelenmesi için gerekli olan birkaç BT projeleri geliştirmiştir. Bunlardan biri ve en önemlisi, doğrudan Latin tabanlı Kazak alfabesine hizmet etmek için oluşturulan Qazlatyn.kz. ulusal portalıdır.

Qazlatyn.kz ulusal portalında Kazak alfabesinin Latin alfabesine geçiş ile ilgili tüm bilgiler: yazım kuralları, yeni alfabedeki harflerin işaretlenmesi ve yazımı, doğru telaffuzun dinlenmesi gibi bölümler, yazım, dokümantasyon, belge, başlık, sözlük gibi dil ile ilgili siteler için merkezi bir arama motoru da bulunmaktadır. Ayrıca portaldaki çok işlevli "qazlatyn" Kiril'den Latin'e çeviri yapma fonksyonu halkın yardımcısı olmaktadır. Elektronik metnin Kiril'den Latince'ye çevrilmesi için hizmetler herhangi bir kişi tarafından kullanılabilir. Kullanıcı kopyalayarak 5000 karaktere kadar metni Latin yazılımında elde etmektedir. Microsoft Office formatındaki tüm belgeleri bir dosya olarak Windows için çevrimdışı sürümünü, bunun yanı sıra iOS, Android için uygulaması da bulunmaktadır. Mobil

uygulamalarının kullanıcılar tarafından yükleme sayısı binden fazla oranı göstermektedir. (<https://www.qazlatyn.kz/>, erişim tarihi: 28.04.2020).

Diğer bilgi teknoloji projelerinden biri – Tilqural.kz portalı, dil öğrenimi için bir internet hizmeti vermektedir. Bu portal, Kazak dili alfabesinin giriş, öğrenme, yazma ve okuma becerileri ve basit bir şekilde devlet diline ve Latin grafiklerine dayanan yeni yazım kurallarına yönelik bir internet hizmetini sunmaktadır. Portalda Kazakça dilini A1 temel seviyede öğrenmek için 24 ders bulunmaktadır. Her bir ders gramer, dinleme, okuma, çeviri ödevlerinden oluşturulmuştur. Ödevler tamamlandığında, kullanıcı yapılan ödevlerin doğru bir şekilde gerçekleştirildiğini hemen görebilmektedir. Bu portal sistemi, dili öğrenmek için ne kadar zaman harcadığını göz önünde bulundurarak kullanıcıyı kişisel hesapta yapılan derslerle ilgili istatistikleri görüntülemektedir.

Devlet diline web ve BT altyapısının oluşturulması için Sozdikqor.kz portalı geliştirilmiştir. Bu çeşitli sanayi sözlükleri, ansiklopedilerdeki kelimelerin ve düzenli ifadelerin anlamlarını, Kazak dilindeki eski kelimeleri, yabancı kökenli kelimeler, bölgesel ve bilgi teknolojilerinin geliştirilmesi aşamasında yeni teknolojik kelimeleri görmeyi sağlayan bir platformdur. Portal "Sozdikkor" arama motoru yardımıyla sözcükler tanımı, eş anlamlıları, zıt anlamların, kelimelerin eş anlamlılarını, bir cümle içinde ya da bir sayfada cümle içinde görüntülemektedir. Portal ayrıca iOS, Android ve Telgram-bot uygulaması için mobil uygulamalara sahiptir.

Dijital araç olarak, iOS ve Android için oyun formatında 5 mobil uygulama oluşturulmuştur. Hem yetişkinler hem çocuklar için kelime bulma, dikte etme, harflerden kelime oluşturma gibi oyun şartları sunan bu uygulamalar, oyuncuyu belirli bir sürede tamamlama ve bir sonraki aşamaya geçme koşullarıyla Latin alfabesini öğretmeye yönlendirmektedir. Uygulamaların amacı, kullanıcılara yeni alfabeyi öğretmek, yazma becerilerini gelişiminin sağlanmasıdır. "İles" ve "Sóz álemi" yetişkinler için uygulamalardır. "Jasyryn sóz", "Zerek bala" ve "Sózdi tap" mobil entelektüel çocuklar için uygulamadır. Bu bahsedilen uygulamaların kullanıcılar tarafından yükleme oranına bakıldığında, google play istatistiğinde "Jasyryn sóz" 100'den fazla, "Zerek bala" 500'den fazla, "Sózdi tap" 100'den fazla yükleme yapıldığı görünmektedir.

İnternetin uygulamaya konulduğu yıllardan itibaren, özellikle dijital teknolojinin gelişmesiyle geniş kapsamda kullanılan internet siteler halkla ilişkilerin diğer sık kullanılan bir araçtır. Devlet kurumları ve basın yayınlarının web siteleri Latin alfabe reformu esnasında hızlıca yenilenmektedir. Özellikle medyadaki basın yayınlarının resmi internet sitelerindeki dil seçimi sunularak, bir butonu tıklayarak tüm sayfayı Latinceye çevirme

mümkündür. Örneğin, “Qazaq Uni” gazetesinin internet sayfasında (Fotoğraf 3.13.) Latin ve Kiril alfabelerinde seçenek sunularak, okuyucunun tercihiine göre iki alfabede bilgiler sunmaktadır:

Fotoğraf 3.13. “Qazaq Üni” Gazetesinin Web Sitesi

Kaynak: <https://qazaquni.kz/2018/08/27/89127.html?sait=lat> (erişim tarihi 07.04.2020)

Bugüne kadar, devlet dilini, sözlükleri, birçok multimedia ve yardımcı araçları öğretme yöntemleri hakkında bir dizi ders kitabı ve el kitabı Kazak dilinin yazım ve genel gelişimi ile ilgili özel sitelerde yayınlanmaktadır. Modern bilgi teknolojilerinin etkin kullanımı, bunları doğru kullanma becerisi, yeni bir elektronik eğitim biçimine geçişi sağlayacaktır. Aynı zamanda, modern teknoloji ve Kazak dilinin öğrenilmesi ve geliştirilmesi ile çocuklar için etkili bir elektronik yardım oluşturma konusu da söz konusudur. Bu bağlamda "Balatili.kz" web sitesi çocuklara uygun bir navigasyon sistemine sahip çevrimiçi bir platforma dayanmaktadır. "Balatili.kz" sesler ve harfler, kelimeler, deyimler, cümleler, metinler, düzenli ifadeler üzerinde didaktik eğitim bilgileri, çocuk dili, yazma ve heceleme, okuma becerileri için öğretim materyalleri içermektedir. Bu Kazakça dilini öğrenme alanı, öğrenme ve oyun temel alınarak oluşturulmuş, bireysel olarak veya gruplar halinde, bir eğitim kurumunda veya evde kullanılabilen etkileşimli bir multimedia içeriğidir. İnternet istatistikleri hizmetini sunan ZERO.kz verilerine göre, Balatili.kz internet sitesi 586 sırada yer almaktadır. Günlük kullanıcılar orarına bakıldığında ortalama 50 kişi ziyaret etmektedir (https://zero.kz/site/show/site_id_70005_balatilikz/, erişim tarihi 13.07.2020).

Фотограф 3.14. “Balatili” Web Sitesi

Kaynak: <http://balatili.kz/>, erişim tarihi: 05.05.2020.

Kazak dilinin yazımı için kullanılan “emle.kz” dil yazımının elektronik veritabanıdır. bu veritabanda, Kazak dilinin geçerli onaylanmış yazım sözlüğünü, yazım kurallarını ve bu alandaki bilimsel literatürleri içermektedir. Kazakça doğru yazmak, kelimeyi doğru telaffuz etmek, halkın dil kültürünü yükseltmek için "Emle.kz" sitesi oluşturulmuştur. İnternet sitesinde kelimelerinin doğru yazım kuralları, kelimelerin geçmiş ve şimdiki yazımları arasında terminolojik anlamı olan farklılıklar, kısaltılmış kelimelerle ilgili veriler verilmiştir. Ayrıca "Makaleler" bölümünde, bilim adamları tarafından bu alanda yazılmış bilimsel makaleler yer almaktadır. Her makaleden sonra yorum bırakma butonu bulunarak, bu şekilde okuyucu (<https://emle.kz>, erişim tarihi: 04.04.2020). Diğer <https://tilalemi.kz/> , <https://tilmedia.kz/> gibi internet sitelerinin internet kullanımındaki Kazak dili içeriği sayısını artırmaktadır.

Kazakistan’da Latin alfabesinin tartışılmasında en büyük etkinlik sosyal ağların kullanıcıları tarafından gösterilmektedir. Bu nedenle kırsal ve kentsel nüfus için ortak bir bilgi alanı oluşturmanın gereksinimi düşünülerek genel halk görüşü dikkate almada sosyal medya en uygun bir araçtır. Araştırmacılar Latin alfabesine geçiş reformu Kazakistan’da olduğu kadar geniş ve kapsamlı bir şekilde dünyanın herhangi bir ülkesinde bu kadar çok tartışılmadığını belirtmektedir. Kazakistan’da bu alfabe reformuna çok sayıda filolog, farklı alanlardan uzmanlar, BT topluluğunun temsilcileri ve kamu görevlileri katılmıştır. Kazak alfabesini Latin’e geçişi konusunda çok sayıda konferans ve toplantılar düzenlenerek medya ve sosyal medyada ciddi bir tartışma yapılmıştır. Neticesinde Latin alfabesi kazak kamusunun büyük ilgisini çeken reform haline gelmiştir (<https://informburo.kz/kaz/latyn-rpn-soy-nsasy-ashan-oldanyasa-ened.html>, erişim tarihi: 01.05.2020).

Sosyal medya üzerinden türlü kampanya ve yarışmalar gerçekleştirilmiştir. Örneğin, Facebook’ta, okul çocukları dâhil olmak üzere farklı mesleklerden ve çeşitli yaş grubu

insanların katılımıyla “En iyi alfabe” başlıklı bir yarışma başlatılmıştır. Sonuç olarak Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü'nde toplam yüzlerce teklif alınmıştır. Dilbilimcilerin görevi de, en iyi fikirleri birleştirerek basit, kullanışlı ve özlü bir seçenek yaparak Kazak Latin alfabesini geliştirmektir. Ayrıca bu yeni alfabenin taslak projelerin en çok eleştirilen ortam da sosyal medya olmuştur (<https://camonitor.kz/30709-kazahstan-pristupaet-k-aktivnoy-faze-latinizacii.html>, erişim tarihi: 30.04.2020).

Sosyal medyada başlatılan diğer bir "Kazakça oku, Latince yaz" kampanyası için (*Kazakça “Қазақша оқы, Latynsha jaz”*) sosyal ağlarda (Facebook, Instagram) kırk beşten fazla yayın gönderilmiştir. Bu kampanya kapsamında Kazak atasözleri ve Kazak klasiklerinin eserleri Latin alfabesinde yazılmıştır. Ayrıca, okuyucuların aktif rol aldığı entelektüel bir çevrimiçi oyun olan "Atasözün Devamını Yaz" gibi sanal bir etkinlik organize edilmiştir. Facebook ve Instagram sayfasında "Kaynak Dil Merkezi", "Zhaga Ustaty", "İnsanlar ne diyor?", "Anlamlı kelimeler", "Dünya Kazakları" gibi gruplarda etkinliğe 600'den fazla sosyal ağ kullanıcısı katılım sağlayarak, iki yüzden fazla yorum yapılmıştır. Kampanya sırasında sosyal medya kullanıcıları sıklıkla Latin alfabesi için klavye eksikliğinden şikayet edildiği tespit edilmiştir. Sosyal medyada uygulanan diğer bir "9 şehir. 9 ilçe" projesi de sosyal medya kullanıcıları tarafından aktif bir şekilde katılım sağlanmıştır. Projenin bir parçası olarak "Latin-karaoke" gerçekleştirilmiştir. Şarkı sözleri yeni Kazak Latin alfabesinde yazılarak, karaoke çekilimi "Q-ĞALAM" YouTube kanalında yayınlanmıştır.

Gerçekleştirilmekte olan bu tür çalışmalar yeni Kazak Latin alfabesinin kamu tarafından benimsemesine yol açmaktadır. Bilgi ve teknolojik yakınsama kaçınılmaz olarak tüm bilginin farklı cihazların ekranlarına aktarılacak bir dijital akışa dönüştürülmesine yol açmaktadır. Bilgi teknolojisi açısından en kullanıcı dostu olan Latin alfabesi, devlet dilinde içerik genişletme ve geliştirme için elverişli koşullar yaratmaktadır. Sosyal medya ağları, internet siteleri, e-portallar, e-postalar internet erişim ile elde edilebilecek türlü uygulamalar dijital halkla ilişkilerin daha hızlı ve esnek çalışma alanını oluşturmaktadır.

SONUÇ

Geçmiş tarihine bakıldığında birkaç defa alfabe değişimi yaşayan Kazakistan'ın dilsel devrim geçirdiği görülmektedir. Günümüzde tekrar Latin alfabesine geçiş yapma kararı almasında, tarihi, medeni, siyasi gibi birçok önemli faktör bulunmaktadır. En çok Rus diline bağlılık zihniyetinden kurtulmak için bir çıkış yolu olarak simgelenen Latin'e geçişi Kazak toplumu olumlu karşılamıştır. Alfabe değişikliği, özellikle de farklı medeniyetlerin yazılarının dönüşümü anlamına geldiğinden, derin ideolojik bir arka plan ile belirlenen siyasi bir eylemi temsil etmektedir. Toplumun yeni alfabe tartışmasına aktif katılımı bunun bir başka parlak kanıtıdır. Bir demokratik devlet olma arayışındaki egemen uygar seçiminden kaynaklanan bu alfabe reformunun ulusal birlik için güçlü bir araç olarak hizmet edeceği düşünülmektedir.

Yapılmış olan araştırmanın sonuçlarına göre Latin alfabesine geçiş reformunun, özellikle derin bir ideolojik-siyasi eylemi temsil ettiğini ortaya koymaktadır. Kazak toplumundaki bu Latin alfabe reformu iyi tanımlanmış hedefleri ve görevleri gösteren ideolojik mekanizmalarla inşa edilmektedir. Kazakistan'ın karmaşık ulusal kimlik inşasını dinamik kılan çelişkili güçlerin altında Latin'e geçiş teklifinin ardındaki mantığı anlamakla ilgilidir. Çünkü devlet tarafından dil reformu etrafındaki resmi hükümet söylemlerinin Kazakistan'ın modernleşmesine odaklandığını, özellikle de dili, modernleşmenin ana itici güçlerinden biri olarak kullandığını göstermektedir. Fakat modernleşme argümanının dışındaki diğer faktörlere de bakmak önemlidir. Çünkü alfabe reformu Kazak dilinin sembolik gücünü yükseltme çalışması olarak değerlendirilmektedir.

Ayrıca Kazakistan Cumhuriyeti'nin Latin alfabesine geçerek uluslararası arenada daha anlaşılır olacağı düşünülmektedir. Böylece küresel dünyaya ayak uydurarak, modernizasyon ilkelerine doğru ilerleme yaşayacaktır. Bu alfabe reformu ile dünyada “post-Sovyet” konumundan “modern Kazakistan” konumuna geçiş yapacağı öngörülmektedir. Bunun yanı sıra Kazak kimliği oluşturma politikası bir güç aracı olarak, ülke yetkilileri için tercih edilen bir silahtır. Bu sebeple alfabe reformu sürecinde Latin'e geçiş politikasının önemli olduğu vurgusunun yapılması şarttır. Latine geçiş süreç içerisinde halkla ilişkiler ve kamusal iletişim ile ülkenin içinde ve dışında daha da önemli olduğu vurgulanması gereken bir unsurdur. Çünkü toplumun yeni Kazak Latin alfabesini tamamen benimseyebilmesi için devamlı bir şekilde halkla ilişkiler çalışmalarını sürdürmesi gerekmektedir.

Konuya bağlı olarak, araştırmanın ikinci bölümünde Kazakistan'daki halkla ilişkiler alanının güncel durumuyla ilgili bilgilere odaklanılmaktadır. Elde edilen verilere göre, Kazakistan'da halkla ilişkiler alanının bilimsel araştırmalarda ilerleme sağlayamadığı,

eğitimde ise halkla ilişkilerle ilgili Kazak dilinde kitapların az olduğu tespit edilmiştir. Topluma yönelik bir halkla ilişkiler uygulamasının yürütülmesi için yabancı uzmanlara başvurduğu bilinmektedir. Buna rağmen halkla ilişkiler uzmanları tarafından devamlı bir şekilde düzenlenen halkla ilişkiler forumları, halkla ilişkiler ajansları tarafından yapılan halkla ilişkiler uygulamalarının Kazakistan'daki halkla ilişkilerin gelişimine belli bir seviyede katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür. Sonuç olarak araştırma Kazakistan'daki halkla ilişkilerin henüz yeterince gelişim göstermediği ama son on senede ülkedeki halkla ilişkilerin oldukça ilerleme kaydettiği tespit edilmiştir.

Kazakistan demokratik bir devlet olarak tanıtılmasına rağmen, devletin merkezi yönetim sisteminde, otoriter karmaşık bir boyutunun da olduğunu belirtmek önemlidir. Çünkü bazı durumlarda bu sistemin kamu yönetiminde ve halkla ilişkiler uygulamalarını yürütmekte özgürce hareket etme şansını engelleme olasılığı bulunmaktadır. Kazak toplumunda durum böyle olmasına rağmen, araştırmada belirtilen verilere dayanarak, Latin alfabesine geçiş sürecinde uygulanan halkla ilişkiler çalışmalarının başarılı bir şekilde sürdürülmekte olduğunu söylemek mümkündür. Devamlı bir şekilde düzenlenen seminer, toplantı, eğitim kursları ve medyada bulunan bilgiler akışı, ayrıca yeni teknolojiler yardımıyla yapılan türlü faaliyetler sözümüzün kanıtıdır. Çalışmada sunulan örnekler doğrultusunda, Latine geçiş sürecinde yapılan halkla ilişkiler uygulamalarında halkla ilişkilerin yazılı, sözlü, görsel-işitsel ve dijital araçlarının neredeyse hepsinin kullanıldığı belirtilmiştir. Özellikle internet, sosyal medyada üzerinden yürütülen türlü kampanyalar, mobil uygulamalar, herhangi bir metni Kirilden Latinceye anında çevirme uygulamaları halkla ilişkiler çalışmalarına kolaylık sağlamaktadır. Böylece Latin alfabesine geçiş kamunun tüm alanına yavaşça benimsetilmektedir. Sürekli ve sabırlı şekilde çalışma ilkeleri içeren halkla ilişkiler alanı, bu yeni reform sürecinde daha da titiz çalışmayı gerektirmektedir. Ayrıca gelişim aşamasında olan halkla ilişkiler alanını Kazak toplumunda daha da önemli hale getirmektedir.

Ana konuya bağlı olarak, çalışmada Kazakistan'ın alfabe tarihinden, devlet kuruluşundaki devlet politikasından, Latin alfabesine geçiş kararının nedenleri ve daha önce alfabe reformunun gerçekleştirildiği diğer Türkçe konuşan ülke örnekleri verilerek, Kazakistan'ın dil reformları etrafındaki söylemi şekillendirme üzerindeki etkilerinden bahsedilmektedir. Bununla birlikte Kazakistan'ın Latin alfabesine geçiş kararına dair kamu algısı ve uzman görüşleri ele alınmıştır. Ayrıca araştırmada Latine geçiş sürecinde yapılmakta olan kamusal iletişim çalışmalarına odaklanarak, hem neticeli hem başarılı bir geçişi gerçekleştirmek için halkla ilişkiler uygulamalarının son derece öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Tez yazım esnasında kullanılan kaynakların hem Kazakistan'da hem de yabancı kaynaklardan elde edilmiş olduğunu belirtmek önemlidir. Bir araştırma yöntemi olarak vaka çalışmasına dayanan, yanı sıra betimsel yöntemde boyut alan bu araştırma böylece ulusal seviyede bu konuyla ilgili farklı görüşleri bir araya toplayarak çeşitli bakış açılarından analiz edilmesi literatürde değer katacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abzhapparova, A. (2016). "Rol press-služby v formirovanii obraza ministerstva obrazovaniya i nauki Respubliki Kazakhstan v mediaprostranstve". *Uspeh Sovremennoi Nauki*, 6(11): 173-175.
- Akdağ, M. ve Erdem, A. (2009). "Halkla İlişkiler Tarihi Üzerine". M. Işık ve M. Akdağ (Ed.), *Dünden Bugüne Halkla İlişkiler*. Eğitim Kitabevi Yayınları, Ankara, 3-53.
- Alzhanova, A. (18-19 Ocak 2018). "Voprosi Perekhoda Alfavita Nna Latinicu". *Rol Vysshih Uchebnih Zavedenii v Modernizacii Obşestvennogo Soznaniya: Perekhod k Modeli "Universitet 4.0"*. El Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi 48. Bilimsel ve Metodolojik Konferansı Materyalleri, (Cilt 2), Almatı, 31-33.
- Aminov, K., Jensen, V., Juraev, S., Overland, I., Tyan, D., Uulu, Y. (2010). "Language Use and Language Policy in Central Asia". *Central Asia Regional Data Review*, 2(1):2-29.
- Arbabayeva, G. (2006). "PR Market in Kazakhstan". *Kazakhstan International Business Magazine*. (2):6-17.
- Asratova, M. (2018). *Kazakistan'da Halkla İlişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ayhan, A. (2015). *Halkla İlişkiler Tarihçe, Kavram, Medya İlişkileri*. Literatürk Academia, Konya.
- Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü. (2017). *Kazak Alipbinin Latin Grafikasına Köşürünün Stratejik Negizderi*. Kazakistan Cumhuriyeti Bilim ve Eğitim Bakanlığı, Bilim Komitesi. Almatı.
- Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü. (2017a). *Jana Ultık Alipbi: Kazak Jazın Jangırtu (Bilimsel-dilsel araştırma)*. Kazakistan Cumhuriyeti Bilim ve Eğitim Bakanlığı, Bilim Komitesi. Almatı.
- Bapak, V. (2005). "Kazakhstan: Formirovanie Vnogopartinoy Sistemi". *Sentralnaya Aziya i Kavkaz*. 2(38):87-99.
- Bekbolatuly, J. ve Karaulova, A. (2019). "Svyaz s obşestvennostyu v Kazakstane: istoriya i sovremennost". L.S. Akhmetova (Ed.). *PR ve Medya v Kazakistane: sbornik naučnih trudov*. Kazak Üniversitesi Yayın Evi, Almatı, 17-27.
- Bekbolatuly, J. (2011). "Kazakistandagi Jurtşılıkpen Baylanıs Mamandıgının Bugünü men Erteni". *Habaşı Dergisi*, (29):170-173.
- Bektaş, A. (1996). *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*. Bağlam yayınları, İstanbul.

- Bıyık, A. ve Güven, A. (2009). “Kitle İletişim Araçlarının Halkla İlişkilerde Kullanımı”. M.İşık ve M.Akdağ (Ed.).*Dünden Bugüne Halkla İlişkiler*. Eğitim Kitabevi Yayınları, Ankara, 175-195.
- Dietrich, A. (2014). “Soviet and Post-Soviet Language Politics in the Central Asian Republics and the Status of Russian”. In *ICANAS, International congress of Asian and North African studies* (0): 465-480.
- Duğan, Ö. (2019). *Gelenekselden Sosyal Medyaya Halkla İlişkiler Yazarlığı*. Literatürk Academia, Konya.
- Cameron, S. (2016). “The Kazakh Famine of 1930-33: Current Research and New Directions”. *East/West: Journal of Ukrainian Studies*, 3(2): 117-132.
- Canöz, K. (2008). Kamuda Halkla İlişkilerin Yeni Yüzü: Bilgi Edinme Yasası. *Selçuk İletişim*, 5: 3.
- Cutlip, S., Center, A.H., Broome, G.M. (2003). *Public Relations. Theory and Practise*. Williams, Moscow.
- Çağlar, A. (2018). “Kazakistan’ın Ulus İnşa Süreci ve Ekonomi Politikası”, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (1): 60-84.
- Çakar Mengü, S. (2012). “Küresel Halkla İlişkiler ve Kamusal Alan”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (23):179-185.
- Grunig, J. E. (2009). “Paradigms of Global Public Relations in an Age of Digitalisation”. *PRism*,6(2): 1-19.
- Gustavsen, P. A. ve Tilley, E. (2003). “Public Relations Communication Through Corporate Websites: Towards an Understanding of the Role of Interactivity”. *PRism*, 1 (1): 1-14.
- Harvey,K., Adilkhanov, A., John,M.A.,Couper,L. (2013). “Are PR Students Prepared for the Profession? American and Kazakhstani Perspectives”. *KazNU Bulletin: Journalism Series*. 3(34): 82-88.
- Ibrayeva, G., Myssayeva, K., Bykov, I., Gladchenko, I.,“Digital Literacy and Strategy of PR-education in Russia and Kazakhstan: Comparative Analysis”. *Communication Strategies in Digital Society Workshop (ComSDS)*. (0): 47-49.
- İşler, D., Çiftçi, M., Yarangümelioğlu, D. (2013). “Halkla İlişkiler Aracı Olarak: Sosyal Medyanın Kullanımı ve Yeni Stratejiler”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1): 174-186.
- Jefkins F. (1983). *Public Relations for Marketing Management*.Springer.
- Kazancı, M. (2006). *Kamuda ve Özel Kesimde Halkla İlişkiler*.Turhan Kitapevi, Ankara.
- Kayador, V. (2001). “Bir Kitle İletişim Aracı olarak Radyo ve Kamusal Radyoculuk”.

- Marmara İletişim Dergisi*, 11 (11): 131-142.
- Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası.(1995). Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu, Kazakistan.
- Kazakistan Ankara Büyükelçiliği. (2012). Kazakistan-Türkiye Dostluk ile İşbirliği 20 yıl, Ankara.
- Karmazina, L. (2008). “İnstitucionalizaciya partinoy sistemi Respubliki Kazakistan: retrospektiva i sovremennıe tendencii”. *Центральная Азия и Кавказ*.(59):47-63.
- Karadayı, O. (2018). “Kazakistan’ın Yeni Latin Alfabesine Geçiş Süreci Üzerine Bir Değerlendirme”. *Yeni Türkiye*. (99): 1-13.
- Kayıran, M. ve Metintaş, M. Y. (2009). “Latin Kökenli Yeni Türk Alfabesine Geçiş Süreci ve Millet Mektepleri”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (24).
- Keloğlu-İşler, E. (2007). *Halkla İlişkiler Mitler ve Gerçekler*. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara.
- Kenzhekhanuly, R. (2012). “Ideologies and alphabet reforms in Central Asia”. B. Della Chiesa, J.Scott, C. Hinton (Eds.). *Languages in a Global World: Learning for Better Cultural Understanding*. OECD Publishing, 133-149.
- Kimanova, L. (2011). “Analysis of Arguments in the Public Debate on the Alphabet Change in Bilingual Kazakhstan”. *Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3):1021-1035.
- Kırdar, Y. (2009). “Halkla İlişkilerde Yeni Eğilim:Kurumsal İtibar Yönetimi”. M.İşık ve M.Akdağ (Ed.), *Dünden Bugüne Halkla İlişkiler*. Eğitim Kitabevi Yayınları, Ankara, 289-309.
- Konya Ticaret Odası. (2016). *Kazakistan Ülke Raporu*. Dış Ticaret Servisi, Konya.
- Koç, K., Bayniyazov, A., Başkapan, V., (2012). Kazak Türkçesi-Türkiye Türkçesi Sözlüğü, Almatı.
- Kutalmış, M. (2004). “Tarihte ve Günümüzde Kazakistan’ın Alfabe Meselesi”. *Biling*, (31):1-21.
- Massansalvador, F. S. (2010). “The Process of Nation Building in Central Asia and its Relationship to Russia's Regional Influence”. *Jean Monnet/Robert Schuman Paper Series* 10(5): 1-13.
- Mazhiyeva, A. (2018). “Kazakistan’ın Tarihi ve Kültürel Değerlerinin Tanıtımında Halkla İlişkiler Faaliyetlerinin Rolü: Kazak Hanlığı Üzerine Örnek Bir İnceleme”. *International Social Sciences Studies Journal*, 4(23):4659-4665.
- Moldanov, H. (1995). Kazak halkının argı bergi tarihi . KMABI Basım Evi, Almatı.

- Nazarbayev, N. (2012). *Tarihin Akışında*. Kazakistan Cumhuriyeti Büyükelçiliği, Ankara.
- Nazarbayev, N. (2012). *Kazakistan Yolu*. Kazakistan Cumhuriyeti Büyükelçiliği, Ankara.
- Novikov, D. (2013). *Teorya i Praktika Svyaz s Obşestvennostyu: Uçebnoe Posobiye*. Komsomolsk na Amure Devlet Teknik Üniversitesi, Khabarovsk Krai.
- Okay, A. ve Okay, A. (2005). *Halkla İlişkiler Kavram, Strateji ve Uygulamaları*. Genişletilmiş 2. Basım, DER Yayınları, İstanbul.
- Onal, G. (2000). *Halkla ilişkiler*. Türkmen Kitapevi, İstanbul.
- Oskay, Ü. (1969). *Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş*. Sevinç Matbaası, Ankara.
- Otyzbay, Zh. (2019). “Kazakistan’da Siyasi Dilbilimsel Sorunlar ve Kiril Alfabesinden Latin Alfabesine Geçiş”. *Uluslararası Sosyol Araştırmalar Dergisi*, 12(62):196-206.
- OECD. (2017). “Urban Policy Review: Kazakhstan: (Russian Version)”. OECD Publishing, Paris.
- Peltekoğlu, F.B. (2001). *Halkla İlişkiler Nedir*. Genişletilmiş 2. Baskı, Beta Basım, İstanbul.
- Pirchner, H. (2005). “Reviving Greater Russia? : The Future of Russia's Borders with Belarus, Georgia, Kazakhstan, Moldova and Ukraine”. Lanham, MD: University Press of America.
- Sabuncuoğlu, Z. (2007). *İşletmelerde Halkla İlişkiler*. Alfa Aktüel Yayınları, Bursa.
- Shaimerdenuly, E. (2011). «Aktualnie problemi funkcionirovaniya pres-slujb i PR-struktur gosudarstvennih i kommerçeskih organizacii Kazakstana». *Materiyalı mejdunarodnoi naučno-praktičeskoj konferencii*. Almatı, 7-15.
- Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017). “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2): 419-426.
- Tanayeva, L. (2007). “The politics of the Latin Alphabet in Kazakhstan”. *Annual of Language: Politics and Political Identity*, 1(01): 79-84.
- Tarafdar, M. ve Zhang, J. (2008). “Determinants of Reach and Loyalty - A Study of Website Performance and Implications for Website Design”. *Journal of Computer Information Systems*, 48(2): 16-24.
- Terry, V. (2005). Postcard from the Steppes: a snapshot of public relations and culture in Kazakhstan. *Public Relations Review*, 31(1): 31-36.
- "Til-Qazyna" Shayakhmetov Ulusal Bilim ve Uygulama Merkezi. (2019). *Latin Alipbii: teoria, adisteme jane nasihat*. Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı, Dil Politikası Komitesi. Nur-Sultan.
- Tortop, N. (1998). *Halkla İlişkiler*. Gözden Geçirilmiş Yedinci Baskı, Yargı Yayınları, Ankara.

- Veksler, A. (1999). "İstorya Public Relation: Popitka Hronologii", *Sovetnik Dergisi*, 1(37): 40-45.
- Yalman, N. (2009). "Kimlik ve Bilinç", *Kimlikler Lütfen*. G.Pultar (drl.). ODTÜ Yayıncılık, Ankara.
- Yanush, O. (2016). "Latinica v Stranah Centralnoi Azii: Alfavit, Politika, Kulturnoe Vliyanie.". *Kazan State Power Engineering University, Political Science and Law*, 402-412.
- Yessenbek, Zh. (2013). "Kazakistan Respublikasındaki Kogammen Bailanı Kızmeti". *Bulletin KazNU*, 1-2(141-142):184-187.
- Yergaliyeva, A. (2018). "Kazakhstan's Language Reform". *Critique: A Worldwide Student Journal of Politics*, Monmouth College, Spring(0): 22-44.
- Yeniçiktı, N. T. (2016). "Hakla İlişkiler Aracı Olarak Instagram: Sosyal Medya Kullanan 50 Şirket Üzerine Bir Araştırma". *Selçuk İletişim*, 9(2):92-115.
- Yılmaz, E. (1996). "İnternet: Yeni Bir Kitle İletişim ve Halkla İlişkiler Aracı", *Türk Kütüphaneciliği*, 10(3): 277-283.
- Yılmaz, E. (2009). "Yeni Medya ve Halkla İlişkiler: Hedef Kitle Ağ Üzerinden Erişmek". . M.İşık ve M.Akdağ (Ed.). *Dünden Bugüne Halkla İlişkiler*. Eğitim Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Zharkynbekova, Sh., Akynova, D., Aimoldina, A. (2017). "The Linguistic Landscape in Kazakhstan: Globalization, Triglоссия and Other Challenges". *Gumilyov Eurasian National University, Cross- Cultural Studies: Education and Science (CCS&ES)*, 2(1): 89-98.
- Zhaisanbayev, Zh. (2018). "Latinica – Suverennyy Civilivozannyy Vıbor". *Pedagogičeskaya nauka i praktika*. 2(20): 18-21.

İNTERNET KAYNAKÇA

- Abai Akparat, "Memlekettik tildin ahualı jöindegi saraptama: Sayasi kedergi". <https://abai.kz/post/8274>, (erişim tarihi: 03.03.2019).
- Akademia Sözlüğü, <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/108542>, (erişim tarihi: 11.04.2020).
- Ahmetuly, B. "Latin alipbinin zandı nuskası tağı özgerui mümkün. Özbek, Türk, Azerbaycan jane Kazak alipbii kanşalıktı uksas?". <https://informburo.kz/kaz/latyn-lpbin-zady-nsasy-tay-da-zgeru-mmkn-zbek-trk-zerbayzhan-zhne-aza-lpbi-anshalyty-sas.html>, (erişim tarihi: 07.04.2020).
- Bektemirova, N., "Latin Alipbii – El Bolaşığı". <http://qazdauiri.kz/?p=15317> (erişim tarihi: 12.02.2020).

- Dene-Hern, Ç. (2018). “Kazakistan: Skolko Stoit Pomenyat Alfavit Stranı”.
<https://www.bbc.com/russian/vert-cap-43988796> (erişim tarihi: 03.05.2020).
- Çalışkan, B. “Orta Asya Raporu: Dönüşüm Sürecinde Türk Cumhuriyetleri”.
https://insamer.com/tr/orta-asya-raporu-donusum-surecinde-turk-cumhuriyetleri_1743
 (erişim tarihi: 22.03.2020).
- İstatistik Komite Raporu, http://stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/homeNumbersPopulation.
 (erişim tarihi: 02.03.2019).
- Kazakistan Cumhuriyeti Spor ve Kültür Bakanlığı.
<http://government.kz/kz/government/about>(erişim tarihi: 29.04.2020).
- Kazİnform Uluslararası Haber Ajansı. http://lenta.inform.kz/kz/v-akmolinskoy-oblasti-prohodit-obuchenie-prepodavateley-yazykovyh-centrov_a3527121 (erişim tarihi: 29.04.2020).
- Kazak Edebiyatı Gazetesi, “Latin alipbine köşüğe dayınsız ba?”
<https://qazaqadebieti.kz/22181/latyn-lipbiine-k-shuge-dajynbyz-ba>, (erişim tarihi: 29.04.2020).
- Nurgalımulıy, U., “Latin Alipbinde Jarık Körgeñ «Til-Qazyna» Gazetinin Tusauı Kesildi”.
<https://abai.kz/post/80181> (erişim tarihi: 16.02.2020).
- Turgayev, A. ve Hrenov, A., “Osnovnie Podhody k Opredelinyu Ponyatiya “Public relatins”.
<https://textbooks.studio/uchebnik-teoriya-politiki/221-osnovnyie-podhodyi-opredeleniyu-ponyatiya.html> (erişim tarihi: 13.03.2019).
- Qazaq Üni Gazeti, “Ult zıyalılarının aşık hatı”.
<https://qazaquni.kz/2018/08/27/89127.html?sait=kk> (erişim tarihi: 07.04.2020).
- Zhaksenova, A. “Üş tugırly til sayasatı” memlekettik bagdarlamasınyn jüzege asıru joldarı”.
<http://sabaq.kz/үш-тұғырлы-тіл-саясаты-мемлекеттік-б> (erişim tarihi: 03.03.2019).
- Warburton, A. ve Barker, M., “Putting an End to the Rain of Apostrophes”.
<http://www.anthropology-news.org/index.php/2018/11/23/putting-an-end-to-the-rain-of-apostrophes> (erişim tarihi: 02.04.2020).
- Shyngysova, N. “Köpsiligi PR-dı kuttıktau jazudan aspaidı dep oilaidı”.
<https://7kun.kz/shynhghysova-nazgulmen-suhbat/> (erişim tarihi: 29.03.2020)
- <https://infopedia.su/8x2eb2.html> (erişim tarihi: 14.03.2020).
- http://www.akorda.kz/kz/republic_of_kazakhstan/kazakhstan (erişim tarihi: 02.03.2019).
- <https://countrysimeters.info/ru/Kazakhstan> (erişim tarihi: 24.03.2020).
- <https://www.rns.kz/> (erişim tarihi: 17.04.2020).
- <http://pgc.kz> (erişim tarihi: 16.04.2020).

<https://prclub.kz/club> (erişim tarihi: 17.04.2020).
<https://prclub.kz/proekty-kluba/pr-forum/>, (erişim tarihi: 17.04.2020).
<https://www.inform.kz> (erişim tarihi: 17.04.2020).
https://web-3.ru/pr/unions/?id_site=2339 (erişim tarihi: 17.04.2020).
https://egov.kz/cms/ru/information/state_agencies/ministries_committees (erişim tarihi: 14.05.2020).
<https://egov.kz/cms/kk/articles/culture/Alfavit-kazahskogo-yazyka-na-latinice> (erişim tarihi: 21.04.2020).
https://spravochnick.ru/reklama_i_pr/pr_deyatelnost_v_gosudarstvennyh_organah/ (erişim tarihi: 14.05.2020).
<https://rsf.org/en/world-press-freedom-index> (erişim tarihi: 06.04.2020).
http://resurstil.kz/kk/o_centere_1_1 (erişim tarihi: 20.03.2020)
<https://rus.azattyq.org/a/kazakhstan-almaty-streets-latin-alphabet/30304801.html> (erişim tarihi: 09.05.2020).
<https://www.qazlatyn.kz/> (erişim tarihi: 28.04.2020).
<https://www.picuki.com/media/1958849038586975137> (erişim tarihi: 29.04.2020).
<http://nabr.kz/Content/portalNews/Dictant> (erişim tarihi: 28.04.2020)
<https://egemen.kz/article/156422-astanada-1929-1940-dgyldary-latyn-alipbiinde-shyqqan-kitaptar-kormesi-otti> (erişim tarihi: 29.04.2020).
<https://informburo.kz/kaz/latyn-rpn-soy-nsasy-ashan-oldanyasa-ened.html> (erişim tarihi: 01.05.2020).
<https://camonitor.kz/30709-kazakhstan-pristupaet-k-aktivnoy-faze-latinizacii.html> (erişim tarihi: 30.04.2020).
<https://www.uniface.kz/interfacts/index.php?post=article&id=150>, erişim tarihi: 05.04.2020
<ttps://yandex.ru/images/search> (erişim tarihi: 23.04.2020).
<https://abai.kz/post/8274> (erişim tarihi: 03.03.2019)
<https://informburo.kz/stati/perehod-na-latinicu-что-dumayut-obshchestvennye-deyateli-o-reforme-kazahskogo-yazyka.html> (erişim tarihi: 07.05.2020).
<https://www.bbc.com/russian/vert-cap-43988796> (erişim tarihi: 03.05.2020).
<https://informburo.kz/kaz/latyn-lpbin-zady-nsasy-tay-da-zgeru-mmkn-zbek-trk-zerbayzhan-zhne-aza-lpbi-anshalyty-sas.html> (erişim tarihi: 07.04.2020).
<http://ult.kz/post/galymdar-latyn-alipbiine-katysty-nazarbaevka-ashyk-khat-zholdady> (erişim tarihi: 03.05.2020).
<https://rus.azattyq.org/a/kazakhstan-almaty-streets-latin-alphabet/30304801.html>

(erişim tarihi: 09.05.2020).

<https://www.gov.kz/memleket/entities/mcs/press/news/details/>, erişim tarihi: 29.04.2020

<https://abai.kz/post/80181> (erişim tarihi: 16.02.2020).

<http://qazdauiri.kz/?p=15317> (erişim tarihi: 12.02.2020).

http://lenta.inform.kz/kz/v-akmolinskoy-oblasti-prohodit-obuchenie-prepodavateley-yazykovyh-centrov_a3527121 (erişim tarihi: 29.04.2020).

<https://otyrar.kz/2018/07/v-kazaxstane-startuet-aprobaciya-pilotnogo-proekta-novyx-pravil-pravopisaniya-na-latinice/> (erişim tarihi: 29.04.2020).

<https://egov.kz/cms/kk/articles/culture/Alfavit-kazahskogo-yazyka-na-latinice> (erişim tarihi: 21.04.2020).

<https://abai.kz/post/95266> (erişim tarihi: 12.04.2020).

<https://www.picuki.com/media/1958849038586975137> (erişim tarihi: 29.04.2020).

<http://qazdauiri.kz/?p=15317> (erişim tarihi: 12.02.2020).

<http://nabr.kz/Content/portalNews/Dictant> (erişim tarihi: 28.04.2020)

<https://egemen.kz/article/156422-astanada-1929-1940-dgyldary-latyn-alipbiinde-shyqqan-kitaptar-kormesi-otti> (erişim tarihi: 29.04.2020).

<https://www.qazlatyn.kz/> (erişim tarihi: 28.04.2020).

<https://qazaquni.kz/2018/08/27/89127.html?sait=lat> (erişim tarihi 07.04.2020).

<http://balatili.kz/> (erişim tarihi: 05.05.2020).

<https://emle.kz> (erişim tarihi: 04.04.2020).

<https://informburo.kz/kaz/latyn-rpn-soy-nsasy-ashan-oldanysa-ened.html> (erişim tarihi: 01.05.2020).

<https://camonitor.kz/30709-kazakhstan-pristupaet-k-aktivnoy-faze-latinizacii.html> (erişim tarihi: 30.04.2020).

<http://www.parlam.kz/> (erişim tarihi: 07.05.2020).

<https://cyberleninka.ru/article/n/institutsionalizatsiya-partiynoy-sistemy-respublikikazahstan-retrospektiva-i-sovremennye-tendentsii> (erişim tarihi: 25.04.2020).

<http://www.qogam.gov.kz/kk/pages/erezhe> (erişim tarihi: 25.04.2020).

<https://prclub.kz/proekty-kluba/pr-forum/> (erişim tarihi: 02.02.2020).

https://zero.kz/site/show/site_id_70005_balatilikz/ (erişim tarihi 13.07.2020).

EKLER - 1

Kazak Alfabetini 2025 Yılına Kadar Kademeli Latin Alfabetine GeçişininYerleşim-Eylem Planı

Kaynak: http://resurstil.kz/kk/o_centere_1_1

№	Etkinliğin adı	Tamamlanma Şekli	Sorumlu İdare	Uygulama Süresi	Finansman Hacmi (mln. Tenge)
1	2	3	4	5	6
I AŞAMA: 2018-2020 yıllar					
1. DÜZENLEYİCİ ÇERÇEVENİN GELİŞTİRİLMESİ İÇİN ÖNLEMLER					
	Latin Kazak alfabesinin yazım ve ortolog kurallarını geliştirmek için bir yazım çalışma grubunun oluşturulması	Emir	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı	2018'in ilk çeyreği	Gerektirmez
	Öğretme ve öğrenme yöntemlerinin geliştirilmesi, eğitim sistemine kademeli girişi için metodolojik bir çalışma grubunun oluşturulması	Emir	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı	2018'in ilk çeyreği	Gerektirmez
	Kazak dili terminolojik fonunu Latin grafiklerine göre sistematik hale getirmek için bir terminolojik çalışma grubunun oluşturulması	Emir	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı	2018'in ilk çeyreği	Gerektirmez
	Latin grafiklerinin BT teknolojilerine ve bilgi alanlarına uyarlanması için teknik ve bilgi desteği üzerine bir çalışma grubunun oluşturulması	Emir	Kazakistan Cumhuriyeti Bilgi ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı	2018'in ilk çeyreği	Gerektirmez
	Yazım, yöntemsel, terminolojik çalışma gruplarının yanı sıra teknik ve bilgi desteği çalışma gruplarının toplantıları	Çalışma grubu protokolleri	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı; Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı;	15 Nisan 2018'e kadar, sonrasında 3 ayda bir Raporlama dönemini takip edilecektir	Gerektirmez
	Kazak dilinin terminolojik temelini sistemleştirilmesi,	Öneriler	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür	2018 – 2020 yıllar	545,8

	öğretilmesi ve öğrenilmesi yöntemlerinin geliştirilmesi ve Latin grafiklerinin BT teknolojilerine ve bilgi alanlarına uyarlanması uzmanların katılımı		ve Spor Bakanlığı	2018 Aralık ayına kadar	181,92
				2019 Aralık ayına kadar	181,92
				2020 Aralık ayına kadar	181,92
	Kazak dilinin yeni Latin grafik ulusal alfabesinde Kazak metninin öğelerinin yazımının bilimsel-teorik (fonetik-fonolojik, tonlama-prosodik, morfolojik-sözdizimsel) ve diğer yazım esaslarının geliştirilmesi, yanı sıra yeni Latin alfabesine dayalı ortografik kuralların geliştirilmesi	Öneriler	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı)	2018 Eylül ayına kadar	72,6 (2018 – 2020yıllardaki tek taraflı hedef fonu kapsamında)
	Latin grafiklerine dayalı yeni Kazak alfabesinde yazım kurallarının geliştirilmesi	Öneriler	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı)	2018 Aralık ayına kadar	28,0 (2018 – 2020yıllardaki tek taraflı hedef fonu kapsamında)

2. ÖRGÜTSEL VE METODOLOJİK FAALİYETLER

	Çocuklar ve yetişkinler için çevrimiçi uygulamaların geliştirilmesi, yenilikçi BT teknolojilerini kullanan elektronik eğitim kurslarının hazırlanması	Programlar ürünü	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı	2018 Aralık	382,0
	Latin grafikler için bir metin dönüştürücü için bir dönüştürücü programının ve bir BT uygulamasının geliştirilmesi	Programlar ürünü	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı	2018 Aralık	54,6
	Kazak alfabesinin Latin alfabesine geçişinin ana yönleri hakkında vatandaşların farkındalık düzeyini belirlemek için sosyolojik araştırmalar yapmak	Araştırma sonuçları	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı	2018 – 2020 Aralık	001 "Kültür, spor ve turizm alanında devlet politikasının oluşturulması" programı çerçevesindeki Bütçe.
	Latin alfabesinde ders kitaplarının ve öğretim araçlarının incelenmesi:	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim	2019 – 2025 yıllar	39,9

	0 sınıf	Bakanlığı'na bilgiler	Bakanlığı, Bilim ve Uygulama Merkezi "Ders Kitabı" (anlaşılmalı) Yayın evleri(anlaşılmalı)	2019 yıl	1,2
	1 sınıf			2020 yılı	2,4
	2 sınıf			2021 yılı	2,6
	3 sınıf			2022 yılı	2,9
	4 sınıf			2023yıl	2,9
	5 ve 9 sınıflar aralığı			2024 yıl	18,5
	10 ve 11 sınıflar aralığı			2025 yıl	9,4
	Kazakça eğitim dili olan tüm ortaöğretim okullarında, Kazakça olmayan dil okulları için "Kazak dili ve edebiyatı" konusunda Latin grafiklerine dayalı ders kitaplarının çoğaltılması ve bunların yerel yürütme organları tarafından tedariklerinin organizasyonu	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı'na bilgiler	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı, Bilim ve Uygulama Merkezi "Ders Kitabı" (anlaşılmalı) Yayın evleri(anlaşılmalı) Elayetler ve Almatı, Nur-Sultan şehri Valilikleri	2019 – 2025 yıllar	202670,9
	2019 yılı – 0 sınıf			2019 yılı	2084,8
	2020 yılı – 1 sınıf			2020 yılı	3981,0
	2021 yılı – 2 sınıf			2021 yılı	4397,9
	2022 yılı – 3 sınıf			2022 yılı	4814,9
	2023 yıl – 4 sınıflar			2023 yıl	4814,9
	2024 yıl – 5-9 sınıflar			2024 yıl	151643,3
	2025 yıl – 10-11 sınıflar			2025 yıl	30934,1
	Latin alfabesine geçişi dikkate alarak genel ortaöğretim öğretmenleri için ileri eğitim kurslarının düzenlenmesi	Emir	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı, AŞ "Orleu " Ulusal ileri eğitim merkezi Elayetler ve Almatı, Nur-Sultan	192331 öğretmen	10896,1
				2019 yılında – 9038	451,8
				2020	471,3

			şehri valilikleri	yılı – 9038	
				2021 yılı – 9038	482,1
				2022 yılı – 9038	493,3
				2023 yılı – 9038	504,9
				2024 yılı – 90765	5 191,0
				2025 yılı – 56376	3 301,7
	Devlet memurlarının ileri eğitimi çerçevesinde Kamu İdaresi Akademisi ve şubeleri bazında Latin harfli memurların eğitimi	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı'na bilgiler	Kazakistan Cumhuriyeti Kamu Hizmeti İşleri ve Yolsuzlukla Mücadele Ajansı; Eyaletler ve Almatı, Nur Sultan büyükşehir valilikleri; Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kamu Yönetimi Akademisi (anlaşmalı)	2019 - 2021 yıllar	Cumhuriyet bütçesinde ayrılan fonlar çerçevesinde
	Eğitim merkezleri öğretmenleri ve yetişkinler için dilbilimciler katılımıyla seminer ve konferansların organizasyonun yapmak	Seminer, ders ve kurs programı	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı Eyaletler ve Almatı, Nur-Sultan büyükşehirler valilikleri	2019 – 2025 yıllar	427,8
				2019 yıl	60,76
				2020 yıl	61,17
				2021 yıl	61,17
				2022 yıl	61,17
				2023 yıl	61,17
				2024 yıl	61,17

				2025 yıl	61,17
	Latin grafiklerine dayanan Kazak dilinin yeni büyük bir ortografik sözlüğünün taslağının geliştirilmesi ve oluşturulması	Sözlük el yazması	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı)	2019 yılı Aralık	47,4 (2018 – 2020yıllardaki tek taraflı hedef fonu kapsamında)
	Latin grafiklerine dayanan Kazak dilinin büyük bir ortografik sözlüğünün yazısının geliştirilmesi ve oluşturulması	Sözlük el yazması	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı)	2019 yılı Aralık	47,0 (2018 – 2020yıllardaki tek taraflı hedef fonu kapsamında)
	Latin grafiklerine dayalı yeni Kazak yazımıyla ilgili büyük bir tanımlayıcının taslağının geliştirilmesi ve oluşturulması	Tanımlayıcı el yazması	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı)	2019 yılı Aralık	28,5 (2018 – 2020yıllardaki tek taraflı hedef fonu kapsamında)
	Latin grafiklerine dayalı yeni Kazak ortojeni hakkında büyük bir tanımlayıcının el yazmasının geliştirilmesi ve oluşturulması	Tanımlayıcı el yazması	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı)	2019 yılı Aralık	28,5 (2018 – 2020yıllardaki tek taraflı hedef fonu kapsamında))
	Yeni grafiklerde devlet dilinde ders kitaplarının ve el kitaplarının yayınlanması için gerekli olan eğitim söylemi metinlerinin bilimsel ve dilsel parametrelerinin geliştirilmesi Kiril'den Latin alfabesine yazım kurallarının, yazım kurallarının, yeniden kodlama programının halka açık erişiminin ve kitlesel girişinin sağlanması: kuralların çevrimiçi versiyonunun yayınlanması ve devlet kurumlarının, resmi kurumların tüm resmi web sitelerinde yeniden kodlama	Açıklama raporu	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı)	2019 yılı Aralık	60,1 (2018 – 2020yıllardaki tek taraflı hedef fonu kapsamında)
		Kazakistan Cumhuriyeti Hükümetine Bilgi	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı	2019 yılı Aralık	Gerektirmez

			Merkezi hükümet kurumları, Eyaletler ve Büyükşehir valilikleri		
	Endüstri terminolojik sözlüklerinin el yazmalarının geliştirilmesi	Sözlük el yazması	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı)	2020 yılı Aralık	28,2 (2018 – 2020yıllardaki tek taraflı hedef fonu kapsamında)
	Çalışma, fiziksel haritaların geliştirilmesi, atlaslar	Onomastik adların tanımlayıcısı	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı); Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı	2020 yılı Aralık	28,1 (2018 – 2020yıllardaki tek taraflı hedef fonu kapsamında)
	Latin grafiklerine dayalı terminografinin bilimsel temellerinin geliştirilmesi, terminolojik temelin oluşturulması	Açıklama raporu	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı)	2019 yılı Aralık	47,5 (2018 – 2020yıllardaki tek taraflı hedef fonu kapsamında)
	Endüstri toponymic ve antroponymic sözlüklerinin el yazmalarının geliştirilmesi	Sözlük el yazması	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı)	2019 yılı Aralık	47,0 (2018 – 2020yıllardaki tek taraflı hedef fonu kapsamında))
	Latin grafikler temelinde Kazakistan Cumhuriyeti'nin idari-bölgesel birimler ve fiziki-coğrafi isimler dizini geliştirilmesi	Referanslar	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı)	2019 yılı Aralık	37,9 (2018 – 2020yıllardaki tek taraflı hedef fonu kapsamında)
	Yeni büyük ortografik, ortopedik sözlük ve dizinlerin yayınlanması ve dağıtımı	Sözlükler ve referans kitapları	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü	2020 – 2025 yıllar	300,0
				2020 yılı	50,0

			(anlaşmalı); Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı	2021 yılı	50,0
				2022 yılı	50,0
				2023 yılı	50,0
				2024 yılı	50,0
				2025 yılı	50,0
II AŞAMA: 2021 – 2023 YILLAR					
ÖRGÜTSEL VE METODOLOJİK FAALİYETLER					
	Devlet ve yerel yürütme organları tarafından kabul edilen mevcut düzenlemelerin ve bunların eylemlerinin Latin alfabesine çevrilmesi üzerine çalışmaların organizasyonu	Yasal düzenlemeler	Merkezi Hükümet Kurumları; Eyaletler ve Nur-Sultan, Almatı büyükşehir valilikleri;	2021 yılı Ocak	Gerektirmez
	Latin alfabesi bazında Kazakistan Cumhuriyeti vatandaşlarının pasaport ve kimlik kartlarının ve diğer belgelerinin devlet dilinde verilmesinin sağlanması	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı'na bilgi	İç İşler Bakanlığı	2021 – 2025 yıllar	Cumhuriyet bütçesinde ayrılan fonlar çerçevesinde
	Yeni Kazak grafikleri ve yeni uzmanlık kuralları üzerine uzmanlık alanları içerisinde disiplinlerin ve kursların geliştirilmesi ve uygulanması	Çalışma programları	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; Yüksek Öğretim Kurumları	2021 yılı Haziran	Gerektirmez
	Kazak ortografik sözlüğünün genel erişimini ve yaygın tanıtımını, Latin alfabesine dayalı ortoepik sözlüğü, sözlüklerin çevrimiçi sürümünü devlet kurumlarının, devlet kurumlarının tüm resmi web sitelerine yerleştirerek, Kazakistan Cumhuriyeti'nin kütüphane ağına bu gelişmelerin elektronik versiyonlarını sağlamak	Kazakistan Cumhuriyeti Hükümetine Bilgi	Merkezi Hükümet Kurumları; Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı; Eyaletler ve Astana, Almatı büyükşehir valilikleri	2021 yılı Aralık	Gerektirmez
	Latin grafikler temelinde	Sözlükler ve	Kazakistan	2021	021 "Devlet

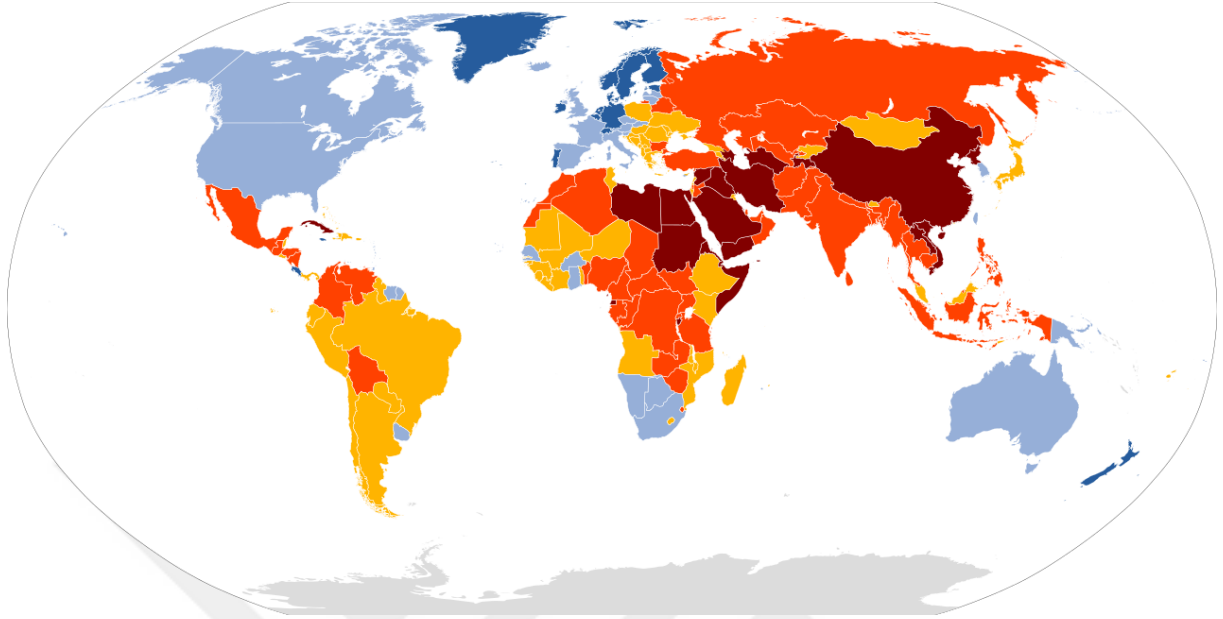
	Kazakistan Cumhuriyeti'nin şube toponymic, antroponymic sözlükleri, idari-bölgesel birimler ve fiziksel coğrafi nesnelerin düzenlenmesi ve dağıtımı	referans kitapları	Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı); Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; Ulusal Tercüme Bürosu (anlaşmalı)	yılı Aralık	dilinin ve Kazakistan halkının diğer dillerinin geliştirilmesi".Bütçe programı çerçevesinde
	Kazakça dilinde Latin grafiklerine dayalı yabancı isimlerin (ekonimler) ve yabancı ülkelerin isimlerinin, başkentlerin, okyanusların, denizlerin ve "Dünya Siyasi Haritası" nın diğer nesnelerinin isimlendirilmesi için kuralların geliştirilmesi	Öneriler	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı)	2021 yılı Aralık	141,4 (2021 – 2023 yıllardaki tek taraflı hedef fonu kapsamında)
	Kazak dilinde standartların, kuralların, dizinlerin ve sözlüklerin yeni alfabe temelinde geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için ampirik bir temel olarak kitap tarzında modern Kazak metinleri gövdesi oluşturulması	Tematik kaynak	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı)	2021 yılı Aralık	141,9 (2021 – 2023 yıllardaki tek taraflı hedef fonu kapsamında)
	Kazakistan Cumhuriyeti'nde onomastik aktivite kurallarının geliştirilmesi, Latin grafiklere dayalı terminolojik çalışma kuralları	Öneriler	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı); Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı	2022 Yılı Mart	Gerektirmez
	Latince grafiklere dayanarak Kazakça dilinde yeni bir akademik dilbilgisi taslağının geliştirilmesi	Akademik gramer el yazması	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı)	2022 yılı Aralık	142,1 (2021 – 2023 yıllardaki tek taraflı hedef fonu kapsamında)
	Latince grafiklere dayalı Kazakça dilinin yeni büyük bir açıklayıcı sözlüğünün taslağının geliştirilmesi	Sözlük el yazması	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı;	2022 yılı Aralık	293,2 (2021 – 2023 yıllardaki tek taraflı hedef fonu

			A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı)		kapsamında)
	Yeni Büyük Kazakça-Rusça-İngilizce sözlüğün el yazması geliştirilmesi	Sözlük el yazması	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı)	2023 yılı Aralık	291,9 (2021 – 2023 yıllardaki tek taraflı hedef fonu kapsamında)
	Латын графикасы негізінде Академиялық грамматика, Үлкен түсіндірме сөздік және Үлкен қазақ-орыс-ағылшын сөздігін шығару және тарату	Sözlükler ve referans kitaplar	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı; Eğitim ve Bilim Bakanlığı; Ulusal Tercüme Bürosu (anlaşmalı); A.Baitursunuly Dilbilim Enstitüsü (anlaşmalı)	2021 yılı Aralık	021 "Devlet dilinin ve Kazakistan halkının diğer dillerinin geliştirilmesi" programı çerçevesinde Bütçeçerçevesinde
III AŞAMA: 2024 – 2025 YILLAR					
ÖRGÜTSEL VE METODOLOJİK FAALİYETLER					
	Merkezi hükümet kurumlarının belgelerinin Latin alfabesine aktarılması	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı'na bilgi	Merkezi Hükümet Kurumları	2024 yılı Aralık	Gerektirmez
	Yerel yönetim kurumlarının belgelerinin Latin alfabesine aktarılması üzerinde çalışmak	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı'na bilgi	Eyaletler ve Büyükşehirler valilikleri	2024 yılı Aralık	Gerektirmez
	Yapılan tüm uluslararası anlaşmaların, merkezi hükümet kurumlarının uygulanması için ana sorumluluğu olan Latin alfabesine çevrilmesi	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı'na bilgi	Dış İşler Bakanlığı; Merkezi Hükümet Kurumları	2024 yılı Aralık	Gerektirmez
	Devlet medyasının ve basılı yayınların Latin alfabesine aşama aşama aktarılması	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı'na bilgi	Kazakistan Cumhuriyeti Bilgi ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı; Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor	2024 – 2025 yıllar	Geretirmez

			Bakanlığı		
	Eğitim organizasyonlarının belgelerinin Latin alfabesine kademeli olarak aktarılması	Program	Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı; Yüksek Öğretim Kurumları;	2024 – 2025 yıllar	Gerektirmez
BİLGİLENDİRME ÇALIŞMALARI					
	Kazak alfabesinin Latin alfabesine çevirisi ile ilgili materyaller yayınlayacak bir grup gazetecinin oluşturulması	Materyallerin yayınlanması	Kazakistan Cumhuriyeti Bilgi ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı;	2018 yıl Haziran	Gerektirmez
	Kazak alfabesinin TV ve radyo kanallarında, dergilerde Latin alfabesine çevrilmesi için tematik bölümler ve programlar açılması organizasyonu	Başlıklar ve programlar	Kazakistan Cumhuriyeti Bilgi ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı; Eyaletler ve Büyükşehirler valilikleri;	2018 yılı Haziran	003 "Devlet Bilgilendirme Politikası" Bütçe programı çerçevesinde
	TV kanallarının, yazılı basın ve İnternet medya kaynaklarının haber ve analitik programlarında "olaylar dizisi" hakkında bilgi desteği sağlamak	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı'na bilgi	Kazakistan Cumhuriyeti Bilgi ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı; Kültür ve Spor Bakanlığı; Eğitim ve Bilim Bakanlığı Eyaletler ve Büyükşehirler valilikleri;	Altı ayda bir	003 "Devlet Bilgilendirme Politikası" Bütçe programı çerçevesinde
	Kazak alfabesinin Latin alfabesine çevrilmesi hakkında açıklayıcı çalışmalar için video bloklarının geliştirilmesi	Video blokları	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı	2018 – 2025 yıllar	168,0
				2018 yılı Temmuz	21,0
				2019 yılı Temmuz	21,0
				2020 yılı Temmuz	21,0
				2021 yılı Temmuz	21,0
				2022 yılı	21,0

				Temmuz	
				2023 yılı Temmuz	21,0
				2024 yılı Temmuz	21,0
				2025 yılı Temmuz	21,0
	Kazak alfabesinin Latin alfabesine çevirisi hakkında açıklayıcı çalışmalar için video bloklarının yayınlanması	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı'na bilgi	Kazakistan Cumhuriyeti Bilgi ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı; Eyaletler ve Büyükşehir Valilikleri; Ulusal şirketler (anlaşmalı)	2019 yılı 15 Ocak ayına kadar, sonrasında Her yılda bir defa raporlama	003"Devlet Bilgilendirme Politikası" Bütçe programı çerçevesinde
	Kazak alfabesinin Latin alfabesine geçişinin başarıları ve sosyal ağlara ve video portallarına daha fazla yerleştirilmesiyle ulusal ve bölgesel TV kanallarına dağıtılmasıyla ilgili bir dizi sosyal video hazırlanmasının sağlanması	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı'na bilgi	Kazakistan Cumhuriyeti Bilgi ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı; Eyaletler ve Büyükşehir Valilikleri	Altı ayda bir defa	003 "Devlet Bilgilendirme Politikası" Bütçe programı çerçevesinde
	Latin alfabesinde gençler arasında popüler olan sosyal ağlarda devlet dilinde motivasyon gönderilerinin yayınlanması	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı'na bilgi	Kazakistan Cumhuriyeti Bilgi ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı	Sürekli	Gerektirmez
	Latince alfabede bilgi ve açıklayıcı materyallerin yerleştirilmesini sağlamak	Kazakistan Cumhuriyeti Kültür ve Spor Bakanlığı'na bilgi	Eyaletler ve Büyükşehir valilikleri	2024 – 2025 yıllar	yerel bütçede sağlanan tahsis edilen fonlar çerçevesinde

EKLER - 2

2020 Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi

- İyi durumda
- Tatmin edici durumda
- Kayda değer sorunları var
- Zor durumda
- Çok ciddi sorunları var

Sınır Tanımayan Muhabirler uluslararası örgütünün basın özgürlüğü notunda Kazakistan, 158. sırada yer almaktadır. Haritada kırmızı renkle belirtilmiştir ve durumu "çok ciddi" olan "kara liste" ülkelerinden sadece bir adım öndedir.

Kaynak: <https://rsf.org/en/world-press-freedom-index>

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Ulzhan KOISHYMANOVA
Doğum Yeri - Tarihi	Kazakistan 01.01.1993
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Kazakistan, Jambıl bölgesi, Baizak ilçesi, Amangeldi Lisesi, 2010
Lisans Diploması	El Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi, Almaty, 2014
Kurs ve Sertifika Bilgileri	American English Culture Lara, Antalya, Turkey, 2019 TWIN English Centre, London, UK. 2020
Yabancı Diller	Kazakça (ana dili), Rusça (gelişmiş), Türkçe (gelişmiş), İngilizce (gelişmiş)
BİLİMSEL FAALİYETLER	
Makale	Coşkun Değirmen, G. ve Koishymanova U., (2018). “International Social Responsibility Campaigns from Public Relations Perspective”. Umut Tuncer, M. International Public Relations: Practices and Approaches.
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	2014-2015 “Qazaqstan” Ulusal Televizyon Kanalı 2015-2016 Özel Reklam Şirketi
E-Posta	ulzhankzz@gmail.com